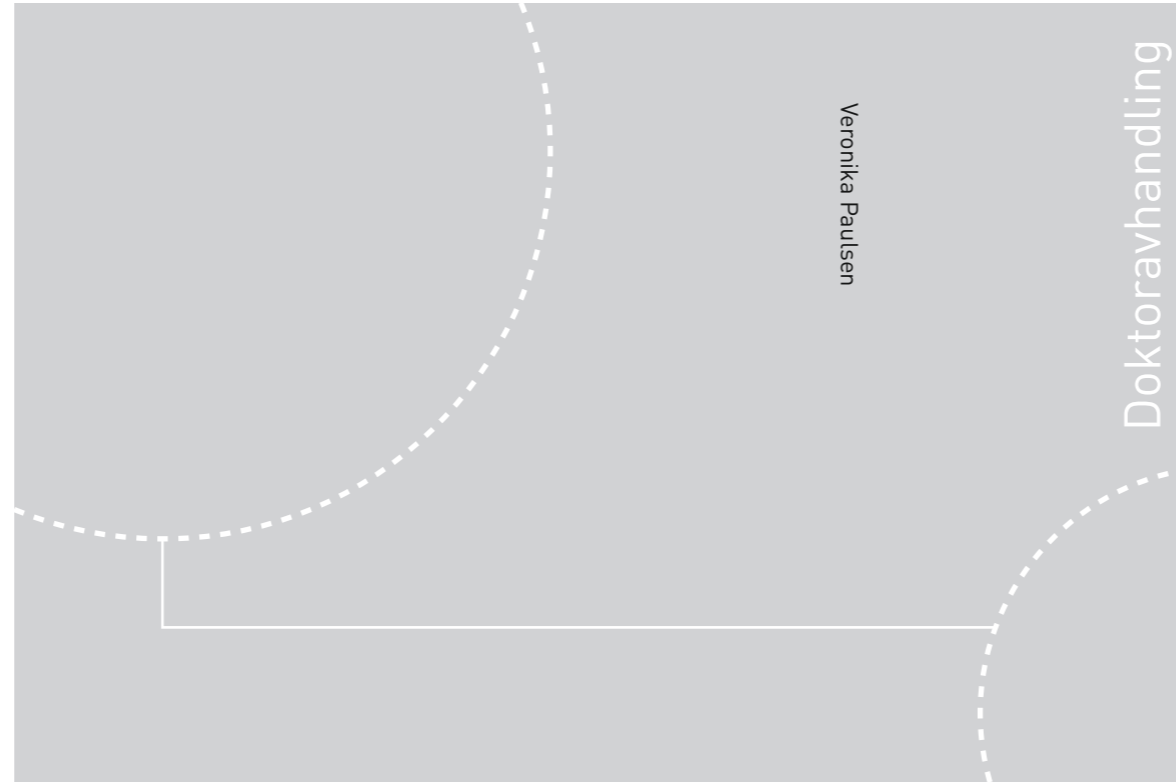

ISBN 978-82-326-2760-8 (trykt utg.)
ISBN 978-82-326-2761-5 (elektr. utg.)
ISSN 1503-8181

Doktoravhandling ved NTNU, 2017:346

Veronika Paulsen

Overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet

 NTNU
Kunnskap for en bedre verden

Doktoravhandling ved NTNU, 2017:346

 NTNU

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Avhandling for graden
philosophiae doctor
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

 NTNU
Kunnskap for en bedre verden

Veronika Paulsen

Overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet

Avhandling for graden philosophiae doctor

Trondheim, desember 2017

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Avhandling for graden philosophiae doctor

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

© Veronika Paulsen

ISBN 978-82-326-2760-8 (trykt utg.)
ISBN 978-82-326-2761-5 (elektr. utg.)
ISSN 1503-8181

Doktoravhandlinger ved NTNU, 2017:346

Trykket av NTNU Grafisk senter

Veronika Paulsen

Overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet

Avhandling PhD

Forord

En utrolig lærerik prosess er i ferd med å avsluttes. De siste tre og et halvt årene har jeg vært så heldig å få utforske og fordype meg i et fagfelt som jeg har vært interessert i og jobbet med i flere år tidligere – det er skikkelig luksus! Tusen takk til Institutt for sosialt arbeid som ga meg denne muligheten! Gjennom disse årene har jeg fått mulighet til å lære, utvikle meg, reise på spennende konferanser i inn- og utland, i tillegg til at jeg har fått møte mange kunnskapsrike og inspirerende mennesker. Når arbeidet med denne avhandlingen nå nærmer seg slutten er det mange som fortjener en takk!

Selv om arbeidet med denne avhandlingen startet for noen få år siden, har interessen for barnevern og ungdom vært der i mange år. Min interesse for barnevern startet nok når jeg var 14 år og vi fikk besøk av ei jente på min alder som skulle vurdere om hun ville bo hos oss i fosterhjem. Hun hadde rømt fra institusjonen hun bodde på i Nord-Trøndelag og stukket av til Oslo, og måtte derfor flytte fra institusjonen. Jeg syntes hun var skikkelig kul! Selv om hun valgte et annet hjem fordi hun ville bo mer sentralt, har hennes besøk festet seg. Kanskje delvis fordi hennes liv var så annerledes enn mitt, og fordi jeg skjønnte at det å ha en stabil oppvekst med foreldre som kan følge opp ikke er en selvfølge for alle. Dette var nok delvis inspirasjonen til at jeg som 19-åring startet på bachelor i barnevern ved Høgskolen i Harstad. I en sammensveiset klasse med 30 elever og tett oppfølging fra lærerne lærte vi grunnleggende kunnskap om blant annet det å jobbe med barn og unge i risiko, om barnevern, om foreldrefunksjoner og det viktigste av alt – barnets beste. Men det er to ting jeg husker spesielt godt: boka «den gode relasjonen» og en oppgave jeg skrev om konsekvenspedagogikk hvor spørsmålet jeg satt igjen med var: hva skjer med disse ungdommene når de kastes ut? Kunnskapen fra barnevernutdanningen har vært uvurderlig i avhandlingsarbeidet. En viktig person disse årene var Trude Løkholm. Takk for god oppfølging under utdanningen, og for at du fortsatt engasjerer deg i arbeidet mitt! Etter endt utdanning begynte jeg å jobbe i barneverntjenesten i Ytre Namdal. De gode kollegaene der fortjener også en takk, både for de årene vi jobbet sammen og for at dere fortsatt viser interesse for det jeg jobber med!

Den største takken går til de 45 ungdommene som har tatt seg tid til å stille opp og som velvillig har delt sine erfaringer og tanker. Det krever mot å dele sin historie med en ukjent forsker, så det setter jeg umåtelig stor pris på! Flere har sagt at jeg må passe på at de sier kommer frem til de som jobber i tiltakene og i forvaltning, og til de som bestemmer hvordan barnevernet skal være. Jeg har prøvd så godt jeg kan å formidle deres tanker gjennom å skrive kronikker, holde foredrag og skrive artikler i tidsskrift som leses av mange ansatte – og jeg skal forhåpentligvis fortsette med dette etter avhandlingen er levert. En stor takk går også til ledere og ansatte i Sommerprosjektet og Gartnerhaugen, spesielt til Camilla, Vebjørn, Jørn Are, Jan og Torstein for bistand til rekruttering. Dere har et stort engasjement for ungdommene dere jobber med, for utvikling av fagfeltet og ikke minst en unik evne til kritisk refleksjon over egen praksis, som har vært en stor inspirasjon. Takk også til Sissel Eidhammer for godt samarbeid om intervjuer og interessante diskusjoner i etterkant av intervjuene.

Å skrive avhandling er et individuelt prosjekt, men det gir også muligheter for å knytte nye kontakter og samarbeidspartnere. En stor takk til NRT (Nordic Research Network on Care Leavers' Transition to Adulthood) og CORIT (stipendiatnettverket som er del av INTRAC, International Research Network on Transitions to Adulthood from Care), som har vært viktige arenaer for faglige diskusjoner, innsikt og utvikling. En av dem jeg har opprettet samarbeid med gjennom CORIT er Élodie Marion ved École nationale d'administration publique i Montreal. Takk for interessante diskusjoner og for godt samarbeid om bokkapittelet. Og en stor takk til Jan Storø for å ha introdusert meg for nettverkene, og for samarbeid om kronikker.

I stipendiatperioden har jeg en periode vært visiting scholar ved The Centre for Children and Young People's Participation ved University of Central Lancashire. En stor takk til ansatte ved senteret og spesielt til Nigel Thomas for god mottakelse og oppfølging mens jeg var der og for godt samarbeid om artikkelen.

En stor takk går også til NTNU Samfunnsforskning og alle mine fantastiske kollegaer ved Mangfold og inkludering! Selv om det kan være hektiske dager i oppdragsforskningens verden er det fint at vi tar oss tid til både faglige og mindre faglige diskusjoner. Og tusen takk til mine veiledere Berit Berg og Gry Mette Dalseng Haugen for interessante faglige diskusjoner og nyttige innspill gjennom hele prosessen. Og for at dere har utfordret meg, båret meg opp, oppmuntret meg til å si ja til alt, lest korrektur og for at dere alltid har gitt rask tilbakemelding til en litt utålmodig stipendiat som gjerne skulle hatt svar i går.

Til slutt vil jeg også takke familie og venner for at dere har stilt spørsmål, vist interesse, vært heiagjeng underveis og aldri vært det minste i tvil om at jeg kom til å bli ferdig i tide! Og en spesiell takk til Basse for at du i perioder har holdt ut med å høre om dette temaet til alle døgnets tider, for at du har vist interesse, lest korrektur og for at du hele tiden oppfordrer meg til å ta alle muligheter som kommer og alltid gleder deg på mine vegne!

Trondheim, juni 2017

Veronika Paulsen

Sammendrag

Dette er en artikkelbasert avhandling som omhandler temaet «overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet». Tidligere forskning har vist at overgangen til voksenlivet kan være utfordrende for denne gruppa, noe som gjør at det er behov for mer kunnskap om hva som er viktig for ungdommene i denne overgangen. Dette krever at de unge selv kommer til orde, og studien fokuserer derfor på ungdommenes egne tanker og erfaringer. Studien bygger på kvalitative intervjuer med 45 ungdommer i alderen 16-26 år, som alle har hatt tiltak fra barnevernet. Intervjuene med ungdommene har i stor grad vært styrt av det ungdommene har vært opptatt av knyttet til «din erfaring med barnevernet».

Funnene i avhandlingen viser at medvirkning og sosial støtte er viktige momenter for å få til en god overgang til voksenlivet. Medvirkningsprosessene må baseres på en samarbeidsrelasjon hvor ungdommen gis reell mulighet til medvirkning, medbestemmelse og autonomi, og den sosiale støtten må inneholde både praktisk, emosjonell, bekreftende/oppmuntrende støtte, samt støtte til gode medvirkningsprosesser. En god overgang til voksenlivet innebærer altså en kombinasjon av gode medvirkningsprosesser og mulighet for autonomi, og samtidig tilgang til gode sosiale relasjoner hvor man kan få støtte når man trenger det. I tillegg har behov for anerkjennelse fremkommet som betydningsfullt, da anerkjennelse legger grunnlag for utvikling av selvtillit, selvrespekt og selvaktelse, som er forutsetninger for full inkludering i samfunnet. Anerkjennelsesteori er en nyttig analytisk rammeverk for å forstå og forklare utfordringene for ungdom som har vært i barnevernet og er spesielt nyttig fordi den fokuserer på hvordan identitet dannes i relasjoner til andre - samtidig som den fokuserer på samspillet mellom individ og samfunn.

Det vanlige for ungdom flest i denne livsfasen er at de veksler mellom å klare seg selv på noen områder og får støtte hjemmefra på andre områder, og de har en fleksibilitet ved at de (som oftest) vet at de kan komme hjem igjen, for kortere eller lengre perioder, dersom de får behov for det. Ungdommer som går ut av barnevernet opplever imidlertid at de har begrenset mulighet for slik veksling mellom selvstendighet og støtte når tiltak fra barnevernet avsluttes. Mange av ungdommene som går ut av barnevernet opplever heller en brå overgang til voksenlivet, hvor de opplever at de blir overlatt til seg selv og har få voksne å støtte seg på i en vanskelig periode av livet. Dette gjelder både de som har vært under omsorg og de som har hatt hjelpetiltak.

Den brå overgangen handler på den ene siden om at de har begrenset tilgang på ressurser i sitt uformelle nettverk, men også at de støttende relasjonene de har hatt i barnevernssystemet avsluttes på et sårbart punkt i livet. Dette er en gruppe ungdommer som har flere risikofaktorer i oppveksten, for eksempel gjentatte flyttinger, ustabilitet hos omsorgspersoner, overgrep, rusmisbruk og gjentatte brudd i nære relasjoner, som gjør dem mer sårbare. I tillegg har flere av dem utfordringer i hverdagen, blant annet knyttet til bolig, økonomi, psykiske vansker, konflikthfulle relasjoner og få personer å støtte seg på. Dette gjør at de ofte vil ha behov for *mer* oppfølging i overgangen til voksenlivet enn andre ungdommer, men likevel ser de ut til å få

mindre oppfølging, ikke minst fordi de har begrenset støtte i det uformelle nettverket. Når barnevernsvedtak avsluttes mister ungdommene også kontakten med voksne som kunne motivert dem, som kunne fokusert på deres positive bidrag i samfunnet og hjulpet dem til å finne ressurser og støtte videre inn i voksenlivet. Uten slik støtte er det en fare for at disse ungdommene fortsatt vil streve med å bli fullt ut inkludert i samfunnet.

Summary

This article based thesis focuses on “transition to adulthood from child welfare services”. Previous research have showed that transition to adulthood can be challenging for this group of youth, which necessitate the need for more knowledge about what is important for the youths in their transition. This requires that the young people themselves are heard and this study therefor focuses on the youths own thoughts and experiences. The study draws upon interviews with 45 young people between the ages of 16-25, which all have received support from the child welfare service. The interviews have largely been driven by the topics that the youths have been concerned about under the headline “your experiences with the child welfare services”.

The findings show that participation and social support are important elements for a good transition to adulthood. The participation processes must be based on a collaborative process where the youth are given real possibilities of participation, codetermination and autonomy, and the social support must contain practical, emotional, affirmational and participatory support. Good transition processes to adulthood imply a combination of good participation processes and the possibility of autonomy, simultaneously with access to social relation that can give support when needed. Also the need for recognition have appeared as significant through this study, as recognition lays the foundation for self-confidence, self-respect and the basis of self-esteem, which are a premises for full inclusion in society. Recognition theory is an useful analytical framework to understand and explain the challenges for young people that have been in the child welfare system, especially because it focuses on how identity are developed in human interactions, at the same time as it lays a foundation for thinking of the personal along with the public.

For young people in the general population the common in this phase of life is a movement between managing on their own on some areas and receiving support on others, and they have flexibility which also includes knowing that they can come home again for shorter or longer periods if they need so. Young people leaving the child welfare system, on the other hand, often have limited possibilities of such switching between independency and support when the support from the child welfare service are ended. Many young people rather face a sudden adulthood, where they are left alone and have few adults to seek support from in a difficult period in life. This is the case for both those who have been in care and those who have received assistant or home-based support from the child welfare services.

The sudden adulthood is due to limited resources and support in their informal network but also that the supportive relations they have had in the child welfare system are ended at a vulnerable period in life. This is a group of young people that have had several risk-factors in their childhood and adolescence, e.g several relocations, instability, assault, alcohol and drug abuse and several breaks in close relations. In addition to this, many of them have challenges in their daily life, among others regarding housing, financials, mental challenges, conflicts in relations and few supportive relations. This makes them often in need of *more* support in transition to adulthood but still they seem to get less support, especially due to limited support from the

informal network. When the support from the child welfare services are ended, the young people also lose contact with adults that could have motivated them, focused on their positive contributions in society and helped them find resources and support that could follow them further into adult life. Without such support there is a risk that these young people will struggle to become fully included in society.

Oversikt over artiklene i avhandlinga

Artikkel 1:

Paulsen, Veronika (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene Forskning*, Nr 1/2016, Årgang 9, s. 4-15.

Artikkel 2:

Paulsen, Veronika (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet. *Norges Barnevern*, Nr 1/2016, Vol. 93, s. 36, 51.

Artikkel 3:

Paulsen, Veronika og Berg, Berit (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and Youth Services Review*, Vol 68, p.125-131.

Artikkel 4:

Paulsen, Veronika og Thomas, Nigel (in review). The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child and Family Social Work*.

Artikkel 5:

Marion, Élodie og Paulsen, Veronika (in review). The transition to adulthood from care: A review of current research. In Mann-Feder, Varda og Goyette, Martin (eds): *Leaving care and the Transition to Adulthood – International contributions to Theory, Research and Practice*. Oxford University Press, USA.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	9
1.1 Innramming av temaet	9
1.2 Målsetting og forskningsspørsmål	10
1.3 Juridisk rammeverk	12
1.4 Avhandlingens oppbygging	14
2. BAKTEPPE.....	15
2.1 Risiko for sosial ekskludering	15
2.2 Ettervernstiltak	17
2.2.1 Omfang	17
2.2.2 Effekt av tiltak	18
2.3 Sosialt nettverk og støtte	20
2.4 Medvirkning	22
3. METODISK TILNÆRMING	23
3.1 Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming - livsverden og kontekst	23
3.1.1 For forståelse	25
3.2 Datainnsamling	26
3.2.1 Samarbeid som utgangspunkt for rekruttering	27
3.2.2 Utvalg	29
3.2.3 Gjennomføring av fokusgruppeintervjuer	30
3.2.4 Gjennomføring av individuelle intervjuer	31
3.3 Analyse	32
3.4 Etske vurderinger	35
3.5 Litteraturstudien – Artikkel 5	36
3.6 Studiens kvalitet	37
4. TEORETISK INNRAMMING	39
4.1 Sosial konstruksjonisme	40
4.2 Sosiokulturell forståelse av medvirkning	43

4.3 Sosial støtte	45
4.4 Interdependency	47
4.5 Anerkjennelse	48
4.5.1 Kritikken av Honneths anerkjennelsesteori	51
4.5.2 Anerkjennelse som forståelsesramme for denne avhandlingen	51
5. SAMMENDRAG OG SAMMENHENG MELLOM ARTIKLENE I AVHANDLINGA	53
5.1 Artikkel 1	53
5.2 Artikkel 2	55
5.3 Artikkel 3	56
5.4 Artikkel 4	57
5.5 Artikkel 5	59
ARTIKKEL 1-5	
6. KOMPLEKSE OVERGANGER TIL VOKSENLIVET	61
6.1 Veksling mellom selvstendighet og støtte	61
6.2 Fremtidsfokus og medborgerskap som grunnlag for sosial inkludering	63
6.3 Barnevernets foreldreskap	64
6.5 Implikasjoner for praksis	66
Behov for økt fokus på sosial støtte og nettverksarbeid	67
Fremtidige forskningsbehov	69
6.6 Konklusjon	69
Lovverk og offentlige dokumenter	71
Referanser	73

1. Innledning

Temaet for denne avhandlingen er «overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet». I avhandlingen er det spesielt fokus på sosial støtte og unges medvirkning, og betydningen av å få til en balanse mellom støtte og autonomi i overgang til voksenlivet. Jeg fokuserer også på betydningen av anerkjennelse i denne overgangen, både for å belyse behovene hos den enkelte ungdom og for å se koblingen mellom individ og samfunn. I denne innledningen vil jeg starte med en innramming av temaet før jeg går over til å beskrive avhandlingens målsetting og forskningsspørsmål. Deretter vil jeg gi en kort beskrivelse av de juridiske rammene som er spesielt relevant for temaet i avhandlingen. Til slutt i kapitlet gir jeg en beskrivelse av avhandlingens oppbygging.

1.1 Innramming av temaet

Ungdom som har vært i barnevernet er en spesielt sårbar gruppe og møter ofte utfordringer i overgangen til voksenlivet (Kristofersen, 2009; Stein, 2006; Stein & Munro, 2008; Storø, 2012), både knyttet til utdanning, arbeid og bolig (Mendes & Moslehuddin, 2006). De har lavere tilknytning til arbeidslivet og mer ustabile boforhold (Bender, Yang, Ferguson, & Thompson, 2015; Tam, Freisthler, Curry, & Abrams, 2016). De opplever også større grad av økonomiske problemer og økonomisk ustabilitet og de har generelt lavere inntekt enn de som ikke har vært i barnevernet (Zinn & Courtney, 2015). I tillegg har de større utfordringer knyttet til skolegang og utdanning ved at de har lavere utdanningsnivå, høyere drop-out fra videregående skole og færre tar høyere utdanning (Refaeli & Strahl, 2014). De har også større risiko for dårligere fysisk og psykisk helse, og det beskrives at de er mer utsatt for «risikoatferd» som kriminalitet og rusmisbruk (Clausen & Kristofersen, 2008; Dixon, 2008). I tillegg viser forskningen at flere blir foreldre i ung alder (Radey, Schelbe, McWey, Holtrop, & Canto, 2016).

I den internasjonale forskningen på feltet fokuseres det i all hovedsak på de som har vært under omsorg (care leavers) og hva som skjer med dem når de forlater fosterhjem og institusjoner (Fransson & Storø, 2011). Tilnærmingen i denne avhandlingen er bredere enn det som er vanlig innenfor dette forskningsfeltet, ved at det *også* fokuseres på denne overgangen for de ungdommene som har hatt hjelpetiltak, altså ikke bare de som har vært i fosterhjem og institusjoner. Dette er en gruppe som har hatt liten oppmerksomhet i forskningen både internasjonalt og nasjonalt, på tross av at mange av disse ungdommene også har hatt utfordringer i barndom og ungdomstid og har erfaringer som kan tilsi at de får en mer utfordrende overgang til voksenlivet enn ungdommer som ikke har vært i barnevernet. Overgangen knyttes ofte til "transitions", som brukes for å beskrive fasen hvor ungdom beveger seg fra å være under barnevernets omsorg til en mer selvstendig tilværelse (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Dixon, 2008; Stein & Munro, 2008; Storø, 2008, 2012; Tysnes, 2014; Wade & Dixon, 2006).

For ungdommer som har vært i barnevernet handler overgangen til voksenlivet om parallelle prosesser som påvirker hverandre. Det handler om den individuelle prosessen som alle unge går gjennom på ulike måter, som handler om selvstendiggjøring, løsrivelse og ansvarliggjøring, og det handler om *utgangen* av barnevernet som gjør disse ungdommenes overgang annerledes enn for dem som ikke har vært i barnevernet. Jeg forstår denne overgangen som en dynamisk prosess som påvirkes av den enkeltes erfaringer både før, under og etter plassering (Mendes & Moslehuddin, 2006). Arnett (2006, 2007) bruker betegnelsen *emerging adulthood* om denne overgangsfasen for å illustrere at det ikke handler om å «bli voksen over natten», men at overgangen til voksenlivet er en prosess. Denne prosessen representerer en overgang hvor ungdommene får økt selvstendighet og mindre foreldrestøtte (Sulimani-Aidan, 2015), samtidig som denne perioden i livet er preget av bevegelse mellom å være avhengig og selvstendig (Bynner, 2005; Rogers, 2011).

Det vanlige i denne perioden av livet er at ungdommer får støtte fra foreldre og annet nettverk i form av både økonomisk, følelsesmessig og praktisk hjelp (Hellevik, 2005; Tysnes, 2014) og det er heller ikke uvanlig at ungdommer som har flyttet hjemmefra flytter hjem igjen i perioder (Stein, 2008; Tysnes, 2014). En slik veksling mellom familiestøtte og selvstendighet kan beskrives som en ikke-lineær overgang (Furlong, Cartmel, Biggart, Sweeting, & West, 2003) og har også blitt karakterisert som jojo-overganger (Biggart & Walther, 2012; Storø, 2012; Tysnes, 2014). Biggart and Walther (2012) omtaler dette som komplekse prosesser hvor ungdommene sjelden ser seg selv som enten ungdom eller voksen, men *underveis* fra ungdom til voksen, som i Arnetts forståelse av *emerging adulthood* (Arnett, 2006, 2007).

Backe-Hansen et al. (2014) påpeker at barn og unge som har hatt tiltak gjennom barnevernet trenger lengre tid på å få fotfeste i arbeid og utdanning, og de kan ha en vanskeligere overgang til voksenlivet enn andre ungdommer. Likevel beskrives det i internasjonal forskning at flere ungdommer på vei ut av barnevernet ikke får mulighet til fleksible og gradvise overganger som beskrevet over (Geenen & Powers, 2007; Mendes & Moslehuddin, 2006; Rogers, 2011; Stein, 2006). De opplever derimot en brå overgang med liten mulighet til å gå tilbake til oppfølgingen fra barnevernssystemet dersom de ikke klarer seg på egen hånd. Også Stein and Munro (2008) beskriver at det mest vanlige mønsteret i både Europa, Australia, Canada og USA er at unge som har vært i barnevernet må stå på egne bein tidligere enn sine jevnaldrende, og at de har mindre mulighet til å søke støtte hvis de har behov for det. Rogers (2011) beskriver dette som at ungdommene utsettes for "instant adulthood". Denne prosessen studeres også gjennom mitt prosjekt, med fokus på hvordan ungdommene selv opplever overgangen.

1.2 Målsetting og forskningsspørsmål

Målsettingen med denne avhandlingen er å belyse ungdommenes egne opplevelser av overgangen til voksenlivet, for på denne måten å kunne bidra til utvikling av forskningsfeltet og kunne gi relevante bidrag til praksis. Det er behov for mer kunnskap som tar utgangspunkt i de unges egne opplevelser og erfaringer med overgangen til voksenliv og utgang av barneverntiltak. Stadig flere, fra ulike fag og miljø, påpeker viktigheten av å forstå problemstillinger som omhandler barn og unge ut fra et barneperspektiv (Corsaro, 1997;

Haugen, 2007). Barn er mer synlige i samfunnsforskningen enn tidligere, og deres synspunkter inkluderes oftere som legitime kilder til kunnskap (Backe-Hansen & Frønes, 2012). Flere understreker betydningen av å få innsikt i hvordan ungdommene selv opplever overgangen til voksenlivet når de går ut av barnevernets omsorg (Freundlich, Avery, & Padgett, 2007; Höjer & Sjöblom, 2010; Montserrat, 2014; Tysnes, 2014). Gjennom å få frem ungdommenes egne perspektiver kan unge gis en mer sentral posisjon i kunnskapsutviklingen på barnevernfeltet.

Sosial støtte har vært et sentral tema i forskningen på feltet og det er tydeliggjort at støttende sosialt nettverk, familie og venner er av avgjørende betydning for ungdom i overgangen til voksenlivet (Barry, 2010). Samtidig har det vært mindre fokus på *hvilken* støtte det handler om og *hvor* ungdommene søker nødvendig støtte. Når det gjelder barn og unges medvirkning er også dette et felt hvor det er stort forskningstilfang, men fokuset på medvirkning har vært lite fremtredende i ettervernsforskningen. Dette gjelder spesielt fokuset på hvordan medvirkning og det å ta beslutninger er noe som må *læres* gjennom relasjoner og meningsutveksling med andre. Medvirkning og sosial støtte har derfor vært sentrale temaer i min avhandling.

Gjennom å jobbe med disse områdene hver for seg har det også blitt tydelig at på feltet «overgang til voksenlivet for unge som går ut av barnevernet» er det spesielt behov for kunnskap som belyser ungdommenes samtidige behov for medvirkning og sosial støtte. I mitt arbeid har jeg valgt å bruke 'interdependency' som forståelsesramme (Propp, Ortega, & NewHeart, 2003) for å illustrerer nettopp denne dynamikken. En slik forståelse legger til grunn at overgangen til voksenlivet må være en balanse mellom selvstendighet og autonomi og at alle ungdommer trenger støtte inn i voksenlivet. Jeg har også valgt å belyse hvilke konsekvenser begrenset medvirkning og sosial støtte kan ha ved å knytte dette til opplevelsen av begrenset anerkjennelse. Det overordnede forskningsspørsmålet i avhandlingen er: *Hva er viktig for ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet?* Forskningsspørsmålet favner bredt, men er gjort med hensikt for å ta unges perspektiver på alvor og la deres perspektiver være førende for temaene i avhandlinga.

Gjennom en pendling mellom tidligere forskning og analyse av intervjuene, utkrystalliserte det seg følgende fire problemstillinger som er behandlet i artiklene:

- I hvilken grad opplever barn og unge medvirkning i kontakten med barnevernet, og hva påvirker graden av medvirkning? (Artikkel 1)
- Hvilke behov beskriver ungdommene i overgangen til voksenlivet, og hvordan opplever ungdommene at behovene imøtekommes i barnevernssystemet? (Artikkel 2)
- Hvordan kommer ungdommenes behov for sosial støtte til uttrykk i intervjuene, og hvor henter de nødvendig sosial støtte? (Artikkel 3)
- På hvilken måte kan anerkjennelsesteori hjelpe oss til å forstå kompleksiteten i ungdommenes behov for medvirkning og sosial støtte i overgangen til voksenlivet? (Artikkel 4)

Disse forskningsspørsmålene er altså belyst gjennom artiklene, mens formålet med kapp er å skape en bredere forståelse av hva som oppleves å være viktig for ungdommene i overgangen

til voksenlivet og hvordan deres overgang påvirkes av barnevernets tilnærming og strukturer. Dette gjøres gjennom å vise sammenhenger mellom funnene i artiklene og hvordan begrenset medvirkning, sosial støtte og anerkjennelse fører til en utfordrende overgang til voksenlivet og kan være en hindring for de unges medborgerskap. Doktorgradsarbeidet har gått over 3,5 år og underveis i prosessen har det kommet til mye ny forskning på feltet. I den femte publikasjonen (Artikkel 5) oppsummeres forskningen på feltet de siste to år, og det pekes på fremtidig forskningsbehov.

1.3 Juridisk rammeverk

Avhandlingens fokus gjør at det er relevant å se på lovverket som regulerer barnevernets arbeid med denne gruppa, både overgangen til voksenlivet og de unges medvirkning generelt.

Barnevernets oppfølgingsansvar i overgangen til voksenlivet

Utgangspunktet for barnevernets oppfølging av ungdom i overgangen til voksenlivet ligger i ettervernsbestemmelsen i barnevernlovens § 1-3. Den inneholder tre hovedelementer som må ligge til grunn for at ungdommene skal motta ettervern:

- 1) Ungdommen må ha mottatt bistand fra barneverntjenesten før de fyller 18 år,
- 2) Ungdommen må selv samtykke til ettervernstiltak, og
- 3) Det skal fattes enkeltvedtak ved avslag og dette skal begrunnes ut fra barnets beste

Samlet har det vært en styrking av de juridiske rettighetene på ettervernsfeltet i barnevernet (Storø, 2015). Siste punkt ble tatt inn i loven i 2009 og gir barneverntjenesten en plikt til å begrunne hvorfor ungdom eventuelt ikke skal motta noen form for tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år (Ot. Prp. nr. 69). Tilføyelsen i 2009 kan sees som en styrking av fokuset på barnets beste i overgangen til voksenlivet og innebærer at det skal begrunnes hvorfor det eventuelt anses å være til barnets beste at den enkelte *ikke* mottar hjelp fra barnevernet. Det samme gjelder dersom ungdommen selv søker om ettervernstiltak, men får avslag. Dette betyr at hovedregelen er at ettervern skal bli gitt dersom ungdommen selv ønsker det (Storø, 2015). Altså understrekes det at barnets beste skal være et førende prinsipp også i barnevernets arbeid med ettervern, i tillegg til at de unges medbestemmelse er styrket. Dette henger tett sammen med barns rett til medvirkning i kontakten med barnevernet som vi finner i Lov om barneverntjenester § 6-3 og Barnekonvensjonens artikkel 12, som vi kommer nærmere inn på i neste avsnitt, men som altså er understreket gjennom rundskrivet.

Det tydeliggjøres også i rundskrivet og i forarbeidene til loven (Ot.prp. nr. 61 1997-1998) at det er viktig at disse ungdommene gis mulighet til prøving og feiling en tid etter at de har ønsket å stå på egne bein. Videre bemerkes det i rundskriv Q-2011-13 at ungdom som får avslag på vedtak om ettervern skal gjøre oppmerksom på klageadgangen til fylkesmannen i henhold til §§ 6-5 og 6-6. Det er videre presisert at arbeidet med overgangen til voksenlivet skal starte i god tid før de fyller 18 år, at de skal informeres om muligheten for ettervern og det skal avklares hva ungdommen selv ønsker (Q-2011-13).

Storø (2015) har gjort en historisk gjennomgang av lovverk og føringer på feltet og beskriver at det er to sentrale hensyn i fokus samtidig når man snakker om overgangen for denne gruppa: samfunnets behov og den unges behov. Selv om det ikke alltid eksplisitt gis uttrykk for dette er begge hensyn synlige i føringer og lovverk, og hva som vektlegges mer og mindre blir styrt av synet på barn og sentrale problemstillinger i samfunnet. I dag er fokuset i samfunnet på barn som rettighetshavere og subjekt, noe som gjør at medvirkning og selvbestemmelsesrett er sentrale stikkord i dagens ettervern. Dette innebærer at ungdommer *også* skal gis mulighet til å påvirke hvilken hjelp og støtte de får.

Barns rett til medvirkning

Medvirkning skjer på ulike nivå i samfunnet; på politisk nivå, på organisasjonsnivå og på individnivå. I denne avhandlingen fokuseres det på medvirkning på individnivå, altså det enkelte barn/ungdoms medvirkning i en barnevernkontekst, som handler om å gi barn og unge mulighet til å være deltakende i egen sak. Retten til medvirkning inneholder tre essensielle elementer: 1) at barnet får informasjon, 2) at barn gis mulighet til å uttrykke sine egne meninger og 3) at barns meninger tas med i betraktningen og tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet. Vis (2015) skriver i sin avhandling at barn har en ubetinget rett til å bli konsultert, og at dette inkluderer å ha tilgang til informasjon og ha mulighet til å ytre sine meninger. Dette er også konkretisert i lovverk og forskrifter, blant annet i Lov om barneverntjenester § 6-3. Denne regulerer barneverntjenestens forpliktelser når det gjelder medvirkning og sier at "et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i saker som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet".

Også Barnekonvensjonens artikkel 12 er ment å sikre både medbestemmelse og innflytelse for barn og er en av de fire generelle prinsippene i barnekonvensjonen. Det presiseres i artikkel 12 at barn har rett til å uttale seg om forhold som angår dem, og etter artikkel 12 nr 2 særlig i "rettslig og administrativ saksbehandling". Det presiseres også i både Barnekonvensjonen og barnevernloven at det barnet sier skal *tillegges behørig vekt* i samsvar med barnets alder og modenhet. Bestemmelsen gir altså barn en *rett* til å uttale seg i enkeltsaker, men ikke en plikt (Bendiksen & Haugli, 2015). Forståelsen av barn i Norge har gått fra «utviklingsbarn» til «rettighetsbarn», noe som innebærer å fokusere på barns behov her og nå og anerkjenne barndom som en livsfase med en egen verdi (Kjørholt, 2010). Barnekonvensjonens artikkel 12 har vært sentral i anerkjennelsen av barn som selvstendige individer og subjekter (Sandberg, 2012). Når det gjelder å styrke barnet som subjekt (Angel, 2010) er dette innen barnevernet nært knyttet til barnas rett til aktiv medvirkning i beslutninger som angår dem, og til hvor synlige de er som selvstendige aktører i det daglige arbeidet med sakene. Sandberg (2012) vektlegger at barns deltakelse er et bredere begrep som også brukes om barns demokratiske rettigheter og deres deltakelse i samfunnslivet, som kan knyttes til barns medborgerskap (Backe-Hansen & Frønes, 2012).

1.4 Avhandlingens oppbygging

Etter denne innledningen følger bakteppe for studien hvor jeg vil beskrive noe av den sentrale forskningen som er gjort på overgangen til voksenlivet for ungdom i barnevernet. Deretter beskriver jeg metodisk tilnærming, altså fremgangsmåtene jeg har benyttet i innsamling og analyse av data. Fjerde kapittel beskriver avhandlingens teoretiske innramming og vitenskapsfilosofiske utgangspunkt, og går nærmere inn på sosial konstruksjonisme, sosiokulturell forståelse av medvirkning, sosial støtte, interdependency og anerkjennelse. I femte kapittel gis et sammendrag av artiklene i avhandlinga. Deretter følger de fem artiklene, før jeg i kapittel seks drar sammen og diskuterer avhandlingens hovedfunn.

2. Bakteppe

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå noe av den sentrale forskning som er gjort på overgangen til voksenlivet for ungdom som har hatt barnevernstiltak. Forskningen på feltet viser at parallelle problemstillinger drøftes på tvers av landegrenser, og at ivaretagelse av ungdom som har hatt barnevernstiltak er en global utfordring. Det påpekes at barnevernsungdom er en heterogen gruppe med ulike historier og behov, samtidig som at de har til felles at de opplever en akselerert og komprimert overgang til voksenlivet sammenliknet med ungdom flest (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Rogers, 2011; Stein & Munro, 2008). Jeg gjør ikke en systematisk gjennomgang av forskningen på feltet i denne delen da dette er gjort i den femte artikkelen i avhandlinga. Målet her er derfor heller å gi leseren et kort overblikk over relevant forskning som har hatt betydning for utforming av problemstillinger og arbeidet med artiklene, slik at dette kan ligge som en forståelsesramme når avhandlingen leses.

I denne delen starter vi med å se på hva tidligere forskning sier om hvordan det går med ungdommene i overgangen til voksenlivet, målt med utgangspunkt i tradisjonelle overgangsmarkører. Deretter ser vi på ettervernstiltak, både type tiltak, omfang av tiltak og forskning på effekter av tiltak. I tillegg til å se på hvordan det *går* med ungdommene i overgangen til voksenlivet, er det viktig å se på hva som skjer i overgangen og hvilke utfordringer ungdommene møter, og vi skal derfor også se på tidligere forskning på sosial støtte og medvirkning.

2.1 Risiko for sosial ekskludering

Forskning både i Norge og internasjonalt viser at ungdom som har vært under barnevernets omsorg (state care) er spesielt sårbar i overgangen til voksenlivet (Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen, & Hvinden, 2014; Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Courtney & Dworsky, 2006; Stein & Munro, 2008; Storø, 2012; Stott, 2013) og at de ofte har en mer utfordrende overgang til voksenlivet enn ungdom som ikke har vært i barnevernet. Mye av forskningen på feltet fokuserer på spørsmål om hvordan det går med ungdommene når de blir voksne. Dette måles ofte med utgangspunkt i tradisjonelle overgangsmarkører knyttet til levekår og sosioøkonomisk status som arbeid, utdanning og inntekt. I slike målinger inkluderer flere forskere også hvorvidt ungdommene har mottatt offentlig stønad i voksenlivet og om de har en avklart bosituasjon. Selv om flere klarer seg bra strever mange av de unge voksne som har hatt tiltak i barnevernet på flere områder (utdanning, arbeid, bolig, helse), det er høyere andel dødelighet i ung alder og de er oftere involvert i kriminalitet enn ungdom flest (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008). Det generelle bildet som tegnes i den internasjonale forskningen er at ungdommer som har vært i barnevernet har større risiko for å bli sosialt ekskludert enn de som ikke har vært under barnevernets omsorg (Dixon, 2008; Stein, 2006; Wade & Dixon, 2006)¹.

¹ I litteraturen brukes ulike begreper om sosial eksklusjon, isolasjon, utenforskap og marginalisering. En ofte brukt betegnelse på unge marginaliserte er NEETs (Not in Education, Employment or Training), som betegner personer som befinner seg utenfor flere av de viktigste arenaene som aldersgruppen vanligvis utfolder seg på.

Sosial ekskludering henviser i denne sammenheng til både materiell og sosial marginalisering (Stein, 2006).

Ungdom som har vært under omsorg i Norge ser ut til å klare seg relativt godt sammenlignet med ungdommer som har vært under omsorg i andre land, og flere og flere klarer seg godt. Likevel er forskjellene mellom ungdommer som ikke har hatt barneverntiltak og de som har hatt barneverntiltak bekymringsfulle da de scorer lavere enn gjennomsnittet på flere av de tradisjonelle overgangsmarkørene (Backe-Hansen et al., 2014; Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Berg et al., 2017; Hjort & Backe-Hansen, 2008). Clausen and Kristofersen (2008) og Backe-Hansen et al. (2014, p. 64) har brukt indikatorene *utdanningsnivå*, *inntekt*, *arbeidsledighet* og *sosialhjelp* for å studere om ungdommer som gikk ut av barnevernet hadde en «god overgang til voksenlivet». «God overgang» ble definert som positiv score på tre av fire av disse indikatorene². De har analysert den samme gruppen ungdommer på to tidspunkt³ og viser at 23,7 prosent av ungdommene hadde en «god overgang» i 2005, mens dette hadde økt til 42 prosent for den samme gruppen i 2009. I sammenligningsutvalget var andelen på henholdsvis 58,4 prosent i 2005 og 83,5 prosent i 2009 (Backe-Hansen et al., 2014, p. 180). Dette viser at flere ungdommer har en «god overgang» til voksenlivet, men at forskjellene mellom ungdommene som har vært i barnevernet og de som ikke har vært i barnevernet har økt.

Berg et al. (2017) har også sett på hvordan det går med barn med tiltak fra barnevernet når de blir voksne. De har undersøkt ulike sider ved sosioøkonomisk status for alle som er 25 år eller mer i 2014, altså som er født i 1989 eller før. De finner at mange barn med tiltak fra barnevernet kommer relativt svakt ut i voksen alder, målt med tradisjonelle mål på levekår eller sosioøkonomisk status. 16,8 % mottar bostøtte, 18,4 % mottar sosialhjelp, 59% har kun fullført grunnskole eller mindre, 40, 4 % er uten arbeid, 59,3 % har lønn under grensen for lavinntekt⁴ og 44 % har samlet inntekt under denne grensen (altså lønn samt ytelser fra det offentlige). Samlet tegnes det altså et bilde av en gruppe ungdommer som har utfordringer i overgangen til voksenlivet. Det påpekes i forskningen at det er sammensatte årsaker til at ungdom som har vært under barnevernets omsorg har dårligere utfall på disse områdene og at dette både må forstås i lys av erfaringer før plassering, under plassering og etter plassering (Courtney, Hook, & Lee, 2012; Mendes & Moslehuddin, 2006; Stein & Munro, 2008; Sulimani-Aidan, 2015). I mye av ettervernsforskningen og også i praksisfeltet har det vært fokus på selve utflyttingen fra fosterhjem og institusjon og hvordan denne flyttingen foregår, i tillegg til hvilken støtte ungdommene gis etter utflytting.

Betegnelsen er innført for å muliggjøre statistiske sammenligninger av marginalisering. Andelen NEETs i Sverige og Finland er på rundt ti prosent, mens den i Norge, Danmark og Island ligger på mellom fem og seks prosent (Andersen, 2014).

² Kriteriene for positiv score var: minimum gjennomført videregående skole per 2005 og 2009, samlet inntekt på 200 000 eller mer i 2004 og 246 000 i 2008, at man ikke hadde vært arbeidsledig i perioden 2000-2005-2009 eller at man ikke hadde mottatt sosialhjelp i perioden 2000-2005-2009.

³ Utvalget er på 10892 ungdommer i 2005 og 10 088 i 2009.

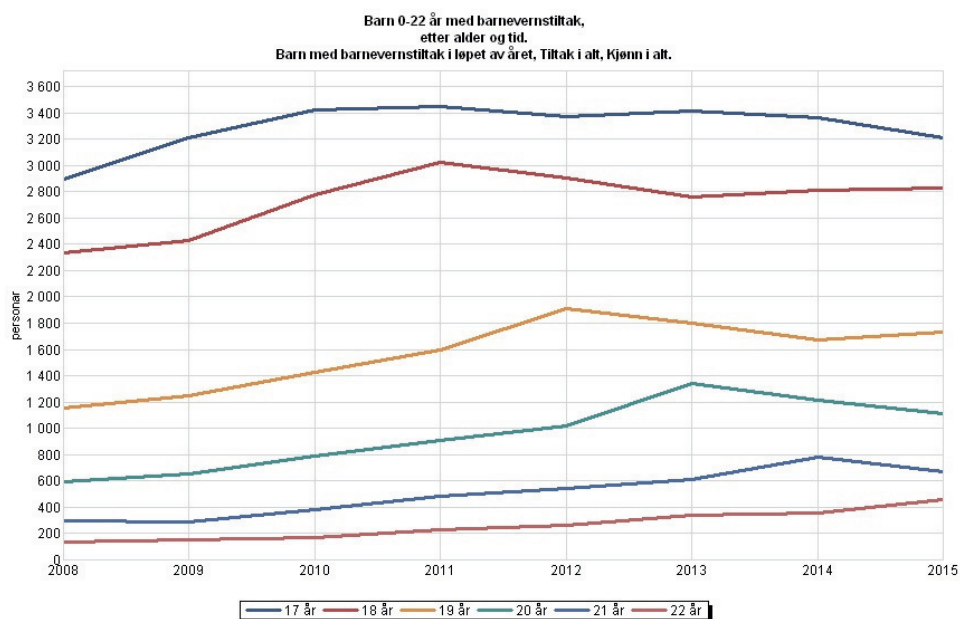
⁴ Dette er målt med utgangspunkt i grenser for lavinntekt for enslig med barn som er 269 400,-

2.2 Ettervernstiltak

Med bakgrunn i at ungdom som har hatt barnevernstiltak og vært under barnevernets omsorg har større utfordringer i overgangen til voksenlivet enn andre ungdommer, har det både i Norge og internasjonalt blitt utviklet ulike programmer og tiltak for å sikre en god overgang til voksenlivet for denne gruppen ungdommer (se Artikkel 5 for nærmere beskrivelse). Endringer i lovverket, som vist i innledningen, vil ha innvirkning på hvem som får ettervern og dermed omfanget av ettervernstiltak.

2.2.1 Omfang

I perioden 1990-2005 var det en sterk økning i bruken av ettervern i regi av barnevernet. I 1993 utgjorde ungdom med ettervernstiltak 2,9 prosent av alle med barnevernstiltak, mens andelen i 2005 hadde steget til 5,4 prosent (Clausen & Kristofersen, 2008). Med unntak av en liten nedgang i de to siste årene, har det særlig fra 2009 vært en økning i bruken av ettervern. Dette kan i følge Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ha sammenheng med omleggingen av lovverket i 2009⁵, hvor det ble sterkere fokus på barnets beste som grunnlag for avslutning av tiltak. Tall fra SSB viser følgende utvikling i antall ungdommer med barnevernstiltak i alderen 17-22 år fra 2008-2015⁶:

⁵ https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/

⁶ Fra tabell 09050. Jeg har valgt å ta med 17-åringene for å vise antall ungdommer med tiltak før og etter de (potensielt) går over i ettervern fra 18 år. I tallene for 18-åringene er det en del som inngår uten at de har hatt ettervernstiltak fordi det er de som har hatt tiltak «gjennom året» som er registrert. Det kan derfor være like hensiktsmessig å sammenligne 17 og 19 år.

Figuren viser at det er en nedgang i tiltak jo eldre ungdommene blir. Selv om barnevernets ettervern i Norge kan vare frem til ungdommene er 23 år, avsluttes altså ettervernstiltak ofte langt tidligere enn dette, og det er en kraftig nedgang i bruken av ettervern jo eldre ungdommene er. Tysnes (2014) påpeker at barnevernet i liten grad synes å være villig til å gi oppfølging og ta ansvar etter fylte 20 år og at det har vært liten satsning på ettervernstiltak for de som er over 20 år. Hun mener derfor at barnevernet således kan se ut til å «avgrense sitt foreldreskap til 20 års alder». Dette kan blant annet ha sammenheng med refusjonsordningen i Bufetat, hvor kommunene ikke kan få refusjon for ungdommer etter de har fylt 20 år. Av figuren ser vi imidlertid at det har vært en økning de siste årene i den eldste gruppa, 22 åringene, noe som indikerer at barnevernet i større grad enn tidligere er bevisst sitt ansvar frem til ungdommene er 23 år, selv om dette fortsatt gjelder få.

Ungdommene i barnevernet er en heterogen og sammensatt gruppe, hvor både de som har hatt omsorgstiltak og de som har hatt hjelpetiltak kan motta tiltak etter fylte 18 år. Kalve and Dyrhaug (2011) viser at ungdom med innvandrerbakgrunn, og da særlig førstegenerasjonsinnvandrere, i større grad mottar ettervernstiltak enn ungdommer uten innvandrerbakgrunn. Blant unge innvandrere i alderen 18-22 år mottok 3,2 % barnevernstiltak i 2009. Tilsvarende andeler blant norskfødte med innvandrerforeldre og ungdommer uten innvandrerbakgrunn var henholdsvis 2,1% og 1,3 % (ibid). Bogen and Nadim (2009) stiller spørsmål ved hvorvidt overrepresentasjonen i ettervern kan indikere større problemer knyttet til atferd og omsorgssvikt blant innvandrerungdom. Det er imidlertid større sannsynlighet for at dette skyldes at enslige mindreårige er en del av denne statistikken og at de ofte nesten automatisk går inn i barnevernet på grunn av at de er uten omsorgspersoner (Garvik, Paulsen, & Berg, 2016; Paulsen, Thorshaug, & Berg, 2014).

Tall fra 2014 viser at 64,7 % av enslige mindreårige i alderen 18-22 år hadde tiltak, mens dette gjaldt 14 % blant andre (totalt 16,7 %) (Berg et al., 2017). Altså er det en betydelig overrepresentasjon av ettervernstiltak blant enslige mindreårige. Det at denne gruppen ungdommer ikke har foreldrene sine i landet, har mindre nettverk og i tillegg trenger mer oppfølging for å få fotfeste i utdanning og arbeid kan også gjøre at de oftere og over lengre tid vurderes å ha behov for tiltak fra barnevernet. Enslige mindreårige er for øvrig en gruppe som har fått lite fokus i ettervernsforskningen (Marion & Paulsen, 2017), men i den forskningen som er gjort påpekes det at det er noen forhold som er annerledes for denne gruppa enn for andre ungdommer som har hatt barnevernstiltak (Söderqvist, 2014; Söderqvist, Bülow, & Sjöblom, 2015). Dette gjelder blant annet at de er i et nytt land, hvor de skal lære et nytt språk og forholde seg til et ukjent samfunn, samtidig med forventningen om å bli selvstendig.

2.2.2 Effekt av tiltak

Om vi ser på tiltakene som benyttes overfor denne gruppen ungdommer viser Bennwik and Oterholm (2017, p. 18) med utgangspunkt i tall fra SSB at de mest benyttede tiltakene ved utgangen av 2015 var *økonomisk hjelp for øvrig, bolig med oppfølging, fosterhjem, andre tiltak for å styrke barnets utvikling* og *økonomisk hjelp til egen bolig*. Når det gjelder effekt av tiltak viser flere undersøkelser at ungdom som får tilbud om ettervern klarer seg bedre enn de som ikke får ettervern (Clausen & Kristofersen, 2008; Hjort & Backe-Hansen, 2008), blant annet

ved at de i større grad fullfører videregående skole, er i arbeid, har en ordnet bosituasjon og sjeldnere blir foreldre i ung alder (Everson-Hock et al., 2011). De fant imidlertid ikke noen effekt av ettervernstiltak når det gjaldt kriminalitet og psykisk helse (Clausen & Kristofersen, 2008). Everson-Hock et al. (2011) påpeker at den store variasjonen i ettervernstiltakene gjør at det er vanskelig å si noe om langtidseffektene.

Kjennetegn ved de ungdommene som klarte seg godt i voksenlivet var at de hadde lyktes med utdanning før de flyttet ut, de hadde planlagt flyttingen gradvis, og de hadde flyttet ut senere enn andre. De ungdommene som kom dårligst ut, hadde hatt de mest traumatiske opplevelsene før de kom under offentlig omsorg, de hadde opplevd mange flyttinger og brudd i relasjoner og skolegang. De hadde som regel også hatt emosjonelle og atferdsmessige vansker, problem på skolen og til en viss grad vært involvert i kriminalitet. De hadde forlatt barnevernet tidligere enn andre, ofte som resultat av brudd i plasseringen (Bennwik & Oterholm, 2017; Hjort & Backe-Hansen, 2008). Forskningen internasjonalt viser et nyansert bilde av effektene av spesifikke oppfølgingsprogrammer (Geenen et al., 2015; Heerde, Hemphill, & Scholes-Balog, 2016; Phillips et al., 2015; Salazar, Roe, Ullrich, & Haggerty, 2016). Samtidig påpekes det av flere at forlenget støtte, enten i form av fortsatt plassering eller tett oppfølging på andre måter, virker lovende (Abrams, Curry, Lalayants, & Montero, 2016).

Hvorvidt tiltak fungerer eller ikke vil sannsynligvis påvirkes av en rekke faktorer, både ved oppfølgingen som gis (før, under og etter plassering), konteksten ungdommen er en del av og forhold ved ungdommen selv. Når det måles hvorvidt tiltakene har effekt, vil også effektene kunne påvirkes av hvem som får tiltak og ikke, altså at sjansen er større hvis de som får tiltak er de som har gode forutsetninger for å klare seg godt. Bennwik and Oterholm (2017) påpeker at det kan se ut som det er en viss seleksjon i hvem som får tilbud om ettervern og det blir diskutert om det er de best fungerende ungdommene som får dette tilbudet, mens de med mer komplekse problem blir overført til voksentjenester.

Stein (2006, 2008) kategoriserer ungdommer i overgangen til voksenlivet i tre kategorier: *Moving on*, *Survivors* og *Strugglers*. Gruppen *Moving on* beskrives av (Stein, 2008) som de som "flyter videre i livet", som klarer seg bra og som er *psykologisk klar* for å flytte ut. Ungdommene i denne gruppen lever et liv som har et sterkt innslag av «normalitet» over seg. Disse ungdommene søker hjelp som et middel for å bli bedre i stand til å greie seg. En utfordring for denne gruppen er at de risikerer å miste støtte dersom de klarer seg "for bra" fordi det er lett å la seg lede til å tro at de er selvgående, men også disse ungdommene trenger støtte i overgangen (Storø, 2012). Gruppen *survivors* beskrives av Storø som de som "karer seg videre". Dette er en gruppe ungdommer som lever på grensen mellom å være marginalisert og inkludert. Mange av ungdommene i denne gruppen ser på seg selv som tøffere og sterkere enn andre unge som ikke har hatt de samme problemene. Storø (2012) påpeker imidlertid at det kan være grunn til å tvile på holdbarheten i denne selvforståelsen, da dette er ungdommer som er relativt avhengig av hjelp for å klare seg. Ungdommene i gruppen *Strugglers* beskrives som "de som virkelig strever". Dette er en tydelig marginalisert gruppe som i liten grad deltar i samfunnet (eksempelvis i utdanning, arbeidsliv, fritidsaktiviteter), og beskrives som *de utstøtte*. Tysnes (2014, p. 24) understreker at hvilken av disse kategoriene ungdommene kommer inn under og

hvordan det går med ungdommene synes å ha sammenheng med kvaliteten på omsorgen før plassering, stabiliteten i plasseringen og den støtten de har fått etter de forlot omsorgen.

Storø (2012) skriver at de tre kategoriene kan kritiseres for å være relativt låste kategorier og Fransson and Storø (2011) har nyansert funnene gjennom å studere ungdommenes *oppfatninger* av egen fortid. Oppfatningene behandles som realiteter som er betydningsfulle for hvordan de går gjennom overgangen. De redegjør for tre variasjoner innen en gruppe unge informanter som har vært under barnevernets omsorg. Den første gruppen forholdt seg til sin fortid gjennom å bryte med den etter de hadde flyttet ut, den andre gruppen gikk gjennom overgangen i et kontinuerlig skiftende endringsprosess og den tredje gruppen gikk gjennom overgangen ved å prøve å forhindre en forverring av situasjonen. De beskriver at den første gruppen i liten grad mottok ettervern fordi de tilsynelatende klarte seg godt. Den andre gruppen ble sett som på "verdige hjelpemottakere" av barneverntjenesten og mottok ofte ettervern, mens den tredje gruppen i liten grad fikk ettervern, eller de hadde mistet sitt ettervernstilbud. I den siste gruppen er det også flere som henvises videre til voksentjenestene fordi de har behov for langvarig oppfølging i voksentjenestene.

2.3 Sosialt nettverk og støtte

Flere påpeker at en av de største utfordringene for ungdom som går ut av barnevernet er manglende sikkerhetsnett og begrenset sosial støtte (Blakeslee, 2012; Goodkind, Schelbe, & Shook, 2011; Höjer & Sjöblom, 2010), noe som er hovedfokuset i Artikkel 3. Tidligere forskning viser at støttende sosialt nettverk i form av både familie og venner er avgjørende for ungdom i overgangen til voksenlivet (Barry, 2010), og slik støtte er spesielt viktig for ungdommer i sårbare situasjoner (Collins, Spencer, & Ward, 2010). Arnett (2000) argumenterer for at ungdom som flytter ut av fosterhjem trenger like mye, om ikke mer, personlig støtte og tilgang til mulige ressurser som andre ungdommer i overgangen til voksenlivet (emerging adulthood). Collins et al. (2010) påpeker i tråd med dette at støttende relasjoner vil kunne være spesielt betydningsfullt for disse ungdommene for å fremme resiliens og redusere sannsynligheten for marginalisering. Sosial støtte sees som en beskyttelsesfaktor og er spesielt viktig i tider hvor det er store endringer, som i overgangen til voksenlivet (Lee & Goldstein, 2015).

Ungdommenes tilgang til sosial støtte i form av støttende relasjoner ser ut til å påvirke både *når* ungdommene er klare for å forlate fosterhjem/institusjon (Benbenishty & Schiff, 2009; Dinisman & Zeira, 2011), hvordan det går med ungdommene i overgangen til voksenlivet og behovet for hjelp etter utflytting (Refaeli, Benbenishty, & Eliel-Gev, 2013). Altså ser sosial støtte og relasjoner ut til å være avgjørende for hvordan det går med ungdommene i denne overgangen, både når det gjelder deres opplevelse av velvære og hvorvidt de blir inkludert i samfunnet gjennom å fullføre utdanning, ha tilknytning til arbeidslivet og ha en stabil bosituasjon (Marion, Paulsen, & Goyette, 2017; Strolin-Goltzman, Woodhouse, Suter, & Werrbach, 2016).

Begrenset sosialt nettverk og støtte gjør at ungdommene som går ut av barnevernet ofte kan oppleve å møte voksenliv og selvstendighet alene og isolert (Mendes & Moslehuddin, 2006; Rogers, 2011). Dette påpekes også av Höjer and Sjöblom (2010) som i sin studie finner at ungdommene er bekymret for hvordan de skal håndtere selvstendig bolig, økonomi og jobb, og at de er redde for å bli isolert og mangle emosjonell og praktisk støtte etter de har forlatt barnevernet. I tidligere forskning på relasjoner og nettverk for denne gruppa har det blitt studert hvilken type støtte ungdommene får og mottar (Höjer & Sjöblom, 2010; Singer, Berzin, & Hokanson, 2013), og hvordan slik støtte gis (Collins et al., 2010; Hiles, Moss, Wright, & Dallos, 2013). I tillegg har noe av forskningen fokusert på betydningen av støtte fra spesifikke relasjoner, som biologisk familie, fosterforeldre (Lo et al., 2015) og ansatte (Hiles et al., 2013; Sulimani-Aidan, 2015; Sulimani-Aidan, 2016).

De siste årene har det også blitt mer fokus på sosial støtte gjennom relasjoner til «natural mentors», som beskrives å være «nonparental, caring adult whom a youth identifies in his/her existing social network (e.g., teachers, coaches, adult relatives)» (Greeson, Thompson, Evans-Chase, & Ali, 2015, p. 93). Denne tilnærmingen innebærer å bygge relasjoner til voksne som allerede er i den unges nettverk og er påpekt som en lovende praksis for å gjøre overgangen til voksenlivet lettere for ungdom som har vært i fosterhjem (Greeson, Thompson, Ali, & Wenger, 2015; Greeson, Thompson, Evans-Chase, et al., 2015).

Studier viser at mange unge som går ut av barnevernet har mindre antall personer i nettverket sitt, sammenlignet med ungdommer som ikke har vært i barnevernet (Collins et al., 2010; Marion et al., 2017). I flere studier påpekes det at ungdommer som har vært i barnevernet ikke har det nødvendige sikkerhetsnettet av *familie* hvis de opplever at de ikke mestrer utfordringene i overgangen til voksenlivet (Geenen & Powers, 2007; Stein, 2006). Hvor mye støtte ungdommer mottar fra familie varierer (Tysnes, 2014), men samlet sett viser forskningen at denne gruppen ungdommer oftere opplever en utfordrende relasjon til familie og mindre mulighet for å få støtte. Blant annet viser Rutman and Hubberstey (2016) i sin studie at 60 % av ungdommene identifiserer familiemedlemmer som de får støtte fra, noe som betyr at hele 40% ikke oppgir familiestøttende nettverk. Höjer and Sjöblom (2010) viser i sin studie at ungdommene i liten grad så ut til å kunne få støtte fra egen familie da de hadde lite kontakt med biologiske foreldre, men også fordi mange av foreldrene hadde utfordringer i egne liv. Altså trenger ikke det å ha nettverk automatisk bety å ha støtte. Flere studier viser at det minst like mye handler om hvilken støtte nettverket representerer – altså hvilke kvaliteter nettverket har.

Samtidig som det finnes mye forskning på at denne ungdomsgruppa har *behov* for sosial støtte i overgangen og at de sjelden har tilgang til dette, påpeker flere forskere at det fortsatt er for lite kunnskap om *hvem* i nettverket som bidrar/kan bidra med sosial støtte overfor denne ungdomsgruppa og hvilken betydning slik støtte kan ha (Collins et al., 2010; Curry & Abrams, 2014; Lee & Goldstein, 2015; Rutman & Hubberstey, 2016). Det påpekes også at det er viktig å se nærmere på hvordan slike støttende nettverk kan bli opprettholdt, pleiet og utvidet (Rutman & Hubberstey, 2016) og at slik forskning er avgjørende for å forstå støttens betydning og innvirkning, og hvordan støtten kan endre form, innhold og betydning gjennom barn og unges utvikling. Dette blir belyst i avhandlingens Artikkel 3.

2.4 Medvirkning

På tross av at det har vært stort fokus på barn og unges medvirkning de siste tiårene, påpekes det i flere studier at både barn og ungdom i begrenset grad involveres i barnevernets arbeid (Bessell, 2011; Gulbrandsen, Seim, & Ulvik, 2012; Jensen, 2014; Seim & Slettebø, 2011; Skivenes, 2015; Vis, 2015; Vis & Thomas, 2009). Studier viser at barna i liten grad blir informert av barneverntjenesten, at de i liten grad får mulighet til å bidra med informasjon i undersøkelsessaken og at de også får manglende informasjon om planer og tiltak som iverksettes. Barnevernet kritiseres for at de i liten grad har lagt til rette for arbeidsmetoder som gir barn mulighet til å formidle sine synspunkter fra sitt perspektiv og barnevernets praksis preges fortsatt av at barn og unge i stor grad snakkes *om* og ikke *med* (Gulbrandsen et al., 2012). Det er utarbeidet modeller som fokuserer på å styrke barns involvering og medvirkning, blant annet familieråd (Havnen & Christiansen, 2014; Horverak, 2006; Strandbu, 2007).

Samtidig har det vært en økende standardisering og teknologisering av barnevernets praksis, noe som kan synes å ha bidratt til større avstand mellom barneverntjenesten og barnet (Juul, 2010). Jensen (2014) beskriver at mange barn og unge ikke opplever reell medvirkning, men mer en "symbolsk" medvirkning eller ikke-medvirkning, noe som betyr at barn blir invitert til møter som et symbol på at det er gjort. En slik forståelse av medvirkning kan henge sammen med at barnevernet i stor grad har en juridisk forståelse av medvirkningsbegrepet, mens det i mindre grad er sett som en nyttig tilnærming (Gulbrandsen et al., 2012). Juul (2010) beskriver at idealet om myndiggjøring, synes å være lite fremtredende i barnevernsarbeidernes undersøkelsespraksis, til tross for at myndiggjøring har vært et sentralt tema de siste årene.

Thomas (2012) påpeker at det siden 2006 har vært gjort flere forsøk på å konstruere en mer avansert teori om barns medvirkning. Før dette var det en tendens til at modellene var mer klassifiserende enn forklarende/ beskrivende. Det siste tiåret har imidlertid trenden snudd litt, fra å utvikle modeller til å utforske hvilke faktorer som påvirker graden av deltakelse (Horwath, 2012). Mye av den tidligere forskningen har belyst dette med utgangspunkt i ansattes perspektiver. Blant annet har Vis and Fossum (2013) og Skivenes (2015) studert hva som påvirker hvorvidt barn blir invitert og får medvirke, og viser til at mye av variasjonene i medvirkning kan knyttes til individuelle forhold ved barnevernsarbeiderne. Noe av utfordringen ligger i de ansattes syn på barns kompetanse og evner, som ser ut til å henge sammen med blant annet erfaring og utdanning.

Vis og Fossum (2013) påpeker imidlertid at kontekst og kultur i organisasjonen ser ut til å være viktigere enn faktorer relatert til den enkelte sosialarbeiders prioritering og deres syn på medvirkning. Det er imidlertid forsket mindre på *hva* som påvirker deltakelse og medvirkning sett fra barn og unges perspektiv, noe som belyses i Artikkel 1. Det foreligger også mindre forskning som fokuserer eksplisitt på unges medvirkning i overgangen til voksenlivet, men det kommer ofte opp som et relevant tema når ungdommer intervjues om oppfølgingen de får. Overgangen fra ungdomstid til voksenliv handler om en balanse mellom å få mulighet til å ta selvstendige valg og å få støtte, og medvirkning er derfor en viktig faktor for å sikre en god overgang til voksenlivet. Dette gjør at medvirkning har vært et viktig fokus i avhandlinga, og har blitt et gjennomgående tema i alle de empiriske artiklene.

3. Metodisk tilnærming

I denne delen vil jeg beskrive avhandlingens metodiske tilnærming, altså fremgangsmåtene jeg har benyttet i innsamling og bearbeiding av informasjon. Som vist i innledningen understreker flere, fra ulike fag og miljø, viktigheten av å forstå barn og problemstillinger som handler om barn ut fra deres eget perspektiv (Corsaro, 1997; Haugen, 2007). Flere understreker også betydningen av å få innsikt i hvordan ungdommene selv opplever overgangen til voksenlivet når de går ut av barnevernets omsorg (Freundlich et al., 2007; Höjer & Sjöblom, 2010; Montserrat, 2014; Tysnes, 2014). Hovedfokuset i min avhandling har vært nettopp å få frem ungdommenes egne opplevelser, erfaringer og tanker om denne overgangen. Jeg har derfor valgt et kvalitativt design og gjennomført intervjuer med ungdommer som er eller har vært i kontakt med barnevernet.

Jeg er altså interessert i å få innsikt i ungdommenes livsverden *slik den oppleves for dem*, noe som blant annet er forankret i fenomenologien. I tillegg er jeg opptatt av å forstå den omliggende konteksten og sammenhengen mellom individ og kontekst, som jeg knytter til hermeneutikken. Jeg mener en kombinasjon av fenomenologi og hermeneutikk gir et helhetlig og godt grunnlag for å belyse problemstillingene i avhandlingen. Jeg vil i det følgende gå nærmere inn på min forståelse av fenomenologi og hermeneutikk, før jeg beskriver datainnsamlingsprosessen, analysene, etiske vurderinger og studiens validitet og overføringsverdi.

3.1 Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming - livsverden og kontekst

Et sentralt element innenfor fenomenologien er å forstå fenomener på grunnlag av informantenes perspektiv, og beskrive omverdenen slik den erfares av dem. Fenomenologi har fokus på deltakernes erfaringer, og innenfor fenomenologien regnes menneskenes subjektive erfaringer som gyldig kunnskap (Creswell, 2012). Elementene i fenomenologien samsvarer med målet i mitt prosjekt, hvor jeg ønsker jeg å få tak i ungdommenes fortellinger, erfaringer og tanker. Jeg ønsker at ungdommene skal fortelle *sine* historier og jeg ønsker å få tak i deres perspektiver på oppveksten, barndommen, ungdomstiden og overgangen til voksenlivet, og hvordan kontakten med barnevernet har vært for nettopp *dem*. Jeg ønsker også å få tak i hva informantene har opplevd som utfordrende og hva som har gjort at nettopp dette har vært utfordrende.

Det å utforske disse erfaringene fra ungdommene er å få tak i "verden slik den fremtrer for dem", noe som betegnes som den fenomenologiske dimensjonen av Lindseth and Norberg (2004). De hevder at vi allerede har tilgang til meningsdimensjonene ved fenomenene vi studerer, og at forskningen handler om å få innsikt i disse og sette ord på det. Laverly (2008, p. 27) beskriver at fenomenologisk forskning «is descriptive and focuses on the structure of experience, the organizing principles that gives form and meaning to the life world. It seeks to elucidate the essence of these structures as they appear in consciousness – to make invisible visible». For å få innsikt i informantenes erfaringer og deres livsverden vil det kreves at jeg som

forsker går i dialog med informantene og prøver å få innsikt i deres "bevissthet". I intervjusituasjonen vil jeg som forsker være nødt til å være nær informanten og prøve å forstå den andres opplevelsesverden.

Fenomenologi i sin reneste form handler om å gjengi empirien, men i avhandlingen fortolkes også empirien. I tillegg til å få innsikt i informantenes erfaringer og livsverden (som er forankret i fenomenologien) ser jeg også etter sammenhenger og drøfter betydningen av utfordringens tilstedeværelse, en tenkning som er forankret i hermeneutikkens fortolkningsvitenskap. Hermeneutikken bygger på tolkning og forståelse, og i følge Aadland (2004) er søken etter å *forstå* hermeneutikkens egen problemstilling. Garsjø (2002) beskriver det på følgende måte:

Ut fra et hermeneutisk forskningsprinsipp vil forskeren forsøke å forstå eller fortolke en handling eller et fenomen ved å knytte det til en hensikt. Det handler ofte om å trenge inn i andres opplevelsesverden (...) og fortolke denne (s.137).

Innen hermeneutikken ser man ikke på sosiale realiteter som noe som allerede *er* der og venter på å bli oppdaget og målt, men heller noe som er relasjonelt og subjektivt og som blir til i en forskningsprosess. Altså kommer realitetene frem i et samspill mellom ungdommen og den som intervjuer – og eventuelt andre som er tilstede i intervjusituasjonen. Dette gjør at det innenfor hermeneutikken, som i sosial konstruksjonisme, ikke er et mål å få tak i en objektiv og endelig sannhet, men å få større innsikt gjennom forske på et fenomen.

Innenfor hermeneutikken kan vi grovt sett skille mellom to tradisjoner i synet på hvordan man skal forholde seg til aktørenes beskrivelser. Én tradisjon går inn for at samfunnsforskeren skal se bort fra de sosiale aktørenes beskrivelser av seg selv og sine egne aktiviteter, fordi slike beskrivelser som oftest er feilaktige, og begrepene som blir brukt, er uvitenskapelige. Émile Durkheim representerer denne tradisjonen og mener at hverdagslivets ideer og begreper ligger som et slør mellom menneskene og tingene i den egentlige verden og at dette sløret stenger for innsikt og tilslører hvordan verden egentlig er (Gilje & Grimen, 1993). Innenfor denne tradisjonen i hermeneutikken vektlegges altså *ikke* de sosiale aktørenes egne beskrivelser, da deres oppfatning vil gjøre at vi får en feilaktig beskrivelse av verden. Denne tradisjonen tillegger altså aktørenes egne tanker og følelser om fenomenet liten eller ingen betydning, og mener at det er forskeren som skal definere fenomenet uten å vektlegge aktørens beskrivelser. Den andre tradisjonen mener at disse beskrivelsene er av fundamental betydning, blant annet fordi det er aktørenes egne oppfatninger av hva de gjør, som gir deres handlinger mening og identitet. Dette minner om en fenomenologisk tilnærming, men innenfor hermeneutikken er det mer fokus på kontekst.

Anthony Giddens (Gilje & Grimen, 1993) mener at ingen av disse posisjonene er helt utfyllende og argumenterer derimot for at samfunnsvitenskapen bygger på en *dobbel hermeneutikk*. Dette innebærer at samfunnsforskerne på den ene siden må forholde seg til en verden som allerede er fortolket av de sosiale aktørene selv og på den andre siden skal samfunnsvitene drive forskning, og de må rekonstruere de sosiale aktørenes fortolkninger innenfor et samfunnsvitenskapelig språk, ved hjelp av teoretiske begreper og innramminger.

Et viktig moment innen den doble hermeneutikken er at meningsfulle fenomener bare er forståelig i den sammenhengen eller konteksten de forekommer i og at man skal forstå helheten ut fra delene og delene ut fra helheten (Gilje & Grimen, 1993). I min studie av barnevernet og ungdommer som er eller har hatt tiltak i barnevernet må jeg forholde meg til både *samfunn* og *individ*, og relasjonen mellom disse. Barnevernet er en institusjon som er i stadig endring, og som endrer seg i takt med samfunnet både i form av lovverk, tiltaksutvikling og hva som er gjeldende oppfatninger og forventninger. For eksempel hvordan man tilrettelegger for medvirkning, hvordan man tenker rundt oppfølgingsbehov i overgangen til voksenlivet og hvilke forventninger man har til ungdommene. I tillegg må jeg forholde meg til individenes subjektive beskrivelser av sine egne opplevelser av å møte barnevernet og menneskene som jobber der. Dette kan relateres til forståelsen i den hermeneutiske sirkel som peker på forbindelsen mellom det vi skal fortolke, forforståelsen og den sammenhengen eller konteksten det forekommer i. Den hermeneutiske sirkel viser at fortolkning består av stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det vi skal fortolke og den konteksten det fortolkes i, og mellom det vi skal fortolke og vår egen forforståelse.

3.1.1 Forforståelse

Å samle data gjennom kvalitative intervjuer forutsetter å være aktivt deltakende sammen med de det forskes på, da dette er nødvendig for å få innsikt i den enkeltes opplevelsesverden. Hvilke valg jeg tar som forsker vil påvirkes av min forforståelse, som vil være basert på tidligere erfaringer, opplevelser og kunnskap. I følge Aadland (2002) kan det inngå mange komponenter i en aktørs forforståelse; blant annet språk, begreper og teorier, trosoppfatninger og grunnleggende oppfatninger og til slutt erfaringer. Gilje and Grimen (1993) beskriver at alt dette og mye mer bringer alle aktører med seg i samhandling med andre, og i sine forsøk på å fortolke meningsfulle fenomener. Dette gjør at det er viktig å være bevisst hvordan man som forsker påvirker forskningen, både gjennom hva man har fokus på, hvem man velger å intervjuer, hva man spør om, hva man velger å følge opp og ikke minst – hva man til slutt velger å skrive om og på hvilken måte.

Aadland (2002) forklarer forforståelse som et sett ”briller” eller fordommer som vi møter verden med, som hjelper oss med å finne system, orden og mening i det vi står overfor. Det er aldri slik at den som hører på noen eller leser noe, ikke har med seg en oppfatning eller kan legge fra seg og glemme alle sine meninger. Åpenhet overfor andres fortellinger, fortolkninger og meninger vil tvert i mot alltid innbefatte at man setter dem i sammenheng med sine egne meninger og setter sine egne meninger i sammenheng med dem. Som forsker er det en forutsetning at man er åpen for andre perspektiver, uten at dette forutsetter verken nøytralitet eller noe i retning av selvutslettelse, men derimot omfatter en pågående tilegnelse og bevissthet knyttet til egne meninger og forforståelser.

Forforståelse kan være både bevisst og ubevisst. Dette betyr at noen holdninger vet vi at vi har, mens andre holdninger lever i det Aadland (2002) kaller det førbevisste; de er så selvfølgelig at vi tar de for gitt. Denne kunnskapen tenker man ikke nødvendigvis over at man har og den oppfattes ofte som "riktig" for en selv, ofte uten at en selv reflekterer over hvorfor det er sånn.

Gjennom mange års utdanning, forskning og gjennom min praksis i barneverntjenesten har jeg fått slik kunnskap som jeg tar for gitt og som ligger *i kroppen*. Dette kan være kunnskap som påvirker meg i det daglige og som følgelig også vil påvirke mine oppfatninger av verden- både i det daglige og i forskningen.

Min forforståelse og tidligere erfaringer vil altså påvirke hvordan jeg forstår utfordringene som informantene beskriver. Forforståelse eller fordommer er altså noe vi ikke kan komme utenom at vi har, men vi kan øke vår bevissthet om dem og hvordan de styrer vår tenkning og meningsdannelse. Kunnskap som ligger *i kroppen* eller som vi tar for gitt, som beskrevet over, kan gjøre at vi overser eller ikke stiller spørsmålstegn ved viktige fenomener når vi forsker. Dette gjør at forskere kontinuerlig må reflektere over egen kunnskap, egne holdninger og være åpen for andre perspektiver og forståelser. I mitt tilfelle betyr det at jeg har vært nødt til å diskutere med kollegaer, samarbeidspartnere og andre som ikke har samme erfaringsbakgrunn, for å bli klar over det jeg har tatt for gitt og gjennom dette øke min bevissthet om egen forforståelse.

Gjennom slik refleksjon og økt bevissthet om egen forforståelse kan vi i tillegg til å se fordommer og forforståelse som noe som gjør forskningen mindre *objektiv* (og da ansett som mindre gyldig innenfor positivismen), også se fordommer og forforståelse som viktig kunnskap for å forstå det vi skal forske på. Nettopp dette er også ett av poengene til Gadamer (1959) (Aadland, 2002) som mente at hvis man ikke har noen forutgående forestillinger å tolke inntrykkene ut fra, vil inntrykkene være kaotiske og usammenhengende. Han hevder at forforståelse derfor er et nødvendig vilkår for at forståelse overhode skal være mulig. Forforståelse er både kunnskap, innsikt og forståelse, som kan bidra til at vi i større grad stiller gode spørsmål og får frem god informasjon. Det er også en viktig basis for utvikling av ny kunnskap. Forforståelse og tidligere erfaring kan bidra til å skape gode intervjusettinger som gjør at vi får gode relasjoner, som igjen bidrar til å gi oss bedre innsikt i informantens opplevelser og livshistorier. Jeg vil argumentere for at man i stedet for å prøve å legge fra seg sin forforståelse skal bli bevisst på den og hvordan den kan påvirke, og ta den aktivt i bruk i alle deler av forskningen; når man skal opprette samarbeid med døråpnere, i rekrutteringen av ungdommer, underveis i intervjuet og som et nyttig verktøy i analyseprosessen.

3.2 Datainnsamling

Datainnsamlingen i prosjektet har bestått av kvalitative intervjuer med ungdommer, både i gruppe og individuelt⁷. Målet med en slik kombinasjon har vært å både få diskusjoner blant ungdommene om de ulike temaene og få innsikt i den enkeltes livshistorie og individuelle erfaringer. Siden jeg har hatt et bredt fokus og vært opptatt av at ungdommene skal få styre mye av innholdet under overskriften «din erfaring med barnevernet» har jeg brukt intervjuguidere som var en grovkisse av temaer som skulle dekkes, slik Kvale (1997) beskriver at det kan gjøres. Intervjuguidene har også noen mer spesifikke temaer, men dette har vært brukt som

⁷ Ti av de individuelle intervjuene er gjort av Sissel Eidhammer som skrev masteroppgave på dette temaet, hun deltok også på noen av gruppeintervjuene med ungdommene.

oppfølgingsspørsmål der hvor ungdommene ikke har snakket fritt selv. I de fleste intervjuene snakket ungdommene veldig fritt og vi brukte i liten grad de konkretiserte spørsmålene. Altså har intervjuene stort sett vært gjennomført som samtaler som har vært styrt av det ungdommene har vært opptatt av, samtidig som de har hatt et tema som har gitt samtalen retning.

I etterkant av alle intervjuer og underveis i hele rekruttering – og datainnsamlingsperioden har jeg ført logg hvor jeg har notert alle små og store ting som jeg har tenkt kanskje kan være av betydning: hva de sa når jeg tok kontakt, konteksten for intervjuene, egne tanker umiddelbart etter intervjuene, hvordan sammensetningen av gruppene fungerte i gruppeintervjuer, det som var spesielt interessant underveis i intervjuet, om det var noe de lurte på osv. I loggen har jeg også skrevet ned min kontakt med de som rekrutterte ungdommene og hva vi snakket om underveis i rekrutteringsprosessen. Den har også blitt brukt aktivt underveis i analysene, for eksempel ved at jeg har notert nye ideer, tanker, innspill og kategorier som jeg har tenkt at jeg bør sees nærmere på. Sånn sett har loggen vært et hjelpemiddel gjennom hele prosessen og har hjulpet meg til å ta vare på tanker som ikke fremkommer direkte i intervjunotater. I en såpass lang prosess som et doktorgradsløp er har loggen vært nyttig for å huske detaljer, men også for å minne seg selv på hvilke tanker man hadde når man gikk inn i materialet med ulike analytiske blikk. Jeg vil i det følgende beskrive utvalget og rekrutteringen og hvordan intervjuene ble gjennomført.

3.2.1 Samarbeid som utgangspunkt for rekruttering

For å få tilgang til informasjonsrike informanter bygger kvalitativ forskning gjerne på strategiske utvalg, noe som innebærer at forskeren velger å studere personer som gjennom sin erfaring kan belyse forskningsspørsmålene og/eller det temaet eller fenomenet man ønsker å studere (Creswell, 2012). Siden mitt tema var relativt bredt og jeg har ønsket å få innsikt i ungdommers erfaringer med barnevernet, ønsket jeg å intervjuer både ungdommer som var i kontakt med barnevernet på intervjutidspunktet og ungdommer som hadde hatt kontakt med barnevernet tidligere. På denne måten kunne jeg få innsikt i både erfaringer fra de som har tiltak pr i dag, hvordan de opplever hverdagen, kontakten med barnevernet og hvordan de ser for seg utgangen fra barnevernet, og et retrospektivt blikk på kontakten med barnevernet og hvordan de har opplevd overgangen til voksenlivet.

Det å få tilgang til informanter som er eller har vært i barnevernet kan være en utfordring, da dette er en sårbar gruppe og de er vanskelig å identifisere uten hjelp fra ansatte. Dette gjør at man er avhengig av døråpnere som gir informasjon og forespør ungdommene om deltakelse. Jeg hadde planlagt at dette skulle gjøres enten via saksbehandlere i barnevernet eller gjennom Landsforeningen for barnevernensbarn. Jeg valgte imidlertid å gå veien via ansatte i to ulike tiltak som jobber med ungdom, både fordi jeg fikk opprettet et godt samarbeid med disse og fordi de kjente ungdommene godt. Det ene tiltaket heter *Gartnerhaugen* og er et kombinert institusjons- og miljøarbeidertiltak, mens det andre er *Sommerprosjektet* som jobber med oppsøkende ungdomsarbeid og oppfølging av ungdommer som har ulike utfordringer, med hovedfokus på «ungdom i risiko».

Gartnerhaugen er et barneverntiltak for ungdom i alderen 14-23 år⁸. De har til enhver tid oppfølging av rundt 80 ungdommer og jobber etter vedtak i henhold til Lov om barneverntjenester § 4-4 og 4-12. De tilbyr både et omsorgstilbud, miljøterapi, familierapi, nettverksmøter og nettverksarbeid. Tiltaket har en institusjonsdel hvor det er plass til 6 ungdommer (Gartnerhaugen Inne), i tillegg til at de har oppfølging av ungdommer som bor i egen bolig (Gartnerhaugen Ute) og ungdommer som bor hjemme sammen med foreldre eller fosterforeldre (Gartnerhaugen Hjemme). En stor andel av de som er i tiltaket har ettervern. Gartnerhaugens målsetting er at ungdommene som de er i kontakt med, skal leve et godt ungdomsliv og på sikt bli aktive og likeverdige deltakere i samfunnet. Ved å bidra med støtte, omsorg og kunnskap i møte med ungdommene beskriver lederne på Gartnerhaugen at de ønsker å skape gode rammer for utvikling i ungdommens liv. Dette gjøres gjennom å skreddersy et tilbud som er tilpasset hver enkelt ungdoms ønsker og behov, noe som gjør at de har stort fokus på de unges medvirkning. Gartnerhaugens teorigrunnlag og metodetilfang bygger på en sirkulær måte å forstå mennesker og menneskelige relasjoner på, noe som er forankret i et sosiokulturelt perspektiv som tar inn at utvikling skjer i interaksjon med andre (Paulsen, Aune, Melting, Stormyr, & Berg, 2017).

Sommerprosjektet⁹ er et tiltak for «ungdom i risiko» i alderen 12-23 år. Tiltaket jobber etter Lov om Barneverntjenester § 4-4. Den metodiske tilnærmingen er 1) kontaktetablering via positive aktiviteter, 2) å være tett på og ha hyppig kontakt med ungdommene og 3) å være tilgjengelige for døgkontinuerlig telefonkontakt. Sommerprosjektets ideologi bygger på tre grunnpilare: tro, tilgjengelighet og tillit. *Tro* handler om å ha tro på ungdommens historier og deres vilje og evne til endring, og bygger på en grunntanke om at ungdommene er eksperter på eget liv. *Tilgjengelighet* handler om tilstedeværelse i ungdommens liv, at de skal kjenne ungdommens arenaer og nettverk og at ungdommene skal få tak i noen når de trenger det. Sommerprosjektet har som mål at de skal stille opp på kort varsel og er tilgjengelig på telefon hele døgnet. Den tredje grunnpilaren er *tillit*. Sommerprosjektet er opptatt av at mange av ungdommene de jobber med har opplevd at voksne ikke har vært til å stole på, både foreldre og hjelpeapparatet. Sommerprosjektet har derfor et sterkt fokus på å bygge opp tillit gjennom å holde det de lover og å stille opp for ungdommene når de har behov for det (Paulsen, 2014).

Det å rekruttere ungdommer tar tid og jeg har derfor vært opptatt av at de som rekrutterer ungdommer skal ha nytte av å være med i prosjektet. Jeg har derfor skrevet rapport om Sommerprosjektets arbeid (Paulsen, 2014), holdt foredrag og deltatt i diskusjoner på fagdager både for ansatte i de ulike tiltakene og i andre deler av Barne- og familietjenesten, i tillegg til at jeg har skrevet en artikkel i samarbeid med noen av de ansatte på Gartnerhaugen (Paulsen et al., 2017). Jeg har også vært opptatt av at de ansatte skulle få god informasjon om prosjektet

⁸ www.trondheim.kommune.no/gartnerhaugen

⁹ Sommerprosjektet var et tiltak som opprinnelig ble opprettet på grunn av stor bekymring knyttet til 3 navngitte gutter som hadde en negativ utvikling i form av blant annet vold og kriminalitet. Prosjektet skulle i utgangspunktet vare i seks uker en sommer i 2005 (derav navnet Sommerprosjektet). Sommerprosjektet ble i 2014 innlemmet i Uteseksjonen og er pr i dag ikke definert som et eget tiltak, men tanken var at arbeidsmetodene skulle videreføres i Uteseksjonens arbeid.

før de satte i gang med rekrutteringen og hadde derfor informasjonsmøter med de ansatte i forkant hvor de fikk mulighet til å både å stille spørsmål og komme med innspill.

De ansatte både på Gartnerhaugen og Sommerprosjektet har forespurt alle ungdommer som var i tiltakene i tidspunktet for rekrutteringen. I tillegg har de tatt kontakt med noen av ungdommene som tidligere har vært i tiltaket, med spesielt mål om å få et retrospektivt blick fra noen som har vært ute av barnevernet en stund. Før rekrutteringen startet ble de bedt om å gjøre etiske avveininger av om det var noen som *ikke* burde forespørres, noe de tok hensyn til når de rekrutterte. En av de som hadde ansvar for rekrutteringen sa at de hadde valgt å utelate noen fordi:

De har rett og slett for mye i livet sitt akkurat nå, personalet har vurdert at det ikke vil være bra for dem. De vil ikke "rippe opp" i historiene dersom de har vært lenge ute og de mener det ikke vil være bra (Utdrag fra logg)

Til sammen ble ca. 80 ungdommer forespurt om å stille til intervju, hvorav 59 svarte ja. De som ikke ønsket å delta, begrunnet dette i at de ikke ønsket å se bakover, at de hadde deltatt på slike intervjuer før, at de hadde dårlige erfaringer med å delta på liknende intervjuer eller at de rett og slett ikke hadde lyst.

3.2.2 Utvalg

Det samlede utvalget består av 45 ungdommer i alderen 16- 26 år (14 jenter og 31 gutter). Ungdommene i studien ble rekruttert i perioden desember 2013 til juni 2014, og intervjuene ble gjennomført i samme periode. Jeg var opptatt av at ungdommene skulle bli kontaktet så kort tid som mulig etter de hadde sagt ja, da jeg hadde en antakelse om at de er mer motiverte for deltakelse kort tid etter de har fått informasjon om prosjektet. Av dem som takket ja, var det en del som ikke var mulig å få tak i da de ble kontaktet, og noen møtte ikke opp. Når de ikke møtte opp sendte jeg en SMS og sa at hvis de fortsatt hadde lyst til å være med var det bare å ta kontakt, noe tre av dem gjorde og intervjuene ble da gjennomført senere.

Flere av ungdommene uttrykte stor interesse for å være med, både når de ble rekruttert og under intervjuene. De var opptatt av at de ønsket å fortelle hva som fungerte og ikke, da dette var viktig for å utvikle barnevernet eller *gjøre barnevernet bedre*. Flere av ungdommene sa under intervjuene at de syntes det var litt «kult» eller «artig» å få bidra, at de var glad for å bli hørt, at de syntes det var godt å få snakke om det og at det var mye av dette de aldri før hadde snakket med noen andre om. De var også opptatt av at jeg måtte sørge for at dette kom frem til de som jobbet både i tiltakene og forvaltning, både det som var positivt og negativt. Mange av tilbakemeldingene fra ungdommene kan tolkes som et uttrykk for det samme som de sier om sin kontakt med barnevernet – de ønsker å bli hørt og de ønsker å påvirke. Dermed kan det å inkludere ungdommene i forskning også være en viktig form for medvirkning på strukturelt nivå. En slik involvering av de unge kan også sees i lys av barn som medborgere med rett til deltakelse, og da kan deltakelse i forskning forstås som en forlengelse av barns medborgerrettigheter (Backe-Hansen & Frønes, 2012).

Ungdommene som er intervjuet har hatt ulike utfordringer gjennom barndommen og ungdomstiden. Selv om alle ungdommenes historier er unike har de til felles at de alle har hatt behov for tett oppfølging fra barnevernstjenesten i perioder av livet. Noen har hatt langvarig kontakt, noen beskriver at de *alltid har vært i kontakt* mens andre har hatt kontakt en kort periode. De fleste ungdommene har hatt flere ulike hjelpetiltak og en stor andel har hatt ulike former for omsorgstiltak i form av bolig med oppfølging, institusjon, fosterhjem, eller en kombinasjon av disse. Mange av ungdommene beskriver å ha hatt en vanskelig oppvekst, noe flere av ungdommene mener har vært noe av grunnen til problemene i ungdomstiden. Flere har på intervjutidspunktet utfordringer knyttet til rus og psykiske vansker, og flere bekymrer seg mye for både ting i det daglige (for eksempel bolig, økonomi, skolegang) og egen fremtid. I tillegg er det flere som tenker og bekymrer seg mye for foreldre og søsken, og de føler et ansvar for å hjelpe dem.

Et kjennetegn ved flere av ungdommenes historier er at de har opplevd mange brudd i relasjoner i løpet av oppveksten, både i de uformelle familierelasjonene og de formelle hjelperelasjonene. I de uformelle relasjonene kan dette være for eksempel på grunn av brudd og konflikt mellom foreldre eller at de har vært under barnevernets omsorg på grunn av omsorgssvikt eller andre forhold i hjemmet. Mange har også opplevd gjentatte flyttinger i regi av barnevernet. Gjentatte flyttinger ser også ut til å være en medvirkende faktor til brudd i slike relasjoner, hvor spesielt vennerelasjoner blir brutt – noe som også gjenspeiles i at flere av ungdommene opplever at de ikke har veldig mange nære venner. Flyttinger fører også til mange brudd i formelle relasjoner som for eksempel relasjon til lærere, trenere osv. I tillegg beskriver de fleste av ungdommene hyppig skifte i saksbehandlere i barnevernet, til dels på grunn av flyttinger – men også innenfor samme kontor. De har ofte ikke fått forklaring på hvorfor, men opplever at slike bytter er slitsomt og gjør at de må *fortelle alt på nytt hele tiden*. Samtidig er det også eksempler på at skifte av saksbehandler har vært positivt når de har hatt en dårlig relasjon til saksbehandler og de har fått en god relasjon til den neste.

3.2.3 Gjennomføring av fokusgruppeintervjuer

Det ble gjennomført fem fokusgruppeintervjuer med til sammen 24 ungdommer i alderen 17-26 år. Fokusgruppeintervjuene var sammensatt av 3-8 deltakere og hadde en varighet på én til to og en halv time. Fokusgruppene var satt sammen av de ansatte i de to tiltakene, som også sto for invitasjon, var tilstede når ungdommene kom og hadde ordnet med servering for å skape en hyggelig ramme rundt intervjuet. Gruppene var satt sammen med ungdommer fra samme tiltak, men på tvers av alder og erfaringer ellers. Målet med fokusgruppeintervjuene var å legge til rette for at ungdommene kunne reflektere sammen rundt sine erfaringer, noe de også gjorde. Fokusgruppeintervju er en nyttig metode når man vil utforske hva folk tenker, hvordan de tenker og hvorfor de tenker som de gjør, uten å presse dem til å ta en avgjørelse eller komme til enighet (Liamputtong, 2011). Denne måten å organisere et intervju på kan for noen ungdommer oppleves mindre "pressende" da de ikke er nødt til å svare på spørsmål, men kan lene seg litt på andre og vente til de ønsker å si noe. Dette var noe flere av ungdommene selv uttrykte og flere sa at de syntes det var lettere å si noe i en sånn setting enn i et vanlig intervju hvor man var bare to. Også Lloyd-Evans (2006) påpeker at fokusgruppediskusjoner kan virke

myndiggjørende i den forstand at deltakerne finner styrke i antallet (de andre deltakerne) og at de føler at de har en slags kontroll over prosessen.

I fokusgruppeintervjuene var det i utgangspunktet fokus på de mer overordnede spørsmålene blant annet knyttet til hvordan ungdommene har opplevd kontakten med barnevernet. Målet med fokusgruppeintervjuene var å legge til rette for dialog mellom ungdommene og at ungdommene kunne reflektere sammen rundt sine erfaringer, noe ungdommene også gjorde. Forskerens rolle i en fokusgruppe er å legge til rette for interaksjonen mellom medlemmene heller enn å styre diskusjonen (King & Horrocks, 2010). Dette betyr at intervjuet i stor grad blir styrt av ungdommene selv og deres refleksjoner og meninger. Ungdommene ble i starten av intervjuet informert om hvilke tema jeg var opptatt av og hva som var målet med intervjuet, men utenom dette var det i stor grad de som styrte samtalen. De få gangene jeg kom inn med spørsmål/kommentarer var det stort sett for å styre diskusjonen slik at alle kom til orde, og i noen tilfeller når diskusjonen stoppet litt opp.

Ungdommene selv bidro sterkt til å holde samtalen i gang ved at de reflekterte rundt spørsmål og temaer, ga uttrykk for egne erfaringer og meninger, og stilte spørsmål til hverandre når det var noe de lurte på. Dette var både konkrete spørsmål som "når var du med i sommerprosjektet?", "gjorde dere også det samme?" og mer utdypende spørsmål rundt hva de andre ungdommene mente med det de sa. Ungdommene var nysgjerrige og interesserte i de andres livshistorie og erfaringer. I tillegg hadde de en innsikt i ulike situasjoner som jeg ikke har, for eksempel når de snakket om rusmiljøet i byen, noe som gjorde at de kunne «grave dypere» og være mer konkret enn jeg hadde mulighet til. Det samme gjaldt når de skulle beskrive innholdet i tiltakene de hadde vært en del av, hvor det at de hadde like eller ulike erfaringer, gjorde at de hadde mulighet til å stille «bedre» spørsmål. De snakket sammen om erfaringene de hadde og de stilte spørsmål til hverandre om hvorfor de tenkte som de gjorde.

3.2.4 Gjennomføring av individuelle intervjuer

I tillegg ble det gjennomført individuelle kvalitative dybdeintervjuer (Kvale, 1997) med 23 ungdommer¹⁰ i alderen 16-24 år. Ungdommene fikk lov til å velge selv hvor de ville at intervjuet skulle gjennomføres, men jeg kom ofte med alternativene «hos sommerprosjektet/gartnerhaugen», «hjemme hos deg» eller «et annet sted». Veldig ofte ønsket ungdommene å møtes i lokalene til tiltaket de kjente til, noen valgte at jeg skulle komme hjem til dem, to intervjuer ble gjennomført på kafe, tre ble gjennomført på institusjoner de bodde på, ett ble gjennomført på ungdommens arbeidsplass, to ble gjennomført på mitt kontor og ett ble gjennomført på fengselets besøksrom. Intervjuene varte fra 45 minutter til 1,5 time.

Dybdeintervju er en nyttig metode når man ønsker å innhente kunnskap om fenomener og sammenhenger man ikke kan observere direkte (Kvale, 1997), som tanker, erfaringer og opplevelser. I de individuelle intervjuene var fokuset på ungdommenes livshistorier, personlige erfaringer og deres tanker om møtet med hjelpeapparatet og barnevernet, delvis inspirert av

¹⁰ To av ungdommene som deltok i individuelt intervju, hadde allerede deltatt på fokusgruppeintervju, men ønsket også å delta på individuelt intervju.

narrative metoder (Creswell, 2012). Ved bruk av narrativer som metode tar man utgangspunkt i individets beskrivelse av egne erfaringer og opplevelser (Creswell, 2012). Narrativer gjennom bruk av livshistorier handler om å *ta vare på det levde livet* (Berg, 2010) og man søker etter å forstå funksjonen, forholdet og konsekvensene av det de forteller. I følge Berg (2010) er livshistorier fortellinger som fanger opp kompleksiteten i tilværelsen, som er opptatt av helhet og dybde. Tidsdimensjonen er sentral i enhver slik fortelling, både fortid, nåtid og fremtid.

Det er grunnleggende i mennesket at vi søker å skape mening, og for å uttrykke oss knytter vi erfaringer til historier. Historiene vi konstruerer skaper en struktur, helhet, sammenheng og mening. Gjennom historien har vi valgt ut hva som skaper mening i vårt liv, dette blir en kontinuerlig fortolkning av våre erfaringer. Vi bærer med oss en forståelse av hva som er den dominerende historien og hva som har påvirket oss. Berg (2010) beskriver at livshistorier blir konstruksjoner: de er fortellinger der fortid justeres i tråd med nåtid og hvor nåtiden fortolkes ut fra erfaringer i fortid og planer for fremtiden. Dermed blir ikke livshistorier rene konstruksjoner, de er også med å legitimere hva som har skjedd og hvorfor. Dette betyr at den enkeltes livshistorie vil endres over tid og påvirkes av andre erfaringer man gjør seg.

Med en åpen tilnærming med overskriften «din erfaring med barnevernet», var det altså fokus på den enkeltes livshistorie og deres kontakt med barnevernet i sin helhet. Variasjonen i deres erfaringer gjør at jeg har fått innsikt i ulike typer barnevernssaker, tiltak og alle faser av deres kontakt med barnevernet. I intervjuene fanges først og fremst den enkelte informantens syn på tilværelsen og det er derfor deres erfaringer og historier som danner grunnlaget for forståelsen. Dette gir både et øyeblikksbilde og et retrospektivt blikk på kontakten med barnevernet da de var barn, frem til ungdomstid og for noen – videre inn i voksenlivet.

3.3 Analyse

Jeg har i både datainnsamlingen og analysene hatt en induktiv tilnærming. I analysesammenheng betyr dette at jeg har gått åpent inn i materialet og sett etter det ungdommene har vært mest opptatt av og benyttet dette som hovedtemaer for videre analyser. Jeg har også hentet inspirasjon fra både fenomenologien og hermeneutikken, og har lagt vekt på å gi innsikt i både den enkeltes livsverden, meningsbærende enheter og sammenhenger. Å analysere kvalitative data handler om å «fange det vesentligste» og bygge bro mellom rådata og resultater ved å organisere, fortolke og sammenfatte, og drøfte resultatene opp mot eksisterende teori og forskning (Malterud, 2011, p. 91).

Utgangspunktet for analysen av materialet er fenomenologisk i den forstand at grunnlaget for analysene og forståelsen er ungdommenes egne beskrivelser, og målet er å beskrive ungdommenes egne opplevelser og erfaringer. Et sentralt element innenfor fenomenologien er nettopp å forstå fenomener ut fra informantenes perspektiv, og beskrive omverdenen slik den erfares av dem (Kvale, 1997). Samtidig er det hermeneutiske perspektivet relevant, da analysene har bestått i å se på både deler (enkeltintervjuer), helhet og sammenheng mellom intervjuene. Som allerede nevnt er et viktig stikkord i denne sammenheng *kontekst*, som viser til at meningsfulle fenomener bare er forståelige i den sammenhengen de forekommer i. Dette

kan relateres til forståelsen i den hermeneutiske sirkel som peker på at fortolkning består i stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det vi skal fortolke og den konteksten det fortolkes i.

Alle de empirisk baserte artiklene i avhandlinga bygger på analyse av både de individuelle intervjuene og fokusgruppeintervjuene, og jeg har i analyseprosessen vært inspirert av hovedstrukturen i systematisk tekstkondensering (Malterud, 2003). Metoden er først og fremst et redskap for tverrgående analyser hvor ønsket er å sammenfatte informasjon fra mange ulike informanter. Hovedstrukturen av metodologien i denne metoden kan beskrives i følgende fire trinn:

- 1) Å få et helhetsinntrykk
- 2) Å identifisere meningsbærende enheter
- 3) Å abstrahere innholdet i de enkelte meningsbærende enhetene
- 4) Å sammenfatte betydningen av dette

At jeg har vært inspirert av betyr at jeg ikke har fulgt metoden slavisk, men at jeg har tatt utgangspunkt i hovedinnholdet for å få datamaterialet gjennomarbeidet på en god måte, samtidig som jeg har vært opptatt av å beholde den individuelle konteksten og ikke bli for opptatt av koder og kodegrupper. Ved å bli for opptatt av dette er det en fare for at relevant informasjon kan gå tapt i prosessen da det kan bli vanskeligere å få frem *måten* ting blir sagt på og ikke minst- det som ikke blir sagt. Nielsen (1994) skriver i artikkelen ”forførende tekster med alvorlige hensikter” at teksten ikke er bare en upresis og forførerisk utgave av tabeller. Det er noe helt annet, nemlig en identifikasjon og en fremstilling av en meningssammenheng som gjør et fenomen forståelig.

Analysene av de individuelle intervjuene fokuserer på hver enkelt ungdoms erfaringer og opplevelser, mens fokusgruppeintervjuene har som mål å få tak i synet til gruppa som helhet (Lloyd-Evans, 2006). Mens analysene av de individuelle intervjuene går mer i dybden og fokuserer på hver enkelt ungdoms erfaringer, opplevelser og livshistorier, har data fra fokusgruppeintervjuene vært analysert med henblikk på å få tak i de gjennomgående dimensjonene og ungdommenes diskusjoner rundt ulike aspekter knyttet til medvirkning og støtte i overgangen til voksenlivet. Gjennom analysene har både de gjennomgående dimensjonene (meningsbærende enheter) blitt identifisert, men også kontrastene og ulikhetene i ungdommenes erfaringer.

Jeg har valgt å bruke lydopptak i alle intervjuene. Dette er delvis fordi mye informasjon mistes dersom man skal notere alt underveis, men også fordi jeg opplever at det å bruke opptak gjør det lettere å være tilstede i samtalen, vise interesse og stille gode oppfølgingsspørsmål. Flere av ungdommene kommenterte dette og sa at de likte at jeg ikke noterte da det gjorde at det var lettere å snakke. En av ungdommene sa: *Det er bra at du ikke skriver hele tiden, det er lettere å snakke med deg da.* Jeg var imidlertid bevisst på at det å bruke opptak kunne oppleves ubehagelig for noen og alle fikk velge selv om de heller ville at jeg skulle notere. Alle sa at det var greit at jeg brukte lydopptak og det virket som de syntes dette var greit, samtidig som jeg –

hvis jeg skulle gjort det på nytt- heller ville spurt hva de selv *foretrakk* enn å spørre om det var greit at jeg brukte opptak. Dette ville i større grad åpnet opp for ungdommenes egne meninger og medbestemmelse enn når de blir presentert for et foretrukket alternativ.

I analysene av intervjuene ble alle intervjuene transkribert og lest gjennom i sin helhet. I denne fasen ble de vesentligste kategoriene kodet, altså de temaene som kom tydeligst til uttrykk fra ungdommene selv. Dette ble kodet med ulike farger og stikkord. I første fase ble to temaer spesielt tydelig: Det første var ønsket om å bli hørt, som ble til temaet *medvirkning*. Det andre var ønsket om å få oppfølging fra barnevernet lengre enn de hadde fått, som ble til kategorien *ettervern og overganger*. I neste fase gikk jeg på nytt gjennom intervjuene og kodet ungdommenes beskrivelser knyttet til disse to temaene. På temaet *medvirkning* kodet jeg *i hvilken grad* de hadde vært til stede på møter med barnevernstjenesten og i hvilken grad de opplevde at de hadde medvirket, før jeg i neste steg lette etter hva ungdommene mente hadde *påvirket* deres muligheter til å medvirke. På temaet *ettervern og overganger* gikk jeg frem på samme måte og kodet hva ungdommene beskrev at de savnet i overgangen til voksenlivet og hva de beskrev at de satte pris på. Dette ble deretter delt inn i to kategorier, hvor den ene handler om den individuelle overgangen, mens den andre handlet om den mer konkrete oppfølgingen fra barnevernet. Dataene ble analysert og kategorisert i flere trinn og kan beskrives som en prosess hvor jeg først brøt ned materialet til små deler, for så å bygge det opp igjen til en forståelig sammenheng.

Analyseprosessen har i stor grad bestått i å bygge stein på stein – hvor analyser og funn i én artikkel har tydeliggjort behovet for å grave videre. Altså ble analyse og fortolkning i stor grad gjennomført som parallelle prosesser, slik Repstad (2007) beskriver at det ofte gjøres. For eksempel ligger artikkelen om medvirkning (Artikkel 1) som en grunnlagsforståelse ved at den peker på betydningen av medvirkning og relasjoner. Den andre setter konteksten og peker på utfordringer ved å være ungdom i overgangen til voksenlivet i et barnevernssystem (Artikkel 2). Etter å ha skrevet de to første artiklene ble det tydelig at betydningen av relasjoner og støtte var viktig, og jeg begynte derfor å analysere ungdommenes behov for sosial støtte og dette ble fokuset i Artikkel 3. Jeg kodet da hva de ga uttrykk for at de hadde behov for og forsto dette inn i en teoretisk ramme av ulike kategorier av sosial støtte og jeg kodet også *fra hvem* de opplevde at de kunne få støtte. I tillegg løfter jeg frem interdependency som en viktig forståelsesramme, som bygger på både funnene fra Artikkel 1 om behovet for medvirkning og Artikkel 2 om brå overgang når slike prosesser mangler. Artikkel 4 om anerkjennelse bidrar til et overordnet blick på hvordan slike prosesser kan føre til opplevelse av manglende anerkjennelse i overgangen til voksenlivet.

Underveis i analysen så jeg også etter sammenhenger og felles mønstre i fortellingene. Jeg leste også tidligere forskning på feltet og satte meg inn i ulike teoretiske perspektiver, som ga meg inspirasjon, tips og innspill til nyttige koder og kategorier i de ulike fasene, noe som beskrives som en nyttig arbeidsform i kvalitative analyser (Alvesson & Sköldbberg, 2007). Eksempel på publikasjoner som har vært spesielt relevante er artikkelen “Social support: a conceptual analysis” (Langford, Bowsher, Maloney, & Lillis, 1997), som ga innspill til nyttige kategorier av sosial støtte. I tillegg bidro artikkelen «Independence or interdependence:

Rethinking the transition from ward of the court to adulthood» (Propp et al., 2003) til innsikt i «interdependency»-perspektivet. Og artiklene «Love, rights and solidarity: Studying children`s participation using Honneth`s theory of recognition» (Thomas, 2012) og «The life of children in care in Denmark: A struggle over recognition» (Warming, 2014) ble inspirasjon for å benytte anerkjennelse som teoretisk forståelsesramme i artikkel 4.

3.4 Etske vurderinger

Barn og unge er en gruppe der det er nødvendig å foreta særskilte sårbarhetsbetraktninger (Alderson & Morrow, 2011), og spesielt når det er barn og unge som kan være i en ekstra utsatt situasjon på grunn av tidligere omsorgssvikt og overgrep - eller som sliter med egne rusproblemer eller psykiske vansker i dag. Mange barn og unge som er i barnevernet er i en slik «ekstra utsatt situasjon» og jeg har derfor gjort etiske vurderinger underveis gjennom forskningsprosessen, både i rekrutteringen av ungdommene, i gjennomføringen av intervjuene og i analyse – og skriveprosessen. Det er alltid en vurdering hvorvidt man skal involvere personer i sårbare situasjoner i forskning og det har tidligere vært diskutert at de skal involveres «når kunnskapen ikke finnes andre steder». Jeg mener derimot at barn og unge har en rett til å involveres i forskning for at deres perspektiver skal komme frem, men at forskningen må gjøres etisk forsvarlig og tilrettelegges på en måte som ivaretar dem på best mulig måte og på en måte som gjør at de ønsker å delta.

Mange av ungdommene har hatt en vanskelig barndom- og ungdomstid, noen har levd med omsorgssvikt, og andre igjen har/har hatt utfordringer knyttet til rus, kriminalitet og/eller vold. Jeg har vært veldig bevisst på at et intervju hvor ungdommene skal snakke om oppveksten sin kan vekke noen reaksjoner hos ungdommene i etterkant. Dette har gjort at de ansatte i rekrutteringen har vært nødt til å tenke nøye gjennom hvem som kan være aktuelle for å være med på intervjuer, både i gruppe og individuelt. Det har også vært avklart med lederne i tiltakene at alle som ønsker å snakke med ansatte kan ta kontakt. Dette ble også understreket av en av lederne som en selvfølge. De anså det å ivareta ungdommene etterpå som en plikt når de forespurte ungdommene om deltakelse, og sa: *Det er vi som bringer ungdommene inn i dette, og det er klart vi er tilgjengelige og ivaretar dem etterpå, det er vårt ansvar uansett om de fortsatt er i tiltaket eller ikke.* I tillegg fikk alle ungdommene kontaktinformasjon til forskeren for eventuell kontakt etterpå.

Jeg informerte alle ungdommer om at intervjuene kom til å bli transkribert i ettertid og at dette ble gjort av meg, eller en annen person som jeg samarbeider med og som har signert taushetserklæring. En av ungdommene sa at hun ikke ønsket at noen andre enn meg skulle høre det fordi hun var redd historien kunne gjenkjennes – og dette transkriberte jeg selvfølgelig selv. På grunn av at noen av intervjuene ble transkribert av andre startet jeg aldri opptaket før etter at vi hadde snakket om navn og alder. Dette betyr ikke at ikke navn kan fremkomme og historie gjenkjennes av den som transkriberer, men det anonymiserer i det minste noe.

Jeg har foretatt de forskningsetiske overveielserne i samarbeid med Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Jeg har prøvd å forsikre meg om at ungdommene

er informert om prosjektets mål og hensikt, at de vet at deltakelse er frivillig og at de har rett til å trekke seg dersom de ønsker det. Alle ungdommene har også gitt samtykke, fortrinnsvis skriftlig – men to av ungdommene ga heller muntlig samtykke. En av ungdommene ville heller lese det inn på opptaket og sa: *Æ samtykke, men æ si det her i stan ferr æ gidde itj å skriv.* Forskernes taushetsplikt ble tydeliggjort i starten av intervjuet og alle var informert om reglene rundt anonymitet og konfidensialitet.

Informert samtykke til frivillig deltakelse i undersøkelsen har blitt innhentet i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap¹¹ og retningslinjer for inklusjon av barn i samfunnsvitenskapelig forskning¹². Ungdommene som har deltatt i gruppeintervju har også signert taushetserklæring før intervjuet. Ungdommene i fokusgruppeintervjuene har blitt informert om at det likevel ikke er noen garanti for at de andre ungdommene ikke videreformidler det de har fått vite i løpet av intervjuet, og at det derfor er viktig å tenke gjennom hva de ønsker å dele under intervjuet.

3.5 Litteraturstudien – Artikkel 5

Mens de første fire artiklene i avhandlinga bygger på empirien fra fokusgruppeintervjuene og de individuelle intervjuene, er Artikkel 5 en systematisk litteraturstudie. Målet er å studere forskningen på ettervernsfeltet (transition to adulthood from care) de siste to år og ut fra dette peke på fremtidige forskningsbehov på feltet. Artikkelen er skrevet i samarbeid med Élodie Marion som er stipendiat ved École nationale d'administration publique i Canada og vi har samarbeidet om både litteratursøk og skriving. Litteraturstudien dekker artikler som er publisert på engelsk i vitenskapelige tidsskrift med peer-review ordning, i perioden januar 2015 til oktober 2016.

Vi brukte søkebasen Google Scholar og søkte hver for oss etter ordet "transition*" i kombinasjon med "youth*" + "adult*" + "care" + "child welfare" på ulike tidspunkt i løpet av oktober 2016. Gjennom dette fikk vi treff på 3310 dokumenter som vi gjennomgikk for å se om de møtte kriteriene for å bli inkludert i studien. I første runde av utvelgelsen gikk vi gjennom kun tittel og tok en rask kikk på abstracts der tittel ikke var nok, og tok ut de som ikke var aktuelle. De artiklene som fortsatt var aktuelle ble importert i EndNote-bibliotekene våre, som besto av henholdsvis 57 og 77 referanser etter denne gjennomgangen. Etter sammenslåing av EndNote-bibliotekene våre ble duplikater slettet og vi gikk nærmere gjennom abstractene. Vi brukte deretter samme søkeord for å søke i 9 andre databaser som inneholder tidsskrifter på områder som helse, psykologi, utdanning og sosialt arbeid/sosiale tjenester; Taylor and Francis, ERIC, Emerald Insight, JSTOR, MEDLINE, Psychology and Behavioral Sciences Collection, PubMed, Science Direct-Elsevier og SAGE Journals. Etter dette ble én artikkel lagt til og vi sto da igjen med 64 artikler som alle ble inkludert i analysen.

¹¹ <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

¹² <https://www.etikkom.no/fbib/temaer/forskning-pa-bestemte-grupper/barn/>

Før analysearbeidet startet ble alle artiklene importert i analyseprogrammet NVivo 11. Alle artikler ble analysert med utgangspunkt i følgende fire analysekategorier: forskningsspørsmål, metodisk tilnærming, konklusjon/viktigste funn og fremtidig forskningsbehov. Underveis i analyseprosessen fremkom følgende temaer som relevante for å kategorisere den forskningen som er gjort: 1) Policy, programs and services, 2) Transition trajectories and markers, 3) Social networks and social support og 4) The study of sub populations. I artikkelen presenterer vi funnene under disse fire overskriftene, med utgangspunkt i analysekategoriene. På denne måten belyses både den forskningen som foreligger og deres forslag til videre forskningsbehov gjennom de fire nevnte overskriftene. I tillegg har vi analysert hvilke temaer, grupper og perspektiver det er mindre fokusert på, som presenteres i slutten av artikkelen.

3.6 Studiens kvalitet

I forskning snakkes det om *kvalitet* på ulike måter, og dette knyttes ofte til begreper som validitet, reliabilitet og generaliserbarhet - eller sagt litt enklere; gyldighet, pålitelighet og overføringsverdi. Dette er begreper som går inn i hverandre, men samlet bidrar de til å beskrive kvaliteten i en studie, om studien gir svar på det som den er ment å gi svar på, om dette gjøres på en pålitelig måte og om funnene har overføringsverdi. Dette gjør at det er nødvendig å gi en grundig beskrivelse av hele forskningsprosessen; forskningsspørsmål, rekruttering og utvalg og analyse – og skriveprosessen. I tillegg må resonnementene som gir grunnlag for konklusjonene være tydelige, altså må resultatene verifiseres gjennom å gi detaljerte beskrivelser av fremgangsmåten fra innsamling til publisering (Kvale, 1997). I mitt prosjekt har jeg jobbet med å gjøre studien gjennomslutlig ved å gi detaljerte beskrivelser av de ulike fasene og bygge opp logiske resonnementer.

Reliabilitet i et kvalitativt forskningsdesign handler om å være redelig i beskrivelse av forskningsprosessen og referer i utgangspunktet til spørsmålet om hvorvidt en annen forsker som anvender de samme metodene vil komme frem til samme resultat (Thagaard, 2008). Man tenker ikke at intervjuet kan gjentas identisk, for det lar seg ikke gjøre, men man kan følge forskeren i sine beskrivelser og si noe om de oppleves som troverdige (Malterud, 2003). Dette gjør at det er viktig å gi detaljerte beskrivelser av både utvalget, hva man har fokusert på og hvordan dataene er analysert, slik jeg har gjort tidligere i dette kapitlet. I tillegg er det viktig å vise frem empirien for å gi andre innsikt i denne og hvilke fortolkninger som er gjort, noe som blant annet gjøres gjennom å vise sitater. Reliabiliteten vil også styrkes av at det enten er flere forskere involvert i prosjektet eller ved at en annen forsker trekkes inn for å utføre en kritisk evaluering av fremgangsmåtene i prosjektet. I mitt prosjekt er evaluering av fremgangsmåtene i hovedsak gjort ved diskusjoner med veilederne underveis, men også gjennom diskusjoner med praksisfeltet og andre forskere. I tillegg er alle artikler fagfellevurderte, noe som betyr at også andre forskere med kompetanse på feltet har lest kritisk og vurdert om tolkningene som presenteres er velbegrunnede (Thagaard, 2008).

Validitet referer derimot til tolkning av data og *gyldigheten* av de tolkningene forskeren kommer frem til (Thagaard, 2008). Validitet referer til hvorvidt utvalg av data er relevant for å

forklare problemstillingen, med andre ord, om jeg har de data som er nødvendige og riktige for å belyse problemstillingen. Det handler altså om hvorvidt det er sammenheng mellom det som det forskes på og de informantene man har tilgang til. Dette gjør at det er viktig å beskrive utvalget og vise hvordan *deres* stemmer bidrar til å belyse problemstillingene, noe som blant annet gjøres gjennom sitater.

I kvalitative metoder er ikke målet statistisk generalisering eller statistisk representativitet. Verdien av kvalitativ forskning er heller basert på hvordan forskningen er med å øke vår forståelse av et bestemt fenomen (Hesse-Biber & Leavy, 2010). Til forskjell fra en naturvitenskapelig forskningstradisjon hvor en forutsetter at et sett relevante data skal bekrefte eller falsifisere en hypotese, så forutsetter en innenfor kvalitativ forskning at det er en ny forståelse av fenomenet som representerer funnene. Dette betyr at jeg ikke kan beskrive en sannhet som gjelder "alle" med bakgrunn i mine informanternes beskrivelser, men deres beskrivelser og erfaringer kan bidra til større innsikt og forståelse av fenomenet «overgangen til voksenlivet».

En svakhet ved denne studien kan være at alle ungdommer er rekruttert fra samme by og fra bare to ulike barneverntiltak. Samtidig har ungdommene til sammen erfaring fra mange ulike barneverntjenester (på grunn av mange flyttinger), mange ulike typer tiltak, ulike saksbehandlere innenfor samme barneverntjeneste og de har ulike personlige erfaringer. Dette gjør at det likevel fanges opp en *variasjon*. Kvalitative studier fanger aldri, og er ikke ment å fange, generaliserbarhet – men unike og personlige opplevelser som kan bidra til å forstå en større helhet, som denne studien har til hensikt. Det som framstår som viktig er mangfold og nyanser og hvilke opplevelser og erfaringer den enkelte har (Kvale, 1997).

Til tross for det, kan man snakke om en analytisk overførbarhet (Thagaard, 2008) når det gjelder kvalitative metoder, som betyr at resultater funnet i en undersøkelse også kan være gyldig i en annen kontekst. Dette gjør at det å se sammenhengen mellom egen og andres forskning er spesielt sentralt i kvalitative studier, både for å utfylle bildet, men også for å se likheter eller variasjon. Ut fra tidligere forskning og funnene som fremkommer i min studie er det mulig å tenke seg at mange av funnene også har overføringsverdi til andre kontekster og andre ungdommer fordi fenomenene også vil være relevant for ungdommer i tilsvarende situasjoner. Dette sannsynliggjøres ved å henviser til annen forskning som viser til lignende funn.

4. Teoretisk innramming

Som beskrevet i innledningen vil ungdom i barnevernet oppleve flere parallelle prosesser i overgangen til voksenlivet. Jeg bruker «overgang» til å beskrive fasen hvor ungdommer beveger seg fra å være under barnevernets omsorg eller ha barneverntiltak og over til en voksen tilværelse uten barneverntiltak. Altså handler det både om den individuelle prosessen fra ungdomstid til voksenliv og prosessen fra å ha tiltak fra barnevernet til å ikke ha tiltak fra barnevernet. For noen innebærer dette at de får hjelp fra andre offentlige systemer mens for andre innebærer det at de ikke får støtte fra det offentlige. For å forstå overgangen til voksenlivet for disse ungdommene er det flere teoretiske perspektiver som er sentrale og det er nødvendig å kombinere ulike perspektiver for å forstå kompleksiteten i denne overgangen. Storø (2016) diskuterer hvilket perspektiv på overganger (transitions) som vil være nyttig for å beskrive prosessen for unge som forlater barnevernets omsorg. Han påpeker at det i dag ikke finnes noen god teoretisk forståelsesramme for denne overgangen, men at forståelsen av overgangen må ta inn mange ulike perspektiver.

Jeg forstår i likhet med Arnett (2006, 2007) overgangen til voksenlivet som en prosess. Unge i dag bruker lengre tid på overgangen fra ungdom til voksen enn tidligere (Tysnes, 2014) og det vanlige i dagens samfunn er at det å bli voksen er en prosess hvor man veksler mellom familiestøtte og selvstendighet. Det er også en periode hvor det er naturlig med «prøving og feiling» (Breimo, Sandvin, & Thommesen, 2015), hvor familien og nettverket ofte fungerer som et sikkerhetsnett. Uten foreldrepersoner, som kan gi både sosial og økonomisk sikkerhet, vil denne overgangen kunne oppleves både brå og usikker (Lo, Olsen, & Anvik, 2016; Rogers, 2011).

Jeg forstår «overgangen til voksenliv» som en dynamisk prosess som er påvirket av erfaringer tidligere i livet og som kontinuerlig påvirkes *underveis* i overgangen. Dette gjør at overgangen vil påvirkes av både ungdommene selv, men også de relasjoner de inngår i og strukturene i samfunnet. Dette gjelder både strukturene i samfunnet generelt og i barnevernet spesielt. En nyttig inngang for å belyse denne påvirkningen er livsløpsteori, som er et flerfaglig teoretisk perspektiv på menneskelig utvikling i sosiale kontekster. Livsløpsteori ser den unge i et lengre tidsperspektiv der livet før plassering, erfaringene under plassering og det som skjer etter overgangen, ses som en del av en prosess der hendelsene henger sammen (Storø, 2012, p. 108). Storø beskriver at det som er spesielt interessant i livsløpsteori er samspillet mellom livshendelsene, den unges egne aktive handlinger og de sosiale og økonomiske kontekster den unge befinner seg i. I klassisk livsløpsteori regnes alder som et sentralt kriterium som virker inn på hvordan folk går inn og ut av roller (Storø, 2012). På samme måte vil man i livsløpsteori ha interesse av å studere hvordan risikofaktorer i oppveksten påvirker overgangen til voksenlivet (Marion et al., 2017). I forståelsen av overgang som prosess, og sett i lys av utviklingen hvor ungdomstiden blir stadig «lengre» er det interessant å se hvorvidt og på hvilken måte alder har betydning for ungdommene som har hatt barneverntiltak og om den får en annen betydning for

disse ungdommene enn for andre. Dette belyses blant annet i artikkel 2, men vil også diskuteres videre i kapittel 6.

I artiklene i avhandlinga fokuserer jeg på medvirkning, brå overgang til voksenlivet og sosial støtte. I tillegg belyses jeg balansen mellom selvstendighet og støtte, gjennom å bruke 'interdependency' som forståelsesramme. Jeg diskuterer også behovet for anerkjennelse og hvordan begrenset sosial støtte og medvirkning i overgangen til voksenlivet fører til begrenset opplevelse av anerkjennelse. Artikkelformatet gir ikke mulighet for inngående beskrivelser av teoretiske perspektiver, så i denne delen vil jeg gå nærmere inn på min forståelse av de teoretiske perspektivene som er brukt i avhandlinga: medvirkning, sosial støtte, interdependency og anerkjennelse. Jeg vil imidlertid starte med å beskrive vitenskapsfilosofiske betraktninger som ligger til grunn for avhandlingen.

4.1 Sosial konstruksjonisme

Fokuset i avhandlingen er ungdommenes erfaringer og deres forståelse av egen situasjon, i tillegg til hvordan deres situasjon påvirkes av omliggende strukturer og relasjoner, spesielt knyttet til deres relasjon til barnevernet og barnevernets oppfølging. Relasjoner, interaksjoner og sosiale nettverk er gjennomgående i avhandlingen og kommer til uttrykk både gjennom fokuset på betydningen av sosial støtte, behovet for anerkjennelse og relasjonens betydning for medvirkning og meningsdanning. En slik forståelse innebærer at menneskets handlinger blir forstått ut fra sosiale relasjoner og en felles skapt virkelighet, noe som kan gjenkjennes i sosialkonstruksjonistiske/konstruktivistiske perspektiver. Mange forskere på barnevernfeltet identifiserer seg med et konstruktivistisk/konstruksjonistisk virkelighetssyn (Kojan, 2011; Storhaug, 2015; Storø, 2012; Tysnes, 2014). Et av kjernepunktene er at kunnskap om den sosiale virkeligheten kontinuerlig også produserer denne virkeligheten og at kunnskap blir skapt i samhandling med andre (Berger & Luckmann, 1966).

Begrepene konstruktivistisk og konstruksjonistisk brukes ofte om hverandre, uten at forskjeller og likheter nødvendigvis artikuleres. Sohlberg and Sohlberg (2008) viser til at en av de mest forvirrende begrepsdiskusjonene i vitenskapsdiskusjonen er nettopp knyttet til begrepene konstruksjonisme/konstruktivisme og at det enda ikke finnes noen helt etablert definisjon eller bruk av de ulike begrepene. Burr (1995) beskriver at selv om det ikke er noen enhetlig definisjon av konstruktivisme/sosialkonstruksjonisme sammenligner hun begrepene (eller retningene) med en familie hvor ikke alle er like, men likevel har det vi kan kalle "familielikheter". Hun beskriver at følgende fire viktige prinsipper er felles innenfor sosial konstruksjonisme/konstruktivisme: 1) Kritisk tilnærming til tatt-for-gitt-kunnskap, 2) Vår forståelse er et historisk og kulturelt frembragt produkt, 3) Viten og sannhet er betinget av sosiale prosesser konstruert av menneskene selv og 4) Bestemt viten- eller forståelsesformer fører til bestemte handlinger (Burr, 1995, pp. 3-4). I boka "An Introduction to Social Constructionism" beskriver hun blant annet at:

... there exists no "truth" but only numerous constructions of the world, and which ones receive the stamp of "truth" depends upon culturally and historically specific factors. This is what is called 'relativism' – there exist only numerous versions of events, all of which must theoretically be accorded equal status and value. Because there can be no truth, all perspectives must be equally valid (Burr, 1995, p. 85).

Innenfor konstruksjonismen/konstruktivismen legges det altså til grunn at det ikke eksisterer én virkelig, men mange virkeligheter og at hva som ansees som «sannheter» er i stadig endring og påvirkes av både kulturelle og historiske faktorer. Vi ser også i utdraget over, at Burr (1995) viser en tydelig kobling mellom sosialkonstruksjonismen/konstruktivismen og relativismen. Relativismen kan oppfattes som en sekkebetegnelse på en rekke ulike posisjoner som ikke har en entydig, nøytral eller objektiv forståelse av vitenskapsbelyste gjenstander og fenomener. Innenfor relativismen ser man et fenomen, en påstand og/eller et forhold som sant kun i forhold til andre fenomener, påstander eller forhold. Det er med andre ord umulig å si at noe er «sant i seg selv». Et utsagn kan derfor kun forstås relativt i forhold til den konteksten det oppstår i, og relativt i forhold til andre utsagn. Innenfor et relativistisk syn vil det hevdes at virkeligheten ikke kan komme til oss direkte og "ubearbeidet", slik den tradisjonelle empirismen forutsatte. Relativismen vil distansere seg fra den objektivismen som er innebygget i empirismen med dens vektlegging av objektive empiriske lovmessigheter, og heller vektlegge det skiftende og mangeartede som unndrar seg enhver objektiv og tidløs lovbundethet (Hillestad, 2006). Dette betyr ikke at en relativistisk posisjon avviser et begrep om sannhet, men at hva som er sant må sees i forhold til andre utsagn om hva som er sant.

Jeg velger i fortsettelsen å bruke begrepet «sosial konstruksjonisme», men vil på grunn av den pågående diskusjonen beskrive hvordan jeg forstår sosial konstruksjonisme og hvorfor dette er en nyttig forståelsesramme for mitt prosjekt. I motsetning til "rendyrket" sosial konstruksjonisme hvor *alt* sees på som konstruert, bygger min forståelse på en *moderat* konstruksjonisme (Hess, 1997). Dette innebærer at vitenskapelige teorier både forholder seg til en virkelig materiell verden, samtidig som sosiale og kulturelle variabler er med å forme de samme teoriene. Innenfor den moderate konstruksjonismen sees vitenskapelige teorier som et kart som forklarer de språklige og kulturelle kodene, og som brukes i et samfunn for å beskrive og forklare virkeligheten. Samtidig oppfattes også de vitenskapelige teoriene som formet av ulike sosiale forhold i samfunnet.

Ett slikt eksempel kan være teorien om interdependency, som har blitt utviklet og tatt i bruk i en kontekst hvor overgangen til voksenlivet for de fleste har blitt «lengre» og hvor man i større grad veksler mellom familiestøtte og selvstendighet- blant annet ved at mange unge flytter hjem igjen i perioder etter å ha studert eller av andre grunner. Altså er teorien formet av endringer og knyttet til det som er «vanlig» i samfunnet i dag. En slik teoretisk forståelsesramme kan være et verktøy til å forstå og analysere overgangen til voksenlivet i dagens samfunn. Samtidig er teorien med på å definere hva som «nå» anses som det «vanlige» eller det «foretrukne», noe som vil påvirke forståelsen av overgangen til voksenlivet. Når jeg benytter denne teorien til å forstå overgangen vil altså dette påvirke hvilke forventninger jeg har til overgangen, fordi teorien gir en retning og sier noe om hva som er det «normale» eller «vanlige» i samfunnet. I

mitt arbeid kommer dette ofte til syne når en slik forståelse av interdependency *ikke* tas i bruk, noe som fører til at unge som går ut av barnevernet opplever forventning om å «bli selvstendig» og en brå overgang til voksenlivet, som belyses spesielt i artikkel 2 og 3.

Altså kan oppfatninger som vi i dag anser for å være "sannheter" eller tatt for gitt-heter endre seg over tid. I et slikt syn forstås eksempelvis "omsorgssvikt" og "god barneoppdragelse" som en sosial konstruksjon, avhengig av tid og rom. Dette betyr ikke at erfaringene eller opplevelsene ikke er sanne i seg selv, men at hva som til enhver tid anses å være «god barneoppdragelse» og «omsorgssvikt» er i konstant endring. Begrepene, vurderingene, arbeidsmetodene og innholdet i barnevernet kan derfor sees som konstruksjoner som følger av samfunnets forventninger til barndom og utøvelse av foreldreskap. Altså er vi ikke fri til når som helst å definere hva vi *selv* mener er god barneoppdragelse, men er nødt til å forholde oss til det som til enhver tid er gjeldende norm i samfunnet.

Min erfaring fra både forskning på feltet og gjennom praksis er at hva som er "omsorgssvikt", "god omsorg" og en "god barndom" kan oppleves forskjellig fra person til person, fra sted til sted og det kan endre seg over *tid*. Det er likevel noe som kan sies å være mer "fast" eller "konstant", som for eksempel det fysiologiske eller trekk ved en situasjon eller handling, men det vil likevel være påvirket av samfunnet rundt. For eksempel har barn alltid eksistert, men hva vi legger i det å være barn har endret seg over tid og det kan være forskjeller mellom land og kulturer. På samme måte ser vi at forståelsen av barn har endret seg også i Norge, fra å forstå barn som «objekt» til å forstå barn som «subjekt» (Sandberg, 2012). Dette får konsekvenser for samfunnets forventninger til barn/barndom, foreldreskap og til barnevernets arbeidsmetoder, blant annet forventningen om økt medvirkning. Dette gjør at kunnskap som produseres om sosiale forhold og strukturer ikke er endelig, da samfunnet er i konstant endring.

Også hvordan overgangen til voksenlivet håndteres og forstås av ungdom, familie og samfunn, endres over tid og i tråd med kulturelt definerte forventninger (Storø, 2016). Dette må både foreldre (som skal utøve omsorg) og barnevernet (som utøver sitt mandat innenfor rammene av til enhver tid gjeldende normer) forholde seg til. Det er altså den "gjengse oppfatning" som blir styrende for hvilke normer individene og systemene må forholde seg til. På samme måte som at definisjonen av hva som er en «god overgang» til voksenlivet endres avhengig av tid og kontekst. I dag anses for eksempel det å fullføre videregående (og gjerne ta høyere utdanning) som mål på suksess eller en god overgang, mens det for et par generasjoner siden var helt annerledes. Og dette legger altså noen føringer og forventninger i de systemer som skal tilrettelegge for slike overganger – i dette tilfelle både barnevernet og skolesystemet – og ikke minst for de ungdommene som skal gjennomgå denne overgangen. Dette gjør at også ungdommers opplevelser vil variere ut fra blant annet tid, relasjoner og kontekst. De vil påvirkes av de til enhver tid gjeldende normer og forventninger og de vil «måles» og måle seg selv ut fra de gjeldende «sannhetene» og strukturene i samfunnet, noe som vil påvirke hvordan de både ser på seg selv og omverdenen.

Et sosialkonstruksjonistisk perspektivet innebærer altså en oppfatning av at vi konstruerer vårt bilde av "verden" i interaksjon med våre omgivelser. Ved å kombinere sosialkonstruksjonistisk

teori og relasjonsteori forklarer Gergen (1999) menneskers handlinger primært ut fra relasjonsprosesser. Dette betyr at ungdommenes erfaringer til enhver tid vil påvirkes av den gjeldende situasjonen og konteksten de er en del av, og de relasjoner de inngår i.

En annen måte å si dette på er at teorien om sosial konstruksjonisme bygger på at individers og samfunnets oppfattelse og forståelse av hva som er virkelig og sant i seg selv er et produkt av individers og sosiale gruppers sosiale interaksjon. Denne posisjonen innebærer at det å «forklare» sosiale realiteter som kun sosiale realiteter, vil være å overse og ta for gitt *prosessen* som konstruerer denne sosiale realiteten. Konstruksjonistene vil derfor argumentere for at det viktige må være å dokumentere og analysere disse konstruksjonsprosessene, og ikke bare de sosiale realiteter som avledes av den sosiale konstruksjonen. Altså blir det viktig å ikke bare studere hvordan det går med ungdommene i dag, men også prøve å få en forståelse av prosessen som har ledet frem til den enkeltes liv slik det er i dag.

4.2 Sosiokulturell forståelse av medvirkning

Det har gjennom de siste tiårene blitt utviklet flere modeller for å forstå og analysere ulike grader av barn og unges medvirkning. En av de modellene som har vært mest brukt og referert til er Rogers Hart's "Ladder of Young People's Participation" (Hart, 2013). Dette er en videreutvikling av Sherry Arnsteins deltakelsesstige som fokuserer på borgeres medvirkning på ulike nivå. Arnstein skriver at "There is a critical difference between going through the empty ritual of participation and having the real power needed to affect the outcome of the process" (Arnstein, 1969, p. 216). Både Arnstein og Hart fokuserer på ulike nivå av deltakelse, og som eksemplifisert her – at det er forskjell på å være tilstede og å oppleve reell innflytelse og medvirkning. Selv om Harts modell med tiden har blitt kritisert (Horwath, Kalyva, & Spyru, 2012; Reddy & Ratna, 2002) har den likevel hatt stor innflytelse (Shier, 2001). Den har representert et nyttig analytisk rammeverk for drøfting av både deltakelse og deltakelsesbetingelser (Hasle, 2013) og har vært relevant for å forstå kompleksiteten i medvirkningsprosesser for barn og unge. Kritikken har gått på at den fremstår hierarkisk, hvor hvert steg opp antas å være en kvalitativt bedre form for medvirkning. Reddy og Ratna (2002 s. 18) argumenterer for at bildet av stigen antyder en prosess hvor ett steg fører til neste, mens det i realiteten ikke er sånn at ett steg nødvendigvis leder til neste nivå. Dette fant også Horwath et al. (2012) i sin studie, hvor ungdommene i studien kritiserte modeller hvor medvirkning sees som en gradvis økende prosess.

Uansett på hvilken måte deltakelse har blitt fremstilt har alle modellene noe til felles: de forsøker å beskrive ulike *nivåer* av barn og unges deltakelse i beslutningsprosesser. I videreutviklingen og utviklingen av nyere modeller beskriver Horwath at man har fjernet seg fra den hierarkiske forestillingen som en stige gir. Jeg har vært opptatt av både å få frem hvorvidt de unge har medvirket i kontakten med barnevernet og hva som har påvirket graden av medvirkning, som jeg tar opp i artikkel 1. Dette er viktig for å få tak i hva som kan oppfattes som viktige elementer for å få til en god medvirkningsprosess og for å se hva som kan være

konsekvenser av gode medvirkningsprosesser så vel som manglende deltakelse og medvirkning.

I arbeidet med avhandlinga har de unges medvirkning vært et viktig tema, som berøres i alle artiklene i avhandlinga. I faglitteraturen brukes ulike begreper om barns individuelle medvirkning og flere har påpekt at det er viktig å klargjøre hva som legges i begrepet når temaet diskuteres (Strandbu, 2007). Vis (2015) påpeker at det å være til stede og det å ha innflytelse representerer to ulike tilnærminger til hva medvirkning er og i tråd med Lansdown (2010) beskriver han de to ulike tilnærmingene som «consultative» og «collaborative» participation. *Consultative participation* (konsulterende deltakelse), betyr at barn blir spurt og har mulighet til å uttrykke sine synspunkter. Altså får barnet mulighet til å snakke med en voksen, i dette tilfellet en ansatt i barnevernet, om sine ønsker og/eller de får mulighet til å delta på møter hvor saken diskuteres. Det barnet sier, blir registrert, men får i realiteten ikke innvirkning på beslutninger som tas. *Collaborative participation* (samarbeidende deltakelse) henviser derimot til situasjoner hvor barnets meninger har innvirkning på beslutningene. Denne formen for medvirkning innebærer større grad av partnerskap mellom voksne og barn.

Jeg bruker begrepet *medvirkning* i avhandlingen, og snakker da om en prosess som er lik det Lansdown (2010) benevner som *collaborative participation*, hvor barn og unge sees på som ressurspersoner og inkluderes i en prosess som samhandlings - og samarbeidspartnere. For å skape en slik prosess er det ikke nok å invitere barna med på møter eller samtaler nå og da (Thomas, 2002), men det må være en prosess hvor barnet får informasjon, mulighet til å stille spørsmål og de må oppfordres til å ytre sine meninger. Et viktig poeng i min forståelse av medvirkning er at medvirkning i en barnevernkontekst ikke bare handler om å svare ja eller nei, slik også Gulbrandsen et al. (2012) og Thomas (2002) understreker. De poengterer at barn og unge som er i barnevernet skal ytre seg om forhold som berører hele deres forståelse av seg selv, sine nærmeste, sin livssituasjon, sin historie og sine framtidsperspektiver og disse forståelsene skapes og utvikles gjennom utveksling med andre mennesker. Ulvik (2009) belyser hvordan ulike deltakelsesbegreper kan ha betydning for barnevernfaglig praksis. Hun skiller mellom *juridisk perspektiv* og *sosiokulturelt utviklingspsykologisk perspektiv* på medvirkning. Innenfor den juridiske diskursen er det fokus på barnas rettigheter, mens innenfor en sosiokulturell teoritradisjon er det et premiss at barn former sine meninger og syn gjennom interaksjon med andre mennesker gjennom felles meningsskapning. Disse diskursene er delvis overlappende og står ikke i motsetning til hverandre, men hvilken forståelse som legges til grunn vil kunne ha innvirkning på hvordan man forstår barn og unges medvirkning, både i forskning og praksis, og også hvordan man legger til rette for deres medvirkning.

Ulvik (2009) hevder at dersom man legger til grunn at subjektiv meningskapning er av sosial karakter, kan dette utvikle de profesjonelle praksisene for arbeidet i barneverntjenesten. Da kan barnevernarbeideren, ifølge henne, utforske barnets meningskonstruksjon og tilby barnet flere redskaper til forståelse i sin egen situasjon. Det å ta del i gode medvirkningsprosesser legger også grunnlag for å *lære* å medvirke og ta egne valg. Målsettingene om forandringer i barnets liv kan da heller få forrang fremfor å gjennomføre deltakelse for å oppnå «korrekt saksbehandling» etter loven. En slik forståelse er forankret i et sosiokulturelt perspektiv hvor

utvikling skjer gjennom sosial interaksjon og meninger skapes gjennom interaksjon med andre (Ulvik, 2009). I dette perspektivet inngår barn og unges samhandling med profesjonelle hjelpere som sosiokulturelle aktiviteter som bidrar til barns utvikling og det anerkjennes at profesjonelle hjelpere kan bidra med utviklingsstøtte (Gulbrandsen et al., 2012). Det å se barnet som subjekt åpner opp for en mer individuell tilnærming der barnet sees som en autonom og kompetent aktør med egne rettigheter og som en aktiv bidragsyter både i egen utvikling og for samfunnets vekst og utvikling (Reime, 2017; Warming, 2011).

I tillegg til å være sentralt i et rettighetsperspektiv og for å fremme barn som subjekt (Bessell, 2011; Sandberg, 2012), har medvirkning flere positive aspekter. Blant annet beskriver ungdommer som opplevde medvirkning at de følte seg verdsatt (Bessell, 2011; Horwath et al., 2012), inkludert og anerkjent (Thomas & O'Kane, 2000). Videre beskriver Thomas & O'Kane (ibid) at barns medvirkning førte til bedre beslutninger og positive forandringer i barnas liv. I tråd med dette argumenterer også Lansdown (2010) for at medvirkning kan bidra til å forsterke barns beskyttelse ved at det blant annet øker barns forståelse av deres rett til beskyttelse og at det bidrar til styrke barns selvsikkerhet og selvrespekt. Horverak (2006) viser at jo mer ansvar ungdommene blir gitt i beslutningsprosessen, jo mer ansvar tar ungdommene for å følge opp beslutningene.

Et annet sentralt punkt er muligheten for *meningsarbeid* gjennom medvirkningsprosesser, som handler om de prosessene hvor barn «danner seg synspunkter». Gulbrandsen et al. (2012) beskriver at utvikling og danning av meninger og synspunkter er sosiale prosesser og at det er i slike prosesser den enkeltes ønsker, intensjoner og opplevelser formes og uttrykkes. Det å ha erfaring med meningsutveksling og meningsdanning i fellesskap med andre vil være av stor betydning når det handler om ungdommer i overgangen til voksenlivet.

4.3 Sosial støtte

Sosial støtte som forskningsbegrep ble sentralt på 70- tallet og sosial støtte-perspektivet, slik det brukes i dag, legger til grunn at vi utveksler og bytter ulike former for hjelp og støtte i vår samhandling med andre mennesker. I arbeidet med avhandlingen har sosial støtte blitt et sentralt begrep for å beskrive *innholdet* i den hjelp og støtte ungdommene opplever at de har behov for i overgangen til voksenlivet. Teorier om sosial støtte referer til *kvalitetene* i relasjonene i et nettverk, som betyr at det i hovedsak er fokus på de støttende relasjonene og interaksjonene mellom deltakerne i det sosiale nettverket. Dette er noe av det som skiller teori om sosialt nettverk fra sosial støtte; at det i sosialt nettverks-teori er hovedfokus på strukturer i nettverket, mens det i teori om sosial støtte er hovedfokus på *kvaliteten* i relasjonene. Disse perspektivene vil dermed være utfyllende, da strukturer i nettverket, for eksempel antall personer, vil påvirke hvilken støtte som finnes i nettverket (Marion et al., 2017).

Jeg forstår altså sosial støtte som relasjoner og interaksjoner som den enkelte ungdom opplever støttende og/eller utviklende. Både formelle relasjoner og uformelle relasjoner kan være kilder til viktig sosial støtte (Pinkerton & Dolan, 2007). Viktigheten av både formell og uformell støtte av ulik art er tydeliggjort i forskningen på feltet (Hedin, 2016; Hiles et al., 2013; Stein & Munro,

2008), samtidig som det også påpekes at dette ikke alltid er tilgjengelig for ungdom som har vært i barnevernet (Höjer & Sjöblom, 2014). Formelle relasjoner henviser ofte til de som er ansatt eller betalt, mens uformelle relasjoner ofte henviser til de man har «naturlig» i nettverket som foreldre, venner, naboer osv. Dette betyr at det er viktig å identifisere relasjoner som er der og som gir støtte og hvilken støtte de ulike relasjonene kan bidra med. For å identifisere disse er det viktig å også ha fokus på de relasjoner som ikke bidrar støttende eller utviklende, men heller er en byrde og kan ha en negativ påvirkning på ungdom i deres overgang til voksenlivet.

Å ha tilgang til ulike former for sosial støtte og å være en del av et gjensidig (uformelt) støttenettverk kan også betegnes som å ha tilgang til sosial kapital. Som mange andre begreper innen samfunnsforskningen er sosial kapital et begrep uten én klar definisjon. Fellesnevner har vært fokus på tillit, felles verdier og normer, stabile sosial forbindelser eller nettverk preget av gjensidighet, og engasjement for og deltakelse i aktiviteter til fellesskapets beste. I forskningen på feltet sosialt arbeid og sosial kapital viser flere til at sosial kapital i form av sterke og svake bånd har en positiv effekt på barn og unges utvikling og velferd, spesielt for grupper i risiko (Korkiamäki & Ellonen, 2008). Sosial kapital- tilnærmingen minner oss om betydningen av fellesskap, i tillegg til enkeltaktørens bestrebelse på å forfølge egne mål og interesser. Vi kan på mange måter si at sosial kapital er betegnelsen på den blanding av tillit, felles verdier og normer og stabile sosiale relasjoner som binder et samfunn sammen. Det er en sammenfallende forståelse om at sosial kapital på en eller annen måte er knyttet til sosiale nettverk, normer og tillit (Korkiamäki & Ellonen, 2008), noe som gjør at sosial kapital henger nært sammen med sosial støtte.

Sosial støtte har blitt kategorisert på ulike måter i forskningen. Jeg har hentet inspirasjon fra kategoriseringen gjort av House (1981) og Langford et al. (1997) som har gruppert sosial støtte i følgende fire kategorier: instrumentell støtte, emosjonell støtte, informasjonsstøtte og vurderingsstøtte. Instrumentell støtte viser til den konkrete og praktiske støtten, eksempelvis det å bidra med penger eller andre materielle ressurser. Emosjonell støtte viser til følelsesmessig støtte og er basert på omsorg, tillit, empati og kjærlighet. Informasjonsstøtte handler om å bli gitt relevant informasjon, altså at man får den informasjonen som er nødvendig – og har derfor tett sammenheng med mulighetene for medvirkning. Den siste kategorien, vurderingsstøtte, handler om å få hjelp til selvevaluering. Langford et al. (1997) argumenterer for at hver av disse kategoriene bidrar beskyttende til den som mottar slik støtte. Disse formene for sosial støtte er universelle og vil kunne brukes i ulike kontekster og har derfor vært nyttig som en inspirasjon for å forstå innholdet i den sosiale støtten som ungdommene trenger. Dette er fokus i Artikkel 3.

En annen viktig, og mer underfokuset dimensjon, i teorier om sosial støtte er betydningen av å kunne *gi* støtte og å være en del av fellesskapet. Dette er imidlertid et tema i anerkjennelsesteorien hvor den tredje anerkjennelsesformen, solidaritet, handler om å bli verdsatt som menneske med egenskaper og ressurser som er verdifulle for andre og at dette må anerkjennes for at man skal føle seg som en fullverdig deltaker i samfunnet. Jeg vil komme mer tilbake til dette når jeg beskriver hvordan jeg har brukt anerkjennelsesteorien senere i dette kapitlet og jeg har også drøftet dette mer utfyllende i Artikkel 4.

4.4 Interdependency

Som beskrevet i innledningen er «ungdomstid» stadig i endring og for de fleste ungdommer i dagens samfunn inntreffer tradisjonelle overgangsmarkører, som fullført utdanning, inngang på arbeidsmarkedet og økonomisk selvstendighet, senere enn for tidligere generasjoner (Furlong, 2009). Rogers (2011) beskriver et skifte i synet på overgangen fra barndom til det å bli voksen, fra å bli sett på som en lineær prosess, hvor man går fra skole til jobb og fra å bo sammen med foreldre til å bo uten foreldre, til en ikke-lineær prosess der ungdommer kan bevege seg mellom å klare seg selv og ha behov for støtte. Det er en periode hvor man får større frihet og selvstendighet, og samtidig mindre foreldrestøtte (Sulimani-Aidan, 2015). For ungdom som går ut av barnevernets omsorg er situasjonen en litt annen, ved at overgangen ofte blir komprimert og brå sammenlignet med andre ungdommers overgang. Dette gjør at det er behov for å synliggjøre at overgangen til voksenlivet handler om mer enn målet om å bli selvstendig og at dette er en *prosess* hvor man veksler mellom støtte og selvstendighet.

Med bakgrunn i at mange ungdommer som går ut av barneverntiltak opplever en brå overgang til voksenlivet har flere argumentert for at det er behov for en redefinering av målet om selvstendighet (Mendes & Moslehuddin, 2006; Propp et al., 2003). En slik redefinering betyr en endring i hvordan suksess skal defineres og de stiller dermed spørsmål om hvem som skal definere «suksess». Selvstendighet (self-sufficiency og independence) har tidligere vært definert som suksess og vært målet for ungdom som skal forlate barnevernet, og har derfor vært brukt som grunnlag/utgangspunkt for utvikling av tiltak, retningslinjer og praksis på feltet. Selvstendighet har vært brukt til å beskrive i hvilken grad man er avhengig av andre/eksterne ressurser og det å være «selvstendig» har dermed blitt forstått som at man ikke er bundet til eller påvirket av andre, og at man ikke har behov for støtte fra andre (Propp et al., 2003). Propp et al. (2003) viser derimot til at både erfaringer, forskning og sunn fornuft indikerer at selvstendighet i denne formen er en myte og at det å ha en slik forventning om selvstendighet er urealistisk.

Propp et al. (2003) mener det er tydelig at for å lykkes må det være en balanse mellom disse sosialt konstruerte vilkårene for selvstendighet og avhengighet i ungdommenes utgang fra barnevernet. Og at heller enn å se disse konseptene som enten-eller bør man klare å holde begge perspektiver oppe samtidig for å klare å skape en balanse. En slik både-og tilnærming beskrives som «interdependency» hvor man:

“moves away from traditional values that hold self-sufficiency and independence as the marker for success, realizing no one is truly independent or self-sufficient. Whether it is a youth transitioning from foster care or a youth transitioning from their intact family of origin, all youth need the ongoing support and safety net found in family or family-like connections.” (Propp et al., 2003, p. 265)

En slik forståelse går altså bort fra de tradisjonelle verdiene som holder selvstendighet og det å klare seg selv (independency og self-sufficiency) som viktige markører for suksess og tar inn over seg at ingen er helt selvstendige. En slik forståelse legger til grunn at alle ungdommer - uavhengig av om det er en ungdom som har vært i barnevernet og flytter fra

fosterhjem/institusjon eller en ungdom som flytter ut fra biologiske foreldre – trenger den løpende støtten og det sikkerhetsnettet som finnes i familie eller familielignende relasjoner (Furlong et al., 2003). Storø (2016) argumenterer også for en slik tilnærming og skriver at: «Even if independence and self-sufficiency are necessary outcome categories, they involve – in consequence – an unrealistic ideal: no one manages life totally on their own. In a certain way, we are all interdependent: we are all part of some kind of social network – strong or weak” (Storø, 2016, p. 8). Med andre ord at sosial støtte er en forutsetning for en god *overgang* til voksenlivet, men også en forutsetning for et godt voksenliv.

Utfordringen dersom man har selvstendighet som mål er at forventningene settes deretter og på tross av at dette er urealistisk og (for de fleste) uønskelig blir resultatet at det å søke hjelp blir sett på som et nederlag (Propp et al., 2003). Jeg velger derfor å bruke *interdependency* som for å belyse at ungdommene er verken selvstendig eller avhengig, men heller i en situasjon hvor de er begge deler samtidig og at sosial støtte dermed er en viktig faktor (eller forutsetning) for å lykkes med en god overgang til voksenlivet.

4.5 Anerkjennelse

Gjennom arbeidet med avhandlingen har også anerkjennelse fremkommet som et nyttig teoretisk rammeverk for å forstå ungdommenes overgang til voksenlivet og utfordringene de møter. Anerkjennelse som begrep brukes i mange sammenhenger i dagligtalen, for eksempel at man blir anerkjent av kollegaer fordi man gjør en god jobb eller at man blir anerkjent av vennegjengen fordi man er god i fotball - altså brukes ordet anerkjennelse i det daglige ofte om å sette pris på noe eller noen. Når man skal bruke anerkjennelse som teoretisk forståelsesramme ligger det imidlertid en mye bredere forståelse til grunn – hvor man forstår anerkjennelse som et fundament for individets mulighet til å realisere seg selv og muligheten for bli en integrert del av samfunnet. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Honneths anerkjennelsesteori, hvor utgangspunktet er basert på intersubjektivitet og at mennesker og deres identitet skapes og utvikles i relasjon med andre. Nettopp relasjoner og støtte er også gjennomgående temaer i min avhandling og anerkjennelse har dermed vært en nyttig forståelsesramme. Spesielt fordi teorien ser sammenhengen mellom individ og samfunn.

Thomas (2012) beskriver at Honneth har utviklet en “*theory of social progress that is founded on the concept of recognition as a fundamental element in human interaction and individual and group identity* (p. 454). Honneth mener at grunnlaget for selvrealisering hviler på tre former for anerkjennelse i hverdagslige relasjoner: kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Han skiller mellom den private sfære, den rettslige sfære og den solidariske sfære, og mener at alle mennesker kjemper om anerkjennelse i disse forskjellige sosiale fellesskap – eller anerkjennelsessfærer. Han mener at anerkjennelse via kjærlighet danner grunnlaget for selvtillit, at anerkjennelse gjennom rettigheter danner grunnlaget for selvrespekt og at anerkjennelse gjennom solidaritet danner grunnlaget for selvaktelse. Og at vi som individer i intersubjektive relasjoner må motta anerkjennelse i de ulike sfærene for å kunne utvikle en intakt identitet og positiv selvforståelse. På denne måten kan dette teoretiske rammeverket være et nyttig analytisk verktøy som kan hjelpe oss å forstå de unges negative erfaringer som

krenkelse (misrecognition) og å vise kompleksiteten i de dynamikkene som former og bidrar til både anerkjennelse og krenkelse for denne gruppen ungdommer (Warming, 2014).

Honneth beskriver at *kjærlighet (love)* representerer det første steget av gjensidig anerkjennelse, og ser på følelsesmessig støtte gjennom tidlig barndom som essensielt for dannelsen av en persons grunnleggende identitet. Honneth beskriver kjærlighet først og fremst i den private sfære og henviser til primære relasjoner hvor det er sterke emosjonelle forbindelser mellom en liten gruppe mennesker, som i vennsrelasjoner, foreldre-barn relasjoner og relasjoner mellom kjærester (Honneth, 1995). Gjennom slike relasjoner og anerkjennelsesformen «kjærlighet» utvikles også personens selvtilit, som er et grunnlag for de andre formene for anerkjennelse.

Honneth tematiserer ikke barn og unges behov for anerkjennelse på annet vis enn at de har behov for emosjonell anerkjennelse i barndommen, og kritiseres derfor for å se barn som bare 'adults in waiting' (Thomas, 2012, p. 458). Dette kan sies å være et gammeldags syn på barn som objekter eller «becomings» heller enn subjekter og «beings». Hans teori tar altså ikke inn dagens forståelse av barn og barndom, hvor barn har egne rettigheter og egen autonomi. Jeg støtter meg derfor på arbeidet som er gjort av Thomas (2012) og Warming (2014) som viser at Honneths teori kan være nyttig også overfor barn og ungdom når man ser på barn og unge som subjekter med egne rettigheter og autonomi, altså tettere knyttet opp til nyere studier av barndom.

Behovet for emosjonell anerkjennelse strekker seg lengre enn tidlig barndom og Warming (2014) er opptatt av at ungdommer i overgangen til voksenlivet også har behov for relasjoner preget av omsorg, kjærlighet og gjensidighet for å etablere og opprettholde selvtilit. Hun mener i likhet med Honneth at emosjonell anerkjennelse også inkluderer å være noen *spesiell* for noen, at det involverer både å gi og få omsorg og kjærlighet - og at det er bare gjennom slike relasjoner preget av omsorg, kjærlighet og gjensidig avhengighet at ungdommer kan etablere selvtilit og tro på egne personlige ressurser, holdninger, verdier og få disse akseptert og bekreftet.

Den andre formen for anerkjennelse er *rettslig anerkjennelse*, som Honneth mener legger grunnlaget for selvrespekt. Han beskriver at denne formen for anerkjennelse krever at 'subjects reciprocally recognize each other with regard to their status as morally responsible' (Honneth, 1995: 110). Altså innebærer rettslig anerkjennelse at både en selv og andre respekterer hverandre som rettighetsinnehavere. Kermit (2010) beskriver at dette dreier seg om å utvikle en forståelse for hva som er mine betingede forpliktelser overfor andre, og hva som er andres betingede forpliktelser overfor meg. Warming (2014) påpeker at denne formen for anerkjennelse også går utover de lovfestede rettighetene og den formelle erkjennelsen, til også å omfatte realiseringen av rettigheter og aktiv støtte til å benytte seg av disse rettighetene (Warming, 2015, p. 4).

Den tredje formen for anerkjennelse betegner Honneth som *solidaritet*. Denne formen for anerkjennelse former både de sosiale verdiene og normene og den individuelle følelse av tilhørighet til et samfunn. Honneth legger i følge Kermit (2010) avgjørende vekt på denne

anerkjennelsesformen og at den i en viss forstand kan forstås som det ultimate målet for individets kamp for anerkjennelse. Anerkjennelse gjennom solidaritet er basert på individets behov for en sosial selvaktelse som tillater oss å relatere oss positivt til våre spesifikke egenskaper, evner og prestasjoner. Honneth skriver at : *Persons can feel themselves to be 'valuable' only when they know that they are 'recognised for accomplishments that they precisely do not share in an undifferentiated manner with others'* (Honneth, 1995, p. 125). Dette skjer gjennom relasjonen til andre i samfunnet, hvor individets deltagelse og positive engasjement i et fellesskap blir verdsatt. I denne solidariteten ligger også et ansvar og det å bli konfrontert og ansvarliggjort kan selv i en konfliktsituasjon innebære solidarisk anerkjennelse ved at man blir sett og ikke bare oversett (Kermit, 2010).

Hver av disse tre anerkjennelsesformene går inn i hverandre. Akkurat som hver anerkjennelsesform er en forutsetning for de andre, er de forskjellige anerkjennelsesformer også forutsetninger for et fullt ut integrert samfunn. Honneth viser til at personen er avhengig av intersubjektiv anerkjennelse for å bli i stand til å ta del både i det sosiale liv og politikk – som også vil innebære deltagelse i demokratiske prosesser. Målet om selvstendighet, frihet og rettferdighet er ikke bare avhengig av staten og statens politikk, men er også basert på allerede etablerte sosiale relasjoner mellom mennesker (Kermit, 2010). Honneth mener at det er den enkeltes opplevelse som er utgangspunktet for opplevd anerkjennelse, noe som gjør at anerkjennelse og oppfatningen av anerkjennelse kontinuerlig vil være i endring.

Kermit (2010 s.60) beskriver at disse tre sfærene til sammen er ment å dekke alle typer sosiale konflikter og at Honneths teori kan forsvares som en etisk teori som kan tilpasses alle typer etiske spørsmål knyttet til menneskelig sosial interaksjon. Han beskriver videre at Honneth også ser det som en sentral oppgave å ikke bare beskrive anerkjennelsesformene, men også å beskrive anerkjennelsens motsats som er tilbakeholdt anerkjennelse eller krenkelse. I følge Kermit (2010) kjennetegnes krenkelser av at de ødelegger muligheten for intakt selvrealisering og dannelsen av en «hel» identitet.

I primærrelasjoner kan fysisk og psykisk vold og omsorgssvikt sees som eksempler på krenkelser, noe som fører til skade både på den enkeltes fysiske integritet og den grunnleggende selvtillit. Innenfor rettighets sfæren kan krenkelse skade og ødelegge selvaktelsen hos individet hvis den moralske ansvarlighet som rettighetsbærer blir ignorert. For eksempel gjennom å begrense mulighetene for å ta i bruk rettighetene gjennom å bli gitt for lite informasjon. Det kan også være diskriminering av hele grupper i et juridisk system, hvor rettighetene til gruppen bryter med det som gis som en rettighet til «alle andre». Krenkelser i den solidariske sfæren kan på individuelt nivå være for eksempel å bli nedvurdert eller ikke anerkjent for de kunnskaper og ferdigheter man innehar, som igjen fører til krenkelse av den enkeltes følelse av tilhørighet. På gruppenivå kan det handle om stigmatisering med bakgrunn i karakteristikk av hele grupper¹³.

¹³ Dette har vært en stor debatt i England, hvor ungdommer som har vært i barnevernet føler seg stigmatiserte i samfunnet.

4.5.1 Kritikken av Honneths anerkjennelsesteori

Honneths anerkjennelsesteori har blitt diskutert av flere, hvor Nancy Fraser er en av de tydeligste stemmene. Hun mener at omfordeling er et langt mer grunnleggende motivasjonsgrunnlag enn anerkjennelse, blant annet fordi det handler om kamp for konkrete endringer i makt – og eiendomsstruktur, mens kamp for anerkjennelse ofte bare karakteriseres av mer symbolske endringer (Kermit, 2010). Deres diskusjon omhandler i all hovedsak hvorvidt anerkjennelse alene kan bidra til omfordeling og sosial rettferdighet, hvor Honneth står fast på at anerkjennelse som det sentrale, mens Fraser mener anerkjennelse er en avgjørende, men kun en begrenset del av sosial rettferdighet (Fraser & Honneth, 2003). Hun argumenterer for det må fokuseres på både anerkjennelse og omfordeling for å oppnå sosial rettferdighet og skriver at: *Thus, I have proposed a «perspectival-dualist» framework of redistribution and recognition as an alternative to Honneth's monism* (Fraser, 2003, p. 200).

Jeg skal ikke gå videre inn i denne diskusjonen her, men mener Honneths anerkjennelsesteori er nyttig for å belyse den enkelte ungdoms kamp for anerkjennelse i det daglige og i deres møte med barnevernet. Det er likevel en interessant diskusjon og en kombinasjon av Honneth og Fraser kunne bidratt som en nyttig forståelsesramme dersom en skulle se på mekanismer knyttet til for eksempel utenforskap, sosial kapital og likeverdig behandling av ulike grupper i barnevernet.

4.5.2 Anerkjennelse som forståelsesramme for denne avhandlingen

Flere har argumentert for at anerkjennelse kan være et nyttig teoretisk perspektiv i sosialt arbeid og barnevernsarbeid (Fylkesnes, Iversen, Bjørknes, & Nygren, 2015; Houston & Dolan, 2008). Aamodt (2003) mener at dersom begrepet anerkjennelse gjøres til et nøkkelbegrep i sosialt arbeid, må gjensidigheten og likeverdet mellom hjelper og klient tillegges mer vekt. Hun mener det er nyttig fordi det ivaretar behovet for *gjensidighet* på en måte som ikke ligger i begrepene *støtte* og *omsorg* som er mye brukte begreper innenfor sosialt arbeid. Anerkjennelse representerer i følge henne en holdning hvor respekten for det andre mennesket og hans eller hennes opplevelser er grunnleggende. Anerkjennende relasjoner gir rom for å uttrykke både likhet og ulikhet, vise nærhet og avstand og avhengighet og frihet (Aamodt, 2003).

Skjefstad (2015) mener at anerkjennelse er et av de mest virksomme elementene i sosialt arbeid og at dette ofte må ligge til grunn for at andre elementer også skal være virksomme. Hun beskriver at kunnskap om anerkjennelse i sosialt arbeid kan føre til anerkjennende handlinger innenfor de ulike sfærene. Hun mener at anerkjennelse er viktig for samfunnet som helhet da hver anerkjennelsesform er en forutsetning for et fullt integrert samfunn, og at sosialt arbeid som en av samfunnets institusjoner har en rolle å spille i den forbindelse, for eksempel gjennom å bidra til innpass på en arbeidsplass.

Flere har også vist at anerkjennelseperspektivet kan være nyttig også i arbeidet med barn og unge (Thomas, 2012), med ungdom i barnevernet (Follesø, 2010; Thrana, 2015) og for å forstå overgangen til voksenlivet for ungdom som har hatt tiltak i barnevernet (Warming, 2014). Thomas (2012) har brukt anerkjennelsesteori til å belyse barn og unges medvirkning og mener at alle tre formene for anerkjennelse er essensielle for å oppnå full deltakelse blant barn. Han

mener at barn ikke kan ikke delta fullt ut dersom de ikke opplever varme og kjærlighet, at de ikke kan delta på lik linje dersom de ikke respekteres som rettighetsinnehavere og at de ikke vil ha en reell innvirkning med mindre det er en gjensidig respekt og solidaritet og en felles målsetning tilstede. Follesø (2010) mener anerkjennelse kan være en nøkkel for å få til godt samarbeid mellom ungdom, voksen og lokalsamfunn og at det kan gi et bidrag til å forstå hvordan endringsprosesser kan tilrettelegges. Thrana (2013, 2014, 2015) argumenterer for at kjærlighet bør være en kjernekompetanse i arbeidet med ungdom med atferdsproblemer. Hun beskriver med utgangspunkt i Honneth at kjærlighet er et fundament for etablering av relasjoner med andre og at de ansattes roller ofte vil bli å kompensere for manglende anerkjennelse i foreldre-barn relasjonen gjennom kjærlighet overfor ungdommen.

Et relevant spørsmål er hvorvidt profesjonsutøvere eller «formelle relasjoner» kan bidra til anerkjennelse og eventuelt på hvilke områder og på hvilken måte. Den mest omdiskuterte anerkjennelsesformen er «kjærlighet», både hvorvidt det er mulig å oppnå slik anerkjennelse i relasjoner til ansatte og på hvilken måte dette eventuelt kan gjøres. Dette er et tema som er spesielt relevant når denne avhandlingen skrives, da nettopp begrepet «kjærlighet» er foreslått tatt inn i formålsparagrafen i den nye barnevernloven¹⁴ (NOU 2016:16).

Nettopp det å se relasjonen mellom den personlige og den offentlige sfæren, er spesielt relevant for barn og unge i barnevernet. Det vil spesielt gjelde de som er under barnevernets omsorg og derved har den offentlige sfæren også i den private sfæren. Et relevant spørsmål blir derfor hvordan staten – representert ved barnevernet – kan sikre anerkjennelse for barn og ungdommer de jobber med. Et relevant spørsmål i denne sammenheng er hvordan barnevernet ivaretar sin «foreldrerolle» for ungdommer i overgangen til voksenlivet, noe jeg vil diskutere mer inngående i diskusjonskapitlet.

¹⁴<https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>

5. Sammendrag og sammenheng mellom artiklene i avhandlinga

I dette kapitlet vil jeg presentere et sammendrag av artiklene i avhandlinga. De fire første er empiriske artikler som bygger på data fra intervju med ungdommene, mens den femte er en litteraturstudie som oppsummerer forskningen på feltet de siste to årene. Som beskrevet i metodekapittelet bygger artiklene på hverandre ved at tema som har fremkommet i en artikkel følges opp og studeres videre, mer i dybden, med andre innganger eller i en større sammenheng i neste artikkel. Den første artikkelen, som omhandler medvirkning, legger et viktig fundament for min forståelse av medvirkningsprosesser som jeg tar med videre inn i de andre artiklene. Den andre artikkelen bidrar til å kontekstualisere overgangen for ungdom i barnevernet ved at den fokuserer på barnevernets rammer. Her kommer det også frem relevante funn om hva ungdommene savner i oppfølgingen, noe som studeres mer i dybden i den tredje artikkelen hvor fokuset er på sosial støtte og interdependency. Den fjerde artikkelen bygger videre på funnene i de tre første artiklene og studerer dette i lys av anerkjennelse. Den femte bygger ikke videre på de fire første, men tar med denne kunnskapen for å oppsummere foreliggende forskning og fremtidige forskningsbehov.

5.1 Artikkel 1

Paulsen, V. (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene forskning*, 01/2016, Vol. 9, s. 4-15.

Denne artikkelens tema er barn og unges medvirkning i barnevernet og utforsker to problemstillinger. Den første er i hvilken grad barn og unge opplever medvirkning i barnevernet og den andre er hvilke faktorer som påvirker deres deltakelse og medvirkning. Altså fokuseres det på medvirkning på *individnivå* og den enkelte ungdoms opplevelse av medvirkning i møte med barnevernet. I artikkelen velger jeg å dra et skille mellom tilstedeværelse og medvirkning for å synliggjøre at medvirkning handler om mer enn bare å invitere barn og unge med på samtaler og møter nå og da, men at medvirkning handler om å inkludere barn og unge som naturlige samarbeidspartnere i beslutningsprosesser.

Artikkelen viser at ungdommene har opplevd ulike grader av tilstedeværelse og medvirkning i kontakten med barnevernet. De skiller ofte mellom erfaringer fra tiltakene på den ene siden og «barnevernet» på den andre siden – hvor «barnevernet» henviser til saksbehandlerne (forvaltningsnivået) i barnevernet. I artikkelen identifiseres tre ulike medvirkningspraksiser: 1) liten/ingen medvirkning, 2) tilstedeværelse, men ikke medvirkning og 3) medvirkning. Graden av medvirkning varierer i løpet av barndommen og ungdomstiden og barn og unge kan bevege seg fra å oppleve liten eller ingen grad av medvirkning i en situasjon til å oppleve stor grad av medvirkning i en annen situasjon, og motsatt. Altså kan ikke ungdommene plasseres i én kategori av medvirkning i kontakten med barnevernet, men kan veksle mellom disse til ulik tid og i ulike situasjoner.

Artikkelen viser tydelig at barn og unge i liten grad opplever medvirkning i kontakten med barnevernet og den hyppigste beskrivelsen er at de har vært tilstede, men ikke blitt hørt. Ungdommene beskriver at samtale og møtene de deltok i ofte besto i at de fikk informasjon, men at det var lite spørsmål om deres egne tanker, meninger, ønsker og behov. Altså er det konsulterende samtaler, heller enn samtaler hvor målet er å innhente barnets perspektiv eller sørge for barnets medvirkning. I ungdommenes fortellinger kommer det frem at flere *etter hvert* har opplevd medvirkning i kontakten med barnevernet. En slik praksis beskrives som en prosess hvor barna/ungdommene både har fått informasjon og er blitt hørt. De har vært i samtaler med barnevernet gjentatte ganger; de har ofte hatt samtaler med barnevernet alene og de opplever at det de har sagt, er blitt tatt på alvor og respektert. Ungdommene beskriver at de har vært med i planleggingen av tiltak/aktiviteter, at de har vært med på å sette mål for tiltakene, hverdagen og egen utvikling og at de har vært aktive i beslutningsprosesser. Ofte beskrives en slik prosess i tilknytning til ansatte i tiltak hvor de følges opp tett, og hvor ungdommene har en eller flere faste kontaktpersoner som de opplever å ha en god relasjon til.

Graden av medvirkning påvirkes av antall møtepunkter barnet har med de ansatte i barnevernet og av barnets alder, men det som ser ut til å ha størst innvirkning, er relasjonen mellom barnet/ungdommen og den ansatte i barnevernet. Altså tydeliggjør artikkelen at *relasjon* er et viktig stikkord for å lykkes i å skape gode medvirkningsprosesser. Relasjonen må bygge på tillit og respekt, og barnet/ungdommen må oppleve at det de sier blir tatt på alvor og respektert. Ungdommenes beskrivelser av hva som skal til for å skape en god relasjon, kan kobles til behovet for en anerkjennelse av at deres stemme er viktig og har betydning. Altså har en god relasjon betydning for å skape gode medvirkningsprosesser. I tillegg er det tydelig at å oppleve en prosess hvor man blir tatt på alvor, respektert og anerkjent også bidrar til å bedre relasjonen. Sann sett forsterker disse elementene hverandre ved at medvirkning bidrar til en god relasjon og en god relasjon bidrar til medvirkning.

Gjennom artikkelen blir det tydelig at en slik relasjon langt oftere knyttes til ansatte i ulike tiltak enn til saksbehandlere, og dette er interessant. Det kan handle om ulike forhold. Én relevant dimensjon kan være hyppig skifte av saksbehandler og begrenset antall møtepunkter. Dette tydeliggjøres gjennom at de få ungdommene som beskriver en slik relasjon til saksbehandler har til felles at de har hatt samme saksbehandler over lengre tid, ofte flere år. Selv om ikke kontinuitet i relasjonen mellom saksbehandler og ungdom er synonymt med god relasjon og medvirkning, ser det likevel ut til at kontinuitet gir større muligheter for medvirkning. Det påpekes derfor i artikkelen at det må være et mål å jobbe mot mer kontinuitet i saksbehandlerrelasjonen.

Når det gjelder begrenset antall møtepunkter vil dette ha direkte innvirkning på relasjonen, da mulighetene for å skape en god relasjon naturlig begrenses når antall treffpunkt er få. Selv om det å delta på samtaler ikke automatisk fører til medvirkning, er sannsynligheten for medvirkning betydelig større dersom antall møtepunkter blir flere. Dette gjør at det kan være relevant å vurdere å innføre flere pålagte samtaler med barn i en barnevernssak. I tillegg må det jobbes for en grundigere forståelse av hva som skal til for å sikre at barn og unge både blir hørt og har innflytelse. Dette vil kreve en anerkjennelse av at medvirkning krever langsiktig arbeid

og bruk av tid, og at relasjonen mellom ungdommen og den ansatte er viktig for å muliggjøre medvirkning. For at dette skal være mulig må det sikres at de ansatte i barnevernet har tid og ressurser til å jobbe med medvirkning, at det ligger en bred forståelse til grunn og at det utvikles gode arbeidsmetoder.

5.2 Artikkel 2

Paulsen, V. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet. *Norges Barnevern*, 01/2016, Vol. 93, s.36-51.

Denne artikkelen fokuserer på ungdommers opplevelse av ettervern og overganger fra barneverntiltak til voksenliv og belyser forskningsspørsmålene: Hvilke behov beskriver ungdommene i overgangen til voksenlivet, og hvordan opplever ungdommene at behovene imøtekommes i barnevernssystemet? Altså fokuseres det på overgangen fra å ha barneverntiltak til å ikke ha barneverntiltak og hvordan barnevernet følger opp ungdommene i overgangen til voksenlivet.

I artikkelen kommer det frem at ungdommene opplever behov for støtte i overgangen til voksenlivet og at mange uttrykker at de hadde behov for mer oppfølging enn det de fikk. Det kommer også frem at utgangen fra barneverntiltak ofte er preget av manglende informasjon og manglende medvirkning i utforming av ettervernstilbudet. Dette gir grunnlag for å diskutere hvorvidt oppfølgingen som gis fra barnevernets side er i henhold til lovverk og føringer på området, og hvilke konsekvenser begrenset oppfølging kan ha.

Begrenset sosial støtte, begrenset medvirkning, brudd i relasjoner i en sårbar overgang og manglende mulighet til å vende tilbake til barnevernssystemet, gjør at ungdommene opplever overgangen til voksenlivet som brå. De opplever at avslutningen av tiltak fra barnevernet har vært et tydelig brudd, med begrenset mulighet til å komme tilbake. Ungdommene får altså ikke mulighet til gradvise overganger, slik andre ungdommer har og de har heller ikke det nødvendige sikkerhetsnettet av familie til å støtte dem i overgangen. Flere av ungdommene snakker om oppfølgingen som de selv får, sett i forhold til oppfølgingen ungdom som *ikke* har hatt barneverntiltak får, og påpeker at de ikke gis samme muligheter. Ungdommene opplever altså en unaturlig overgangsprosess preget av mindre fleksibilitet og mer plutselige brudd og skifter, heller enn langsomme og kontinuerlige endringsprosesser, som er både det vanlige og det anbefalte.

Flere opplever også manglende medvirkning i utformingen av ettervernstilbudet. Manglende medvirkning og medbestemmelse kan føre til at ungdommene ikke får tiltak som står i forhold til deres ønske og/eller behov. Opplevelsen av lite relevante tiltak, kan føre til at ungdommene føler at det blir tatt kontroll over livet deres og at mulighetene for selvstendighet blir utfordret. Dette kan gjøre at ungdommenes ønske om løsrivelse og selvstendighet blir større, og de kan takke nei til tiltak som de egentlig trenger.

På tross av at ungdommene i barnevernet ser ut til å ha større behov for støtte, ser det altså ut til at det kreves *mer* av dem i overgangen til voksenlivet. Det forventes at ungdom i barnevernet, som ofte har hatt en ustabil oppvekst og en utfordrende ungdomstid, skal ha større grad av selvstendighet i overgangen til voksenlivet, enn ungdommer som har hatt stabile og gode oppvekstvilkår. Dette gir grunn til å stille spørsmål ved om systemet har en overdreven tro på at disse ungdommene skal klare seg selv. I tillegg til at oppveksten og ungdomstiden for mange i denne gruppa har vært utfordrende, så overlates de til seg selv på et sårbart punkt i livet. Ungdomstiden preges av mange overganger og valg, eksempelvis knyttet til utdanning, hvor det å ha noen som kan veilede og hjelpe i riktig retning kan være avgjørende for fremtiden.

I artikkelen påpekes det at det er behov for å se på ettervernsarbeidet som en hjelp til en *gradvis* overgang til voksenlivet, og at dette betyr at det må være en mulighet for mer fleksible overganger og å ha noe å komme tilbake til hvis ungdommene ser at de ikke mestrer hverdagen. Dette fordrer at de må inkluderes i planene for ettervernstiltak og at de selv må ha mulighet til å påvirke tilbudet de skal få. Det må også anerkjennes at det naturlige i ungdomstiden er ønsket om selvstendighet og oppfølging samtidig, noe som gjør at det vil være behov for ulike oppfølging til ulike tider. Dette bør også tematiseres i møte med ungdommene slik at ungdommene ikke har en oppfatning av at det å bli voksen betyr å bryte med støtte fra omverdenen, men at det er en gradvis overgang hvor man har behov for støtte i en selvstendigjøringsprosess. Det er derfor viktig å vurdere den enkeltes behov, heller enn å se på ytre forhold som alder og vedtakshjemmel. Noe av det viktigste i ettervernsarbeidet fremover vil være å anerkjenne betydningen av sosial støtte og finne tiltak som møter behovet for voksne som kan støtte ungdommene, være tilgjengelige og veilede dem.

Funn i denne artikkelen indikerer at lovverk og føringer ikke alltid blir fulgt. Dersom bestemmelser i lovverk og rundskriv blir fulgt opp, er man et godt stykke på vei mot et bedre ettervern, da dagens bestemmelser gir rom for individuelle vurderinger knyttet til barnets beste, individuelt tilpassede tiltak, tett oppfølging, medvirkning og returnmulighet dersom ungdommene opplever at overgangen blir for krevende. Det er imidlertid verdt å merke seg at flere av ungdommene i denne studien opplever behov for støtte også etter de har blitt 23 år.

5.3 Artikkel 3

Paulsen, V. og Berg, B. (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare service. *Children and Youth Services Review*, Vol. 68, s.125-131.

Denne artikkelen belyser den individuelle overgangen for ungdom som har vært i barnevernet og studerer hvilken sosial støtte ungdommene har behov for i overgangen til voksenlivet, hva som er innholdet i denne støtten og hvor de kan få den nødvendige støtten. Ungdommenes behov for sosial støtte kategoriseres innenfor følgende fire kategorier: praktisk støtte, emosjonell støtte, oppmuntrende/bekreftende støtte og medvirkningsstøtte. Den praktiske støtten handler om hjelp til praktiske ting i hverdagen, som økonomisk bistand, bolig og økonomisk veiledning. Emosjonell støtte handler om å ha noen som bryr seg om dem, viser omsorg og som de vet er der når de trenger noen. Den bekreftende/oppmuntrende støtten

handler om å få råd, veiledning og tilbakemelding som hjelper ungdommene å se andre løsninger og ta veloverveide valg. Slik støtte inkluderer også å bli møtt av noen som har tro på dem og som oppmuntrer ungdommene, som hjelper dem til å reflektere og lære av ting som skjer. Medvirkningsstøtte handler om å få støtte til å ta egne valg og å være aktiv samarbeidspartner i beslutningsprosesser som omhandler eget liv, og gjennom dette også «lære» medvirkning og jobbe med meningsarbeid. I dette ligger også behovet for å få informasjon som gjør at ungdommene kan ta veloverveide valg. Medvirkningsstøtte er også av betydning for at ungdommene skal oppleve å ha autonomi og kontroll over eget liv.

Det fremkommer at ungdommene har behov for alle disse formene for støtte i overgangen til voksenlivet, i ulik grad og med ulikt omfang - og behovet for hva som trengs endres over tid og i ulike situasjoner. Slik støtte er imidlertid ikke alltid tilgjengelig for ungdommene. Noe av grunnen til dette er at mange har begrenset støtte fra foreldre, enten fordi de har lite eller ingen kontakt med dem eller fordi foreldrene har utfordringer som gjør at de ikke har mulighet til å være en støtte. Noen av ungdommene beskriver også at støtten går motsatt vei, altså at *de* må være en støtte for foreldrene heller enn motsatt.

Med begrenset støtte i det uformelle nettverket har ungdommene stort behov for støtte fra de ansatte i barnevernet og for flere av ungdommene representerer de ansatte i tiltakene en svært viktig støtte i denne overgangen. En av utfordringene er at denne støtten har begrenset varighet og ungdommene opplever at de blir overlatt til seg selv når denne kontakten avsluttes. I artikkelen diskuteres det også at en av utfordringene ser ut til å være at ungdommenes behov for selvstendighet og autonomi, sammen med barnevernets fokus på at ungdommene skal bli «selvstendige» gjør at tiltak avsluttes for tidlig for mange av ungdommene.

Gjennom artikkelen synliggjøres betydningen av å få til en balanse mellom selvstendighet og støtte i ungdommenes overgang til voksenlivet, noe som belyses gjennom å bruke begrepet 'interdependency'- som rommer nettopp denne balansen. Overgangen karakteriseres av behovet for støtte og autonomi *samtidig*, noe som gjør at det å tilrettelegge for en god overgang handler om en balanse mellom å støtte, oppmuntre og ha forventninger, samtidig som ungdommene selv har kontroll over overgangsprosessen og eget liv.

5.4 Artikkel 4

Paulsen, V. og Thomas, N. (2017, in review). The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child and Family Social Work*. Artikkelen er innsendt på nytt etter revidering, avventer tilbakemelding.

I denne artikkelen fokuserer vi på anerkjennelse og studerer ungdommenes overgang til voksenlivet i lys av Honneth's anerkjennelsesteori. Teorien brukes som et analytisk rammeverk for å forstå utfordringene og kompleksiteten i ungdommenes overgang, og er spesielt nyttig fordi den fokuserer på hvordan identitet dannes gjennom relasjoner til andre – samtidig som den fokuserer på samspillet mellom individ og samfunn.

Gjennom analysene er det tre tema som fremkommer som spesielt interessante i de unges fortellinger om kontakten med barnevernet i overgangen til voksenlivet: å ha gode relasjoner til voksne som bryr seg, å bli hørt og ha mulighet til å påvirke egne liv, og å motta støtte og oppmuntring. Når vi går inn i dette ser vi en umiddelbar kobling mellom disse temaene og Honneths tre former for anerkjennelse; behovet for gode relasjoner til emosjonell anerkjennelse, behovet for å bli hørt og ha autonomi til rettslig anerkjennelse og behovet for støtte og oppmuntring til solidarisk anerkjennelse.

Det blir tydelig gjennom funnene at ungdommene strever med å oppnå anerkjennelse i overgangen til voksenlivet, spesielt på grunn av begrenset sosial støtte, begrenset medvirkning og utfordringer knyttet til brå overgang til voksenlivet. Sammensetningen av deres sosiale nettverk ser ut til å være en av de store utfordringene, da mange opplever begrenset støtte i det uformelle nettverket og derfor søker støtte i de ansatte i tiltakene, også for emosjonell og oppmuntrende støtte. Utfordringen er at når disse støttende nettverkene avsluttes, ofte tidlige i voksenlivet, føler ungdommene seg ensomme og overlatt til seg selv og barnevernets oppfølging ivaretar dermed ikke den nødvendige balansen mellom selvstendighet og støtte.

Den brå overgangen fratår ikke bare ungdommene muligheten for emosjonell støtte, de fratår også relasjoner som kan bidra til å motivere dem, fokusere på deres positive sider og betydningen av deres bidrag til samfunnet, i tillegg til deres mulighet til å få hjelp til å finne ressurser og støtte som kunne hjulpet dem i voksenlivet. Uten slik støtte er det en risiko for at de vil streve med å bli fullt inkludert i samfunnet. Delvis fordi de ikke har utviklet den nødvendige troen på egne egenskaper og at de selv kan bidra positivt i samfunnet (altså selvverd). Men også fordi flere mangler varige relasjoner som i seg selv er en viktig faktor for en positiv overgang til voksenlivet og inkludering i samfunnet.

I tillegg til å vise hvordan anerkjennelsesteori kan hjelpe oss å forstå og forklare utfordringene for ungdom som har vært i barnevernet, beskriver også artikkelen hvordan erfaringer med krenkelse (misrecognition) kan være en trussel mot etablering av de unges selvtilit, selvrespekt og selvverd. Artikkelen viser altså at barnevernet strever med å legge til rette for en overgang til voksenlivet hvor ungdom blir anerkjent. Barn og unge inkluderes ofte ikke i medvirkningsprosesser preget av samarbeid – som går ut over ungdommenes mulighet for rettslig anerkjennelse. Manglende sosial støtte, forventningene om selvstendighet og den brå overgangen til voksenlivet kan også bli sett på som mangel på rettslig anerkjennelse fordi disse ungdommene ikke gis mulighet til fleksible overganger slik det som er vanlig for andre ungdommer. Altså støtter ikke barnevernet ungdommene på samme måte som foreldre vanligvis gjør i deres barns overgang til voksenlivet. Et relevant spørsmål er imidlertid om formelle relasjoner noen gang kan sammenlignes med familielignende relasjoner og om slike relasjoner kan ivareta behovet for emosjonell anerkjennelse. Når vi vet at slike relasjoner som oftest tar slutt på et tidspunkt vil det uansett være av betydning å jobbe med å opprette eller opprettholde uformelle nettverksrelasjoner som kan vare over tid.

Gjennom artikkelen kommer det frem at positive erfaringer med overgangsstøtte i en barnevernkontekst involverer: 1) relasjoner med ansatte som uttrykker genuin støtte, 2) respekt

for de unges synspunkter og ønsker – samt å holde dem informert og involvere dem aktivt i beslutningstaking og 3) støtte basert på anerkjennelse av deres personlige styrke og tro på deres muligheter til å lykkes i verden.

Dette gir retning til praksisfeltet og viser hvordan støtte til ungdommene i overgangen til voksenlivet må fokusere bredt på ungdommenes livssituasjon og ha en holistisk tilnærming. For å øke ungdommenes tro på egne bidrag til samfunnet er det behov for en tilnærming som fokuserer på de unges styrker og hvor den enkeltes bidrag verdsettes. Ved å tilrettelegge for overganger hvor ungdommene gis emosjonell anerkjennelse, respekteres som rettighetsinnehavere og gis tro på seg selv gjennom oppmuntrende og bekreftende støtte, kan de få mulighet til å realisere sitt potensial og bli fullt ut inkludert i samfunnet.

5.5 Artikkel 5

Marion, E. og Paulsen, V. (2017, in review). Current knowledge on transition to adulthood from care and future research needs in: Mann-Feder, V. og Goyette, M. (red). *Leaving Care and the Transition to Adulthood: International Contributions to theory, research and practice*. Oxford University Press, New York.

Dette bokkapitlet oppsummerer forskningen på feltet `overgangen til voksenlivet for ungdom i barnevernet` de siste to år og peker med utgangspunkt i dette på fremtidige forskningsbehov. Bokkapitlet bygger på 64 artikler som alle er publiserte i referee-vurderte tidsskrift. En såpass stor mengde publikasjoner viser at dette er et felt det er stor interesse for og at dette er både et forskningsfelt og et praksisfelt som er i stadig utvikling. Dette gjør at det er viktig å sammenstille den forskningen som er gjort, for å identifisere hva som finnes og avdekke kunnskapshull som gjør at videre forskningsbehov kan pekes ut.

I analysen av artiklene har vi studert forskningsspørsmål, metode, konklusjon og fremtidig forskningsbehov, og med utgangspunkt i dette identifisert fire hovedtemaer; 1) Policy, oppfølgingsprogrammer og tiltak, 2) Overgangsmarkører, 3) Sosialt nettverk og sosial støtte og 4) Spesifikke målgrupper. Gjennom artikkelen identifiseres både hva andre forskere har påpekt som fremtidige forskningsbehov innenfor disse fire områdene, men også hvilke tema vi ser at i liten grad er berørt og perspektiver som bør utforskes videre.

Når det gjelder *policy, programmer og tiltak* anbefales det at det bør forskes mer på hvilken innvirkning ulike former for «extended care» har på ungdommenes overgang til voksenlivet. Flere påpeker at ulike programmer (som eksempelvis Better Futures, Transitional Housing, Merging Two Worlds) bør evalueres med blick på hvordan programmene bidrar til å utvikle ungdommenes ferdigheter knyttet til blant annet beslutningstaking og selvstendighet. Det pekes også på at tiltak bør sammenlignes og at det bør jobbes for å identifisere hvilke programmer og tiltak som gir gode utfall. På feltet *overgangsmarkører* påpekes det behov for mer forskning på hva som gjør at ungdommer som har vært i barnevernet opplever at de må være tidligere voksne enn andre. I tillegg er det behov for mer forskning som ser på hvilke faktorer som påvirker utfallet på tradisjonelle overgangsmarkører som utdanning (inkludert høyere utdanning). Det

påpekes også at bolig bør være et prioritert forskningsområde, både tilgang til bolig og hvordan bolig og bomiljø kan påvirke mulighetene for utdanning, arbeid og selvstendighet.

På feltet *sosialt nettverk og sosial støtte* pekes det spesielt på behov for forskning som ser på hvor ungdommene henter nødvendig støtte og hvordan støttende relasjoner kan bli vedlikeholdt og utvidet. Det anbefales at det forskes mer på både formelle og uformelle relasjoner, både hvilken betydning ansattes rolle har, hvordan «natural mentoring» fungerer og på hvilken måte dette kan implementeres. Når det gjelder spesifikke målgrupper konsentrerer mye av forskningen seg om ungdommer som har psykiske vansker, i tillegg fokuserer noen på ulike former for rusproblemer, seksuelle minoriteter, hjemløse og ungdommer med ulike funksjonsnedsettelse. Kun én av publikasjonene fokuserer på enslige mindreårige.

Et tema det har vært gjort lite på er de unges medvirkning og vi anbefaler derfor at det forskes videre på hvorvidt og på hvilken måte medvirkning kan påvirke både selve overgangen til voksenlivet og hvordan det går med ungdommene i voksenlivet. Studier med fokus på dette bør også inkludere betydningen av medvirkning for å sikre balansen mellom avhengighet og selvstendighet, i tillegg til at det bør gjøres studier som fokuserer på hvordan medvirkning kan påvirke ungdommenes makt og sosial kapital.

I all hovedsak dreier forskningen seg om de ungdommene som har vært under omsorg, og det er kun en publikasjon som også fokuserer på de som hatt tiltak fra barnevernet uten at de har vært under omsorg. Dette synliggjør behovet for å forske videre på denne gruppen, da flere av disse ungdommene også har hatt utfordringer i oppveksten som kan tilsi at de vil ha en utfordrende overgang til voksenlivet. Det bør også forskes mer på enslige mindreåriges overgang til voksenlivet, da dette er en gruppe som har økt i mange land og fordi dette er en gruppe som har til dels andre behov enn ungdommer som ikke har kommet som enslige mindreårige.

Avslutningsvis anbefaler vi at det bør i større grad tas i bruk ulike teoretiske perspektiver som kan få frem kompleksiteten i denne overgangen, for eksempel utviklingsteori, utviklingsøkologisk teori og livsløpsteori.

Artikkel 1:

Paulsen, Veronika (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene Forskning*, Nr 1/2016, Årgang 9, s. 4-15.

FORSKNINGSARTIKLER

NØKKELOD: BARNEVERN, MEDVIRKNING, TILSTEDEVÆRELSE, INVOLVERING, RELASJON

Veronika Paulsen

PhD-stipendiat, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU

E-post: veronika.paulsen@samfunn.ntnu.no

Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet

Denne artikkelen omhandler barn og unges medvirkning i barnevernet, og bygger på kvalitative intervjuer med 45 ungdommer i alderen 16-26 år. Det er fortsatt en utfordring å sikre barn og unges medvirkning i barnevernets arbeid. Det er derfor et stort behov for forskning på medvirkningspraksis i barnevernet. I denne artikkelen utforskes to problemstillinger. Den første er i hvilken grad barn og unge opplever medvirkning i kontakten med barnevernet, og viser tre ulike medvirkningspraksiser: 1) liten/ingen tilstedeværelse eller medvirkning, 2) tilstedeværelse, men ikke medvirkning og 3) medvirkning. Den andre problemstillingen er hvilke faktorer som påvirker graden av medvirkning, der både barnas alder, antall møtepunkter og relasjonen mellom barn/unge og barnevernsarbeiderne spiller en sentral rolle.

Det er gjennom de siste tiårene blitt utviklet flere modeller for å forstå og analysere ulike grader av medvirkning. Den mest brukte modellen er Roger Harts «ladder of youth participation» (Hart, 1992; 1997), som er en videreutvikling av Arnsteins stige (1969). I motsetning til Arnsteins stige har den videreutviklede modellen til Hart barn og unge i sentrum og tydeliggjør at ikke alt voksne anser som deltakelse faktisk er det (Hasle, 2013). Flere har imidlertid kritisert modellen for å fremstå som hierarkisk, der hvert steg opp antas å være en kvalitativt bedre form for medvirkning, mens det i realiteten ikke er sånn at ett steg nødvendigvis leder til neste nivå (Reddy & Ratna, 2002; Horwath, Kalyva & Spyru, 2012). Med bakgrunn i kritikken har videreutviklingen og utvikling av nyere modeller og teorier i stor grad gått bort fra den hierarkiske forestillingen en stige gir (Vis 2014). I forsøket på å konstruere en mer avansert teori om barns medvirkning har det blant annet vært fokus på hvilke faktorer som påvirker graden av deltakelse (Horwath et al., 2012; Thomas, 2012). I denne artikkelen drøftes både grader av medvirkning og hvilke forhold som påvirker graden av medvirkning. Dette gjøres med utgangspunkt i ungdommens egne erfaringer og opplevelser knyttet til medvirkning i barnevernet. Flere har påpekt viktigheten av en slik tilnærming, hvor problemstillinger som omhandler barn og unge, blir forstått ut fra barn og unges egne perspektiver (Andenæs, 1996; Morrow, 1996; Corsaro, 1997; Haugen, 2007).

Tidligere forskning på medvirkning

Tidligere forskning viser til at medvirkning har flere viktige aspekter og positive effekter.

Medvirkning er sentralt i et rettighetsperspektiv, altså når det gjelder å løfte frem menneskerettighetene for barn og unge. Det har også en «instrumen-

tal verdi», i betydningen at medvirkning kan være et middel for å nå et konkret mål (Bessel, 2011). I tråd med dette beskriver Thomas (2000) at medvirkning fører til bedre beslutninger, og Horverak (2006) viser at jo mer ansvar ungdommene blir gitt i beslutningsprosessen, jo mer ansvar tar de for å følge opp beslutningene. I tillegg har medvirkning en reell verdi i seg selv, i form av positive effekter for dem som får medvirke. Blant annet beskriver ungdommer som opplevde medvirkning at de følte seg verdsatt (Bessel, 2011; Horwath et al., 2012), inkludert og anerkjent (Thomas, 2000).

Trass i stort fokus på medvirkning de siste tiårene, påpekes det i flere studier at barn i begrenset grad involveres i barnevernets arbeid (Bell, 2002; Cashmore, 2002; Sandbæk, 2002; Thrana, 2008; Vis & Thomas, 2009; Bessel, 2011; Seim & Slettebø, 2011; Gulbrandsen, Seim & Ulvik, 2012; Vis, 2014; Skivenes, 2015). Studiene det er referert til ovenfor, viser at barna i liten grad blir informert av barnevernstjenesten og at de i liten grad får mulighet til å bidra med informasjon i undersøkelsessaken. Også Birgitte Jensen (2014) beskriver i sin avhandling at mange barn og unge ikke opplever reell medvirkning, men mer en symbolsk medvirkning eller ikke-medvirkning i kontakten med barnevernet. Gulbrandsen et al. (2012) påpeker at barnevernet ofte legger et rettighetsbasert deltakelsesbegrep til grunn, og i liten grad legger til rette for meningsarbeid hvor barn hjelpes til å skape en forståelse av seg selv og sin livssituasjon. For barnet vil en slik forståelse være en forutsetning for å utvikle et synspunkt.

Jensen (2014) kritiserer barnevernet for at de i liten grad har lagt til rette for arbeidsmetoder som gir barn mulighet til å formidle sine synspunkter ut fra sitt eget perspektiv. Det er utarbeidet modeller som fokuserer på å styrke barns involvering og medvirkning, blant annet familieråd (Horverak, 2006;

Strandbu, 2007; Havnen & Christiansen, 2014). Tendensen er imidlertid en økende standardisering og teknologisering av barnevernets praksis. Dette kan se ut til å ha bidratt til større avstand mellom barnevernstjenesten og barnet (Juil 2010). I tråd med dette påpeker Gulbrandsen et al. (2012) at mange former for barnevernspraksis som anbefales fra sentralt hold, fortsatt preges av at barnet er en person det snakkes om og ikke en det *samhandles med*. Ett eksempel er det nasjonale kompetanseløftet og innføringen av Kvellos utredningsmal (Kvello, 2010), hvor barnets medvirkning i liten grad tematiseres som en del av undersøkelsen.

Også i evidensbaserte metoder, som har vært et satsningsområde fra Bufetat, finner vi manglende fokus på barns medvirkning. Innenfor PMTO (Parent Management Training Oregon) inkluderes ikke barnet i behandlingen, med unntak av en samspillsoppgave på 25 minutter. Dette fører til at barnets stemme i liten grad blir hørt (Martinsen, 2012). Noe av den samme kritikken kan også rettes mot MST (Multisystemisk terapi), der det i all hovedsak er fokus på foreldrene og styrking av foreldrekompetanse og grensesetting, og lite fokus på ungdommenes medvirkning (Sagatun, 2008; Christiansen, 2012; Hasle, 2013). Derfor er det grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt den nyere fagutviklingen og metodene det satses på fra statlig hold, i tilstrekkelig grad sikrer barns medvirkning.

Forskningen på feltet synliggjør altså at det fortsatt er en utfordring å sikre barns medvirkning i barnevernets arbeid, og det er fortsatt stort behov for forskning på medvirkningspraksiser i barnevernet. I denne artikkelen vil jeg derfor studere i hvilken grad barn og unge opplever medvirkning i barnevernet. Og hvilke forhold påvirker graden av medvirkning i barnevernet?

Begrepet 'medvirkning' i denne artikkelen

Medvirkning skjer på ulike nivåer i samfunnet; på politisk nivå, organisasjonsnivå og individnivå. Tema for denne artikkelen er medvirkning på individnivå, altså det enkelte barn/ ungdoms medvirkning i møte

med barnevernet. Det er enighet om at medvirkning på individnivå handler om å gi brukere, i dette tilfellet barn og ungdom, mulighet til å være deltakende i egen sak. Dette er også konkretisert i lovverk og forskrifter, blant annet i Barnekonvensjonens (1989) artikkel 12, som er ment å sikre både medbestemmelse og innflytelse for barn. Barnekonvensjonen presiserer at barn har rett til å uttale seg om forhold som angår dem, og etter artikkel 12 nr. 2 særlig i «rettslig og administrativ saksbehandling». Det presiseres også at det barnet sier, skal *tillegges behørig vekt*. Bestemmelsen gir altså barn en rett til å uttale seg i enkeltsaker, men de har ikke en plikt til å uttale seg dersom de selv ikke ønsker det (Bendiksen & Haugli, 2014). I studier av barn og unges medvirkning i barnevernet er også Lov om barneverntjenester (1992), §6.3, sentral. Det presiseres i denne paragrafen at «et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i saker som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet».

Retten til medvirkning inneholder altså tre essensielle elementer: 1) at barnet får informasjon, 2) at barn gis mulighet til å uttrykke sine egne meninger og 3) at barns meninger tas med i betraktningen og tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet. Om man går dypere inn i teorier og praksis knyttet til barns medvirkning, er det imidlertid ulike syn på hva medvirkning skal innebære, blant annet knyttet til barnets alder, sakens karakter og hvilke beslutninger det er snakk om. Fagpersoner innenfor feltet opererer derfor med ulike begreper og forståelser. Dette gjør det komplekst og sammensatt å forstå barn og unges medvirkning.

Vis (2014) påpeker at det å være til stede og det å ha innflytelse representerer to ulike tilnærminger til hva medvirkning er. I tråd med Lansdown (2010) beskriver han de to ulike tilnærmingerne som «consultative» og «collaborative» participation. *Consultative participation* betyr at barn blir spurt og har mulighet til å uttrykke sine synspunkter. Altså får barnet mulighet

til å snakke med en voksen, i dette tilfellet en ansatt i barnevernet, om sine ønsker og/eller de får mulighet til å delta på møter hvor saken diskuteres. Det barnet sier, blir registrert, men får i realiteten ikke innvirkning på beslutninger. *Collaborative participation*, samarbeidende deltakelse, henviser derimot til situasjoner hvor barnets meninger har innvirkning på beslutningene. Denne formen for medvirkning innebærer større grad av partnerskap mellom voksne og barn.

Jeg velger i denne artikkelen å dra et skille mellom tilstedeværelse og medvirkning, da dette kan bidra til å tydeliggjøre at medvirkning handler om mer enn bare å invitere barna med på møter eller samtaler nå og da. Som også påpekt i tidligere forskning (Thomas, 2000; Sandberg, 2012) kan ikke medvirkning skje gjennom en eller to samtaler med barnet. Barna må få informasjon, mulighet til å stille spørsmål og de må oppfordres til å ytre sine meninger. Det handler altså om å inkludere barn og unge som naturlige samarbeidspartnere gjennom hele barnevernsprosessen.

Metodisk tilnærming

Utvalg

Artikkelen bygger på kvalitative intervjuer med 45 ungdommer i alderen 16-26 år (14 jenter og 31 gutter). Ungdommene er rekruttert av ansatte i to ulike barnevernstiltak. Det ene er et kombinert institusjons- og miljøarbeidertiltak, det andre jobber med oppsøkende ungdomsarbeid og oppfølging av ungdommer som har ulike utfordringer, med hovedfokus på rus og kriminalitet. De ansatte har forespurt alle ungdommer som var i tiltakene i tidspunktet for rekrutteringen (med mindre det var etiske grunner til å ikke spørre), i tillegg til at de har tatt kontakt med noen av ungdommene som tidligere har vært i tiltaket. Til sammen ble ca. 80 ungdommer forespurt om å stille til intervju, hvorav 59 svarte ja. De som ikke ønsket å delta, begrunnet dette i at de ikke ønsket å se bakover, at de hadde deltatt på slike intervjuer før, at de hadde dårlige erfaringer med å delta på liknende intervjuer eller at de ikke hadde lyst. Av dem som takket ja, var det en del som trakk seg eller ikke var mulig

å få tak i da de ble kontaktet av forsker, og noen møtte ikke opp.

Ungdommene som er intervjuet, har hatt ulike utfordringer gjennom barndommen og ungdomstiden. Felles for alle er at de har hatt behov for tett oppfølging fra barnevernstjenesten i perioder av livet. Noen har hatt langvarig kontakt, noen beskriver at de alltid har vært i kontakt mens andre har hatt kontakt en kort periode. De fleste ungdommene har hatt flere ulike hjelpetiltak og en stor andel har hatt ulike former for omsorgstiltak i form av bolig med oppfølging, institusjon, fosterhjem, eller en kombinasjon av disse. De har også ulike erfaringer med grad av medvirkning, og derfor en unik erfaring til å vurdere ulike medvirkningspraksiser.

Datainnsamling

For å få innsikt i barn og unges perspektiver har jeg gjennomført både fokusgruppeintervjuer og individuelle kvalitative dybdeintervjuer. Intervjuguidene som ble benyttet, var en grovkisse av temaer som skulle dekkes, slik Kvale (2001) beskriver at det kan gjøres. Det ble gjennomført fem fokusgruppeintervjuer med til sammen 24 ungdommer i alderen 17-26 år, med varighet på én til to og en halv time. Målet var å legge til rette for at ungdommene kunne reflektere sammen rundt sine erfaringer. Fokusgruppeintervju er en nyttig metode når man vil utforske hva folk tenker, hvordan de tenker og hvorfor de tenker som de gjør, uten å presse dem til å ta en avgjørelse eller komme til enighet (Liamputtong, 2011). I fokusgruppeintervjuene var oppmerksomheten rettet mot overordnede tema som hvordan ungdommene har opplevd kontakten med barnevernet, hvor mye de har medvirket, hva ungdommene legger i begrepet medvirkning og hva som skal til for å skape medvirkning.

I tillegg ble det gjennomført individuelle kvalitative dybdeintervjuer (Kvale, 2001) med 23 ungdommer i alderen 16-24 år. To av ungdommene som deltok i individuelt intervju, hadde allerede deltatt på fokusgruppeintervju, men ønsket også å delta på individuelt intervju. I de individuelle intervjuene var foku-

set på ungdommenes livshistorier, personlige erfaringer og tanker om møtet med hjelpeapparatet og barnevernet, delvis inspirert av narrative metoder (Creswell, 2007). Dette gir både et øyeblikksbilde og et retrospektivt blikk på kontakten med barnevernet da de var barn, frem til ungdomstid og for noen videre inn i voksenlivet. Med en åpen tilnærming med overskriften «din erfaring med barnevernet», var det fokus på ungdommenes kontakt med barnevernet i sin helhet og temaene «oppvekst», «kontakt med hjelpeapparatet», «kontakt med barnevernet», «erfaring med tiltak» og «positive erfaringer». Ungdommenes erfaringer omfatter derfor alle typer barnevernssaker og alle faser av deres kontakt med barnevernet.

Etiske vurderinger

Forskningen er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og gjennomført i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og med retningslinjer for å inkludere barn i samfunnsvitenskapelig forskning. Barn og unge er en gruppe der det er nødvendig å foreta særskilte sårbarhetsbetraktninger. Det er en tommelfingerregel i all forskning som involverer sårbare grupper, at man bare skal bruke dem som informanter når den kunnskapen man søker, ikke kan finnes andre steder (Kvale, 2001). For å få frem ungdommenes egen stemme har det vært nødvendig å intervju ungdommene. Jeg har vært bevisst på at intervju som omhandler oppvekst kan vekke sterke reaksjoner og følelser hos ungdommene i etterkant. Derfor avklarte jeg med de ansatte som rekrutterte dem til intervjuene, at de som ønsker noen å snakke med i ettertid, kunne ta kontakt. I tillegg fikk alle ungdommene kontaktinformasjon til forskeren for eventuell kontakt etterpå.

Analyse av datamaterialet

I analysene av datamaterialet har jeg hentet inspirasjon fra både fenomenologien og hermeneutikken, og lagt vekt på å gi innsikt i både den enkeltes livsverden, meningsbærende enheter og sammenhenger

(Malterud, 2003). Utgangspunktet for analysen av materialet er fenomenologisk i den forstand at målet er å beskrive ungdommenes egne opplevelser og erfaringer. Et sentralt element innenfor fenomenologien er nettopp å forstå fenomener ut fra informantenes perspektiv, og beskrive omverdenen slik den erfares av dem (Kvale, 2001). Samtidig er det hermeneutiske perspektivet relevant, da analysene har bestått i å se på både deler, helhet og sammenheng mellom intervjuene. Et viktig stikkord i denne sammenheng er *kontekst*, som viser til at meningsfulle fenomener bare er forståelige i den sammenhengen de forekommer i (Gadamer, 1959). Dette kan relateres til forståelsen i den hermeneutiske sirkel som peker på at fortolkning består i stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det vi skal fortolke og den konteksten det fortolkes i.

Artikkelen bygger på analyse av både de individuelle intervjuene og fokusgruppeintervjuene, og jeg har vært inspirert av hovedstrukturen i systematisk tekstkondensering (Malterud, 2003). Denne metoden er først og fremst et redskap for tverrgående analyser hvor ønsket er å sammenfatte informasjon fra mange ulike informanter. I analyse av fokusgruppeintervjuene har jeg hatt spesielt blikk på grader av medvirkning, og i analyse av de individuelle intervjuene har jeg gått mer i dybden på forhold som påvirker graden av medvirkning. Analysene av de individuelle intervjuene fokuserer på hver enkelt ungdoms erfaringer og opplevelser, mens fokusgruppeintervjuene har som mål å få tak i synet til gruppa som helhet (Lloyd-Evans, 2006) og ungdommenes diskusjoner rundt ulike grader av medvirkning.

Alle intervjuene er transkribert, gjennomlest og kategorisert i flere runder. I første fase av analysen kodet jeg de vesentligste kategoriene, altså de temaene som kom tydeligst til uttrykk fra ungdommene selv. Ett av temaene deres var ønsket om å bli hørt. Dette temaet ble til kategorien *medvirkning*. I neste fase gikk jeg på nytt gjennom intervjuene og kodet ungdommenes beskrivelser av *i hvilken grad* de hadde vært til stede på møter med barnevernstjenesten og

i hvilken grad de opplevde at de hadde medvirket, før jeg i neste steg lette etter hva ungdommene mente hadde påvirket deres muligheter til å medvirke.

Underveis i analysen har jeg også sett etter sammenhenger og felles mønstre i fortellingene. Samtidig med analysene har jeg også lest tidligere forskning på feltet, som har gitt meg inspirasjon, tips og innspill til nyttige koder og kategorier i de ulike fasene (Alvesson & Sköldberg, 2008). Analyse og fortolkning har derfor i stor grad vært gjennomført som parallelle prosesser, slik Pål Repstad (1998) beskriver at det ofte gjøres.

Empiriske funn

I det følgende vil jeg presentere empiriske funn og analyser av data fra fokusgruppeintervjuer og individuelle intervjuer. Den første delen handler om grader av medvirkning, og den andre delen handler om forhold som påvirker grader av medvirkning.

Grader av medvirkning

Gjennom intervjuene kommer det frem at ungdommene har opplevd ulik grad av tilstedeværelse og medvirkning i kontakten med barnevernet. Mange beskriver at de har fått lite informasjon og at de er blitt lite involvert, eller som noen av ungdommene sa i fokusgruppeintervju: «Vi blir ikke hørt, vi blir ikke spurt. Ingen hører på oss. Ingen bryr seg om hva vi sier.» Gjennomgående er ungdommene opptatt av at barnevernet må høre mer på dem, og at det de sier, må tillegges vekt. Flere av ungdommene opplever at deres meninger er blitt tillagt lite vekt og noen beskriver at de er blitt overkjørt av barnevernet. En av ungdommene beskrev i fokusgruppeintervju sin opplevelse på følgende måte:

«Vi blir ikke hørt. Barnevernet bare kommer inn og tar seg til rette og gjør det DE mener er best» (Gutt 21 år).

Selv om liten grad av medvirkning er den vanligste beskrivelsen, er det likevel variasjoner, og ungdommene beskriver at de til slutt kom inn i barnevernstiltak der de opplevde medvirkning. Ungdomme-

ne skiller ofte mellom erfaringer fra tiltakene på den ene siden og «barnevernet» på den andre siden. Med beskrivelsen «barnevernet» snakker de om saksbehandlerne (forvaltningsnivået) i barnevernet. Gjennom intervjuene blir det altså tydelig at graden av medvirkning varierer i løpet av barndommen og ungdomstiden. Barn og unge kan bevege seg fra å oppleve ingen eller liten grad av tilstedeværelse og medvirkning i en situasjon til å oppleve stor grad av medvirkning i en annen situasjon, og motsatt. Dette gjør at man ikke kan sette et barn eller en ungdom i kategorier av lite eller mye medvirkning i all kontakt med barnevernet, men heller beskrive og identifisere praksiser som kan få fram innholdet i ulike prosesser.

I analysene av intervjuene identifiseres følgende tre praksiser: 1) Liten/ingen tilstedeværelse og manglende medvirkning, 2) Tilstedeværelse, men ikke medvirkning og 3) Medvirkning. Det er viktig å understreke at samme barn/ungdom kan oppleve de ulike praksisene i forskjellige situasjoner og faser i kontakten med barnevernet.

Liten/ingen tilstedeværelse og manglende medvirkning

En del av ungdommene forteller at de i store deler av kontakten med barnevernet, spesielt når de var i barnehage- og tidlig skolealder, har opplevd å ikke bli invitert til møter. De beskriver at de ikke var på samtaler med barnevernstjenesten, eller at samtalen var et engangstilfelle. Det er typisk at eventuelle samtaler er blitt gjennomført med andre til stede. Dermed har de ikke fått mulighet til å snakke med barnevernet alene. Noen av ungdommene forteller at de møtte de ansatte i barnevernet når de var på hjemmebesøk, men beskriver at de selv ofte var på rommet sitt, altså at de ikke var involvert i samtalen. De var heller ikke til stede på møter mellom barnevernet og samarbeidspartnere. En av ungdommene beskrev sin kontakt med barnevernet på følgende måte:

«Jeg tror vi har hatt... ihvertfall ti forskjellige saksbehandlere. Det er mange jeg ikke har møtt (...) Den dagen jeg ble plassert, husker jeg at jeg gikk ut av rommet og da satt det ei dame

på huk, hun var tydeligvis saksbehandleren vår, men jeg hadde aldri sett henne før» (Jente 19 år).

Mangel på tilstedeværelse har ifølge ungdommene ført til at de ikke har fått informasjon om verken barnevernets rolle og formål, eller iverksettelse av tiltak og mål med tiltakene. De har heller ikke har vært til stede på evaluering av tiltak. Slike beskrivelser er gjenkjennelige fra tidligere forskning (Strandbu, 2007; Haugen, Paulsen & Berg, 2012; Vis, 2014).

Flere av ungdommene forteller videre at manglende informasjon gjorde at de ikke visste noe om barnevernet og hva som skjedde. Flere visste imidlertid at foreldrene hadde kontakt med barnevernet eller at «vi var under barnevernet», da de hadde fått vite dette fra foreldrene. Noen forteller at de trodde tiltakene handlet bare om foreldre, eksempelvis at foreldrene «hadde behov for litt veiledning eller det var bare snakk om hjelp til barnehage.» Flere beskriver også at de var redde for at barnevernet skulle komme og hente dem da dette var det eneste de hadde hørt om barnevernet. Altså bidrar manglende medvirkning (i hovedsak i form av manglende informasjon) til usikkerhet for barnet. Dette fører ofte til at barnet konstruerer sine egne historier om hva barnevernet er, hva barnevernet gjør og hvorfor foreldrene har kontakt med barnevernet.

Tilstedeværelse, men ikke medvirkning

Den hyppigste beskrivelsen blant ungdommene er situasjoner hvor de har vært tilstede på samtaler med barnevernet, uten at de føler at de har blitt hørt. Ungdommene beskriver at samtalene/møtene ofte besto i at de fikk informasjon, men at det var lite spørsmål om deres egne tanker, meninger, ønsker og behov. Eller illustrert med en av ungdommenes egne ord:

«Jeg var med noen møter, men ingen hørte på det jeg sa» (Gutt 21 år).

I denne praksisen varierer det hvor mange møtepunkter barnet/ungdommen har med barnevernet, men ofte forteller ungdommene at de hadde møter med barnevernet «nå og da» eller «innimellom». Også

her forteller ungdommene at de fleste samtalene har vært sammen med foreldre eller andre omsorgspersoner (eksempelvis fosterforeldre), noe som ikke har gitt barnet mulighet til å snakke med saksbehandler alene. Flere av ungdommene beskriver at dette i flere tilfeller førte til at de ikke turte å si sin mening eller at de syntes det var «vanskelig», «rart» eller «ekkel» å skulle snakke om dem som var tilstede.

Beskrivelsene fra ungdommene har paralleller til det Lansdown (2010) og Vis (2014) karakteriserer som *consultative participation*, altså at de blir spurt, men at det de sier, har lite innvirkning på beslutningen. I denne praksisen bærer samtalene altså preg av å være informasjonssamtaler, heller enn samtaler hvor målet er å innhente barnets perspektiv eller sørge for barnets medvirkning. Dette er i tråd med funnene til Vis og Thomas (2009), som viser at barn i liten grad hadde innflytelse på resultatet, selv om de var inkludert som samtalepartnere i beslutningsprosessen. En av ungdommene beskrev en slik opplevelse på følgende måte:

«Da blir det på en måte som at de dominerer mer enn meg da, og det er ikke jeg som styrer det liksom. Litt sånn at de leder meg TIL valget da, og siden de har tatt valget allerede så er jeg bare der til de kommer med svaret på en måte...» (Gutt 17 år)

Jensen (2014) beskriver dette som «windowdressing», som betyr at barn og unge deltar som et symbol på at prosedyrer er overholdt, mens de i realiteten ikke har noen innflytelse på beslutningene. Når ungdommene opplever slike situasjoner, beskriver de en følelse av at de ikke blir tatt på alvor. Dette fører til at de får manglende tro på systemet og lite tillit til saksbehandler, fordi deres forsøk på å si i fra, be om hjelp eller si noe om egne behov, ikke blir hørt. Som illustrert i følgende sitat fra en av ungdommene:

«Jeg hadde sitti på utallige møter og ikke blitt hørt. Og når jeg hele tiden på en måte spør om hjelp da (...) Og når jeg blir avvist gang på gang på gang på gang, så slutter jeg å spørre og da tar de det som en selvfølge at det går greit. Og det er så irriterende. For når du egentlig har hundre saker du har lyst til å ta

opp, det er så mye du lurer på, det er så mye du trenger hjelp til, men du har aldri blitt hørt, da gir man opp. Jeg ga opp, husker jeg...» (Jente 18 år)

I likhet med denne jenta beskriver flere av ungdommene at konsekvensen av å ikke bli lyttet til og bli tatt på alvor var at de til slutt ikke orket å si hva de mente, og at de ikke lenger møtte opp på samtaler og møter. Liknende strategier er også beskrevet i tidligere forskning (Bijleveld, Dedding & Aelen, 2013). Ungdom viker unna fordi de ikke har tro på at det betyr noe å delta, og de opplever maktesløshet og hjelpeløshet i møte med systemet (Bessel, 2011; Barnes, 2012).

Medvirkning/ samarbeidsrelasjon

I ungdommenes fortellinger kommer det frem at flere etter hvert har opplevd medvirkning i kontakten med barnevernet. En slik praksis beskrives som en prosess hvor barna/ungdommene både har fått informasjon og er blitt hørt. De har vært i samtaler med barnevernet gjentatte ganger; de har ofte hatt samtaler med barnevernet alene og de opplever at det de har sagt, er blitt tatt på alvor og respektert. Ungdommene beskriver at de har vært med i planleggingen av tiltak/aktiviteter, at de har vært med på å sette mål for tiltakene, hverdagen og egen utvikling og at de har vært aktive i beslutningsprosesser. Ofte beskrives en slik prosess i tilknytning til ansatte i tiltak hvor de følges opp tett, og hvor ungdommene har en eller flere faste kontaktpersoner som de opplever å ha en god relasjon til. Noen veldig få av ungdommene beskriver også en slik relasjon til saksbehandler. Felles for ungdommene som opplever dette, er at de har hatt samme saksbehandler over lengre tid, ofte flere år.

En slik medvirkningspraksis kan sammenlignes med det Lansdown (2010) karakteriserer som «collaborative participation», som innebærer en samarbeidsrelasjon hvor barnet/ungdommen legger viktige premisser for innholdet i beslutninger og tiltak. Dette betyr imidlertid ikke at barnet/ungdommen har medbestemmelse i alle situasjoner. Likevel beskriver ungdommene at det å få si sin mening og at

de blir lyttet til, møtt med respekt og tatt med i vurderinger oppleves positivt. Altså beskriver ungdommene positive erfaringer med medvirkning, også når de ansatte har tatt beslutninger mot deres ønske, så lenge det har vært en prosess hvor barnet/ungdommen opplever at de har fått informasjon, er blitt hørt og at deres meninger er blitt tillagt vekt. Lignende funn er også påpekt av Thomas (2002 s.152), som viser gjennom bruk av *diamond ranking* at «bli lyttet til» var rangert som den viktigste faktoren for barna, mens «å få det som jeg vil» var det minst viktige.

Forhold som påvirker grad av medvirkning

Medvirkningsprosesser er kompliserte, da det er mange forhold som har betydning for i hvor stor grad barn og unge gis mulighet til medvirkning i kontakten med barnevernet. Gjennom analysene blir det tydelig at møtepunkter, alder og relasjon påvirker graden av medvirkning.

Møtepunkter

For å ha mulighet til å medvirke er man avhengig av arenaer hvor man kan få uttrykt sine meninger, og gjennom analysene blir det tydelig at tilstedeværelse på samtaler og møter øker barns mulighet for å medvirke. Liten/ingen tilstedeværelse i kontakten med barnevernet begrenser dermed barn og unges mulighet til medvirkning. Vis og Thomas (2009) viser til liknende funn i sin studie, hvor de påpeker at den faktoren som *alene* påvirket medvirkning mest, var hvorvidt barnet hadde deltatt på et møte i beslutningsprosessen.

Samtidig er ikke det å være til stede på samtaler og møter en garanti for at medvirkning vil finne sted. Ungdommene beskriver at de kan ha deltatt på flere samtaler og møter, men likevel opplevd at det de har sagt, ikke har hatt noen betydning. Om vi derimot ser på dem som beskriver å ha opplevd medvirkning, er det gjennomgående at de har vært med på mange samtaler og møter, i ulike former og med ulike formål. De har vært med på både enesamtaler, samtaler sammen med andre, planleggingsmøter, ansvarsgruppemøter, evalueringsmøter osv. Altså

har de deltatt i en prosess, ikke enkeltstående møter. Det kan altså se ut til at møtepunkter ikke nødvendigvis fører til medvirkning, men at flere møtepunkter øker sjansene for medvirkning. Dette påpekes også av Vis og Thomas (2009) som beskriver at jo flere møter barn deltar på, desto mer øker sannsynligheten for medvirkning.

Alder

Gjennom analysene fremkommer det videre at alder har innvirkning på grad av medvirkning ved at barn er mer til stede jo eldre de blir. De fleste ungdommene beskriver at de medvirket lite eller ingenting da de var i barnehage/tidlig skolealder. Flere av ungdommene husker ikke nøyaktig hvor gamle de var da de kom i kontakt med barnevernet, og derfor er det vanskelig å anslå når de begynner å være til stede på møter/samtaler med barnevernet. Ut fra anslagene til ungdommene ser det imidlertid ut til at det mest vanlige er at de begynner å være til stede rundt 4.-5. klasse. Dette vil si at mange i liten eller ingen grad er til stede i kontakten med barnevernet frem til de er 9-10 år. Dette samsvarer også med en del tidligere forskning, hvor det beskrives at det skjer en økning i *tilstedeværelse* ved 10 års-alderen (Thomas, 2000; Vis & Thomas, 2009; Skivenes, 2015). Noen få husker at de deltok før dette, og en del mener de ble invitert først mye senere.

Gjennom analysene kommer det frem at medvirkning i kontakten med barnevernet sjelden blir en realitet før de blir ungdommer, som oftest fra 15-16 års alder. Det vanlige ser altså ut til å være at barn deltar på flere møter og samtaler jo eldre de blir, samtidig som det ikke nødvendigvis resulterer i medvirkning. Til en viss grad kan en si at økt innflytelse med økt alder er i tråd med lovverket, men utfordringen ser ut til å være at tilstedeværelsen og innflytelsen jevnt over ligger under det som er føringene i lovverket.

Relasjon

Videre fremkommer det gjennom analysene at relasjonen mellom ungdommen og den ansatte i barnevernet ser ut til å ha avgjørende betydning for ung-

dommers medvirkning i barnevernet. Dette påpekes også av Gallagher, Mith, Hardy & Wilkinson (2012) og Bijleveld et al. (2013) etter deres gjennomgang av tidligere forskning på feltet. De konkluderer med at relasjonen, altså forholdet mellom ungdommen og saksbehandleren, er den viktigste faktoren for en vellykket medvirkningsprosess.

Ungdommene i min studie beskriver at en god relasjon gjør at det blir lettere å stille spørsmål og ytre sine meninger. Bessel (2011) beskriver også lignende funn i sin studie, og påpeker at ungdommene trenger å kjenne personen de snakker med hvis de skal uttrykke sine personlige meninger. Videre beskriver ungdommene i min studie at en god relasjon gjør at de får mer lyst til å medvirke, og de opplever at de har mer innflytelse på beslutningene som blir tatt når de har en god relasjon til den som tar beslutningene. Ungdommene i min studie fremholder i likhet med ungdommene i studien til Horwath et al. (2012) at ansatte som er gode til å legge til rette for medvirkning, er personer som tar avgjørelser uten å nedvurdere ungdommens meninger. Ungdommene i begge disse studiene beskriver i stor grad de samme kvalitetene hos en «vellykket» sosialarbeider. De beskriver ansatte som anerkjenner dem gjennom å lytte til dem, som ikke bare antar at de vet hva som er barnets/ungdommens beste og som støtter og veileder dem ved beslutninger. Når ungdommene snakker om dårlige relasjoner og manglende medvirkning, beskriver de ofte at de blir behandlet som saker, ikke personer. Ansatte som oppleves som distansert og «kun opptatt av læreboka» inngir ikke tillit hos ungdommene. Tillit er en viktig komponent i relasjonsarbeidet, noe ungdommene ofte beskriver som at de «stoler på» den ansatte. Ungdommene beskriver at det er lettere å si sin mening når de stoler på den ansatte og når de opplever at den ansatte vil deres beste.

Som beskrevet tidligere så skilte ofte ungdommene mellom ansatte i tiltak og saksbehandlerne i barnevernet. De beskriver sjelden at de har en god relasjon til saksbehandler, men i de tilfellene hvor dette beskrives, er det til saksbehandlere de har hatt

over lengre tid. Det er eksempler på at ungdommer har opplevd medvirkning en periode, men at skifte av saksbehandler har ført til mindre involvering og medvirkning. Dette gjør at mange beskriver at hyppig skifte av saksbehandler er problematisk. Analysene viser også tydelig at ungdommenes beskrivelse av relasjon og medvirkning er knyttet til den personen som ungdommen oppfatter har makt til å ta beslutninger. Dette betyr at de kan ha god relasjon til andre som er til stede på et møte eller i en situasjon, men dersom de ikke har en god relasjon til beslutningstaker, opplever de ofte at det de sier ikke blir tillagt vekt. Eksempler på dette finner vi blant annet i form av at ungdommene har vært til stede på møter sammen med ansatte i tiltak som de har en god relasjon til, hvor de opplever at de likevel ikke har blitt lyttet til av saksbehandler.

Konklusjon og betydning for praksis

Denne studien viser tydelig at barn og unge i liten grad opplever medvirkning i kontakten med barnevernet. Graden av medvirkning påvirkes av antall møtepunkter barnet har med ansatte i barnevernet og av barnets alder, men det som ser ut til å ha størst innvirkning, er relasjonen mellom barnet/ungdommen og den ansatte i barnevernet. Altså tydeliggjør artikkelen at *relasjon* er et viktig stikkord for å lykkes i å skape gode medvirkningsprosesser. Relasjonen må bygge på tillit og respekt, og barnet/ungdommen må oppleve at det de sier, blir tatt på alvor og lyttet til. Ungdommenes beskrivelser av hva som skal til for å skape en god relasjon, kan kobles til behovet for en anerkjennelse av at deres stemme er viktig og har betydning. En god relasjon har betydning for å skape gode medvirkningsprosesser. I tillegg er det tydelig at å oppleve en prosess hvor man blir tatt på alvor, respektert og anerkjent, bidrar til å bedre relasjonen. Sånn sett forsterker disse elementene hverandre ved at medvirkning bidrar til en god relasjon og en god relasjon bidrar til medvirkning.

Gjennom artikkelen blir det tydelig at en slik relasjon langt oftere knyttes til ansatte i ulike tiltak enn til saksbehandlere, og dette er interessant. Det

kan handle om ulike forhold. Én relevant dimensjon kan handle om makt og hvilke beslutninger de ulike ansatte har mulighet til å ta. Likevel finnes det eksempler på at det skapes gode relasjoner på tross av dette. Derfor bør kanskje forklaringen søkes et annet sted, nemlig blant annet i hyppig skifte av saksbehandler og begrenset antall møtepunkter.

Som vist er hyppig skifte av saksbehandler en utfordring, spesielt fordi det vanskeliggjør muligheten for kontinuitet og tid til å skape gode relasjoner (Gallagher et al., 2012; Paulsen, 2014). Selv om ikke kontinuitet i relasjonen mellom saksbehandler og ungdom er synonymt med god relasjon og medvirkning, ser det likevel ut til at kontinuitet gir større muligheter for medvirkning. Det må derfor være et mål å jobbe mot mer kontinuitet når det gjelder saksbehandlere. Når det gjelder begrenset antall møtepunkter vil dette ha direkte innvirkning på relasjonen, da mulighetene for å skape en god relasjon naturlig begrenses når antall treffpunkt er få. Selv om det å delta på samtaler ikke automatisk fører til medvirkning, er sannsynligheten for medvirkning betydelig større dersom antall møtepunkter blir flere. Dette gjør at det kan være relevant å vurdere å innføre flere pålagte samtaler med barn i en barnevernssak. I tillegg må det jobbes for en grundigere forståelse av hva som skal til for å sikre at barn og unge både blir hørt og har innflytelse. Dette vil kreve en anerkjennelse av at medvirkning er avhengig av forholdet til saksbehandler og krever langsiktig arbeid og bruk av tid. For at dette skal være mulig må det sikres at de ansatte i barnevernet har tid og ressurser til å jobbe med medvirkning, at det ligger en bred forståelse til grunn og at det utvikles gode arbeidsmetoder.

SUMMARY

Youths' experiences of participation in contact with the Child Welfare Services

This paper focuses on children and youths' participation in the Child Welfare Services. The paper discusses two research questions, and to shed light on the questions there are conducted interviews with 45 adolescents between the ages of 16 and 25 years. The first focuses on to what extent children and adolescents experience participation during their contact with the Child Welfare Services, where there are identified three different practices of participation: 1) Little or no participation/invitations, 2) Being present, but not participating and 3) Participation. The second research question discusses which factors do influence on the level of participation, where both the child's age, attendance at meetings and the relation between the child and the social worker seems to have a crucial impact.

REFERANSER

- Alvesson, Mats & Skoldberg, Kaj** (2008). *Tolkning og refleksjon: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur AB.
- Andenæs, Agnes** (1996). *Foreldre og barn i forandring*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Arnstein, Sherry** (1969). A Ladder of Citizen Participation, *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216-224.
- Barnes, Vivienne** (2012). Social work and advocacy with young people: Rights and care in practice. *British Journal of Social Work*, 42(7), 1275-1292.
- Bell, Margareth** (2002). Promoting children's rights through the use of relationship. *Child & Family Social Work*, (7)1, 1-11.
- Bendiksen, Lena og Haugli, Trude** (2014). *Sentrale emner i barneretten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bessel, Sharon** (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, (33)4, 469-501.
- Bjelleveld, Ganna, Dedding, Christine & Bunders-Aelen, Joske** (2013). Children's and young People's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review in *Child & Family Social Work*. (20)2, 129-138.
- Cashmore, Judy** (2002). Promoting the participation of children and young people in care. *Child Abuse and Neglect*. (26)8, 837-847.
- Christiansen, Øivin** (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Norges Barnevern*, 1-2, 16-30.
- Corsaro, William** (1997). *The sociology of childhood*. London: Pine Forge Press.
- Creswell, John** (2007). *Qualitative inquiry & research design – choosing among five approaches*. 2. Utgave. SAGE Publications.
- FNs konvensjon om barns rettigheter** (Barnekonvensjonen) (1989).
- Gadamer, Hans Georg** (1959). Om forståelsens sirkel. *Forståelsens filosofi. Utvalgte hermeneutiske skrifter*. Oversatt og med etterord av Helge Jordheim. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Gallagher, Michael, Mith, Mark, Hardy, Mark & Wilkinson, H.** (2012). Children and Families' Involvement in Social Work Decision Making. *Children & Society*, (26)1, 74-85.
- Gulbrandsen, Liv Mette, Seim, Sissel & Ulvik, Oddbjørg** (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, (42)3-4, 54-78.
- Hart, Roger** (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- Hart, Roger** (1997). *Children's participation: The theory and practice of involving young Citizens in community development and environmental care*. New York: UNICEF.
- Hasle, Bente** (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse i Barn 3. Norsk senter for barneforskning, Trondheim.
- Haugen, Gry Mette Dalseng** (2007). *Divorce and Post-divorce Family Practice: The Perspective of Children and Young People*. Doctoral theses at NTNU 2007:58.
- Haugen, Gry Mette, Paulsen, Veronika & Berg, Berit** (2012). *Foreldre og barns erfaringer i møte med barneverntjenesten i Trondheim kommune*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Havnen, Karen J. Skaale & Christiansen, Øivin** (2014). *Kunnskapsstatus om familieråd. Erfaringer og effekter*. RKBV Vest, Bergen.
- Horverak, Sveinung** (2006). *Hvordan opplever ungdom å delta i familieråd?* Dr. polit. Avhandling ved ISH, NTNU, Trondheim.
- Horwath, Jan, Kalyva, Efosini &**

- Spyru, Spyros** (2012). «I want my experience to make a difference» promoting participation in policy-making and service development by young people who have experienced violence. *Children and Youth Services Review* 34, 155-162.
- Jensen, Birgitte S.** (2014). Inndragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reell inndragelse eller symbolsk retorik? Phd-afhandling, Aalborg Universitet.
- Juul, Randi** (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna.* Doktorgradsavhandling, NTNU, Trondheim.
- Kvale, Steinar** (2001). *Det kvalitative forskningsintervju.* Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Lansdown, Gerison.** (2010). The realization of children's participation rights: critical reflections. I Percy-Smith, Barry & Thomas, Nigel (Eds.) *A handbook of children and young people's participation.* Oxon: Routledge.
- Liamputtong, Pranee** (2011). *Focus group methodology: principles and practice.* London: Sage.
- Lloyd-Evans, Sally** (2006). Focus groups. In Vandana, Desai & Potter, Robert (Eds.), *Doing development research* (s. 153-163). London: Sage.
- Lov om barneverntjenester** (1992). *Om lov om barneverntjenester av 17. juli nr. 100: (barnevernloven).* Barne- og familiedepartementet.
- Malterud, Kirsti** (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Martinsen, Jørn Thomas** (2012). Et kritisk blikk på evidensbaseringen i det statlige barnevernet: Hva virker og hvorfor? *Norges Barnevern*, (88)1-2, 2012, 58-69.
- Morrow, Virginia** (1996). *Understanding Families: Children's Perspectives.* London: National Children's Bureau Enterprises Ltd.
- Paulsen, Veronika** (2014). *Ungdom i risiko. Relasjonsarbeid og medvirkning i barnevernet.* NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Reddy, Nandana & Ratna, Kavita** (2002). *A Journey in children's participation.* Bangalore, India, The Concerned for Working Children.
- Repstad, Pål** (1998). *Mellom nærhet og distanse.* Universitet, Oslo.
- Sagatun, Solveig** (2008). Kunnskapsforståelser i hjemmebaserte barneverntiltak. *Nordisk sosialt arbeid*, (28)1, 28-41.
- Sandberg, Kirsten** (2012). Barns rett til å bli hørt. I: Høstmølingen, Njål, Kjørholt, Elin Saga & Sandberg, Kirsten (Red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandbæk, Mona** (2002). Barn og unges levekår og velferd – kunnskapsbilder og forskningsbehov. *NOVA-rapport 1/2002.* Oslo: NOVA.
- Seim, Sissel & Slettebø, Tor** (2011). Collective Participation in Child Protection Services: Partnership or Tokenism? *European Journal of Social Work*, (14)4, 497-512.
- Skivenes, Marit** (2015). Handlingsrommet for barns deltagelse i barnevernssaker. *Tidsskrift for velferdsforskning*, (18)1.
- Strandbu, Astrid** (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen.* Universitetet i Tromsø.
- Thomas, Nigel** (2000). Children, family and the state: decision-making and child participation. Basingstoke: Macmillan.
- Thomas, Nigel** (2012). Love, rights and solidarity: studying children's participation using Honneth's theory of recognition. *Childhood*, (19)4, 453-466.
- Thrana, Hilde Marie** (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og ungdoms medvirkning.* Gyldendal akademisk, Oslo.
- Vis, Svein Arild & Thomas, Nigel** (2009). Beyond talking – children's participation in Norwegian care and protection cases. *European Journal of Social Work*. (12)2, 155-168.
- Vis, Svein Arild** (2014). *Factors that determine children's participation in child welfare decision making. From consultation to collaboration.* Doktorgradsavhandling, UiT, Tromsø.

Artikkel 2:

Paulsen, Veronika (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet.
Norges Barnevern, Nr 1/2016, Vol. 93, s. 36, 51.

Is not included due to copyright

Artikkel 3:

Paulsen, Veronika og Berg, Berit (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and Youth Services Review*, Vol 68, p.125-131.

Contents lists available at ScienceDirect

Children and Youth Services Review

journal homepage: www.elsevier.com/locate/childyouth

Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services

Veronika Paulsen*, Berit Berg

Institute of Social Work and Health Science, Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Dragvoll allé 38 b, 7491 Trondheim, Norway

ARTICLE INFO

Article history:
 Received 8 April 2016
 Received in revised form 11 July 2016
 Accepted 11 July 2016
 Available online xxxx

Keywords:
 Transition
 Social support
 Interdependence
 Participation
 Child welfare
 Youth
 Adolescence

ABSTRACT

This qualitative study explores the need for social support in transition to adulthood for youths in the child welfare service, focusing on what support they need and from whom they can get such support. We have conducted individual and focus group interviews with in all 43 adolescents that are, or have been, in contact with the child welfare service in adolescence/young adulthood. The interviews are transcribed and analyzed by doing initial longitudinal analysis, and thematic analysis inspired by the main structure in Systematic Text Condensation (STC).

Through the analyses we have highlighted four different categories of social support that the youths need; practical support, emotional support, affirmational guidance support and participation support. Our findings indicates that such support is necessary, but not always available for youths transitioning out from the Child Welfare System, as many of them lack an informal network of adults that can support them in their transition to adulthood. Several of them consequently need continued support from employees in the Child Welfare Service, which for many of these youths seems to represent a crucial source of social support. One of the challenges seems to be that the youths urge of independency together with the expectations of independency from the Child Welfare Services, makes youths end the contact with the Child Welfare Service too early. The simultaneously need for social support and urge for independency makes it relevant to discuss this in light of the concept of interdependency; which emphasizes the importance of connections and social relations as not only normal but also necessary. This underlines the need for more flexibility and a gradual independency; in contrast to the "sudden adulthood" that many youths transitioning out of child welfare seem to experience.

© 2016 Elsevier Ltd. All rights reserved.

1. Introduction

The object of this article is to explore the individual process for youths transitioning out of the child welfare system, either from care¹ or from assistance measures,² and to study what social support the youths need in their transition to adulthood. Several studies show that adolescents in the child welfare system are especially vulnerable in the transition to adulthood (Stein, 2006; Stein & Munro, 2008; Stora, 2012; Thomas, 2007). In Norway, where this study is conducted,

many researchers point to that youth that have been in the child welfare system often have a more challenging transition to adulthood than other youths and that many youth face challenges regarding education, employment and housing, compared to youths who have not been in contact with the child welfare system (Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen, & Hvinden, 2014; Clausen & Kristofersen, 2008; Kristofersen, 2009).

Researchers have argued that lack of social support and safety-net-like relations is one of the main challenges for youths transitioning to adulthood from the Child Welfare Services (Barry, 2010; Goodkind, Schelbe, & Shook, 2011; Höjer & Sjöblom, 2010; Paulsen, 2016a). Many youth aging out of care are discharged from the child welfare system and into young adulthood without adequate resources and support (Blakeslee, 2012). Adolescence is a vulnerable period in life, often characterized by moving back and forth between dependency and independency (Bynner, 2005; Rogers, 2011), and this tension is one of the key questions in the research on transitions from adolescence to adulthood. We choose to focus on the concept of "interdependency" to illustrate that youths transitioning out of the child welfare service are neither independent nor dependent, but rather *interdependent*, meaning that they are embedded in meaningful relationships and communities (Furlong,

* Corresponding author.

E-mail addresses: veronika.paulsen@samfunn.ntnu.no (V. Paulsen),berit.berg@svt.ntnu.no (B. Berg).¹ Care (in Norwegian *omsorgstiltak*) refers to when children are taken into care by the Child Welfare Service, they are placed in either foster homes or institutions.² Assistant measures (in Norwegian *hjelpetiltak*) refer to assistance provided by the Child Welfare Service when a child is in particular need of assistance due to conditions at home or for other reasons. The object of the assistance measures is to contribute to a positive change to the child and his/her family, by either care-changing or/and compensatory assistance measures. In many families the assistance measures can be extensive, and families often receive different measures at the same time. Examples of various types of assistance measures are advice and guidance, a personal support contact, a respite home, respite measures at home and various parental supports.

Cartmel, Biggart, Sweeting, & West, 2003). The concept of interdependency takes into account that no one is truly independent or self-sufficient, but that “all youth need the ongoing support and a safety-net found in family or family-like connections” (Propp, Ortega, & NewHeart, 2003, p. 265), and social support may therefore serve as one important part of interdependency.

Social support refers to the *qualities* in the relations in the network, which means that there is mainly a focus on the interaction between the participants in the social network. Social support may be derived from formal sources such as professional social services and from informal sources such as family, friends or peers (Pinkerton & Dolan, 2007). The importance of both informal and formal support, such as social, emotional, financial and practical support, in the process of leaving care is made clear in European research (Hedin, 2016; Stein, 2008), but it is not always available (Höjer & Sjöblom, 2014). Hedin (2016) discusses that a lack of informal support may be what Singer, Berzin, and Hokanson (2013) identify as “holes” in the type of support, such as informal network members who provide sufficient emotional support but not as much instrumental and appraisal support. If informal support from a youth’s biological family, for example, is lacking during this phase, then formal support from the social services becomes more urgent (Stein, 2012). The theories regarding social support also take into account that relations are not necessarily supportive, but that some relations can also be a burden and create problems.

1.1. The complex process of transition to adulthood

Rogers (2011) describes a shift away from youth transitions being understood as a linear process toward conventional goals. Instead, it is now argued that youth transitions tend to be highly chaotic, often involving nonlinear and fragmented movements between dependence and independence, as also pointed out by Bynner (2005). Such switching between family support and independency can be described as a nonlinear transition (Furlong et al., 2003) or yo-yo transition (Biggart & Walther, 2012; Storø, 2012; Tysnes, 2014). Biggart and Walther (2012) describe this as complex processes in which youths seldom see themselves as either adolescents or adults, but rather *on the way* to adulthood. Hellevik (2005) and Tysnes and Kiik (2015) use the concept “extended childhood” to describe the first period after the youth has moved away from home but is still supported by his or her parents economically, emotionally and/or practically.

This movement between dependency and independency is common in the youth population in general. On the other hand, youths transitioning out of the child welfare system seem to experience an “instant adulthood” and are not given the opportunity to experience such a gradual transition into adulthood (Geenen & Powers, 2007; Paulsen, 2016b; Rogers, 2011). Rogers (2011) describes that for these youths “instant adulthood” not only includes the requirement to live independently but also removes them from the personalized and emotional support they may have received while in care. In line with this, Cashmore and Paxman (2006, p. 232) argue that whether youths exit care in consultation with the child welfare system or through an unplanned discharge, they approach independence “with fewer resources and less support, and at an earlier age and in a more abrupt way” than youth in the general population. Young people leaving care do not receive the same support that good parents would be expected to provide for their children (Mendes & Moslehuddin, 2006) and some are not getting the adequate support (Stott, 2013). Propp et al. (2003) describe that while some sources of social support may be available to some emancipated foster youth, such as supervised independent living programs, support groups, friends, relatives and mentoring programs, others receive messages from both the child welfare system and from relatives that self-sufficiency is more important than relying on others.

Furlong et al. (2003) show a great deal of evidence that happy, healthy, successful adults are not independent but instead have extensive social support. Propp et al. (2003) argues that there is a need for

redefining and rethinking the expectations of independency. They state that clearly, for anyone to be successful there must be a balance between the socially constructed terms of self-sufficiency and dependence. Rather than viewing these concepts as “either-or,” those who are helping youth in this transition need to have a “both-and” approach to really achieve the balance, and in that matter the concept of *interdependency* can be useful.

1.2. Lack of safety-net and social support

Several researchers point out that youths transitioning out of the child welfare system don't have the necessary safety net when facing the challenges of independent living (Geenen & Powers, 2007; Stein, 2006; Storø, 2008). Barry (2010) stresses that supportive social networks, family and friends are crucial for young people in the transition to adulthood, but many of these youths face independence alone and isolated and lack a functional social support network that they can rely on during the transition from child welfare to adult independence (Mendes & Moslehuddin, 2006; Paulsen, 2016a). Höjer and Sjöblom (2010) find that youths are worried about how to deal with housing, economy and work, and they also see youths who are afraid to be isolated and without emotional and practical support after leaving care.

Collins, Spencer, and Ward (2010) argue that social support is needed by everyone, and that supportive relationships might be particularly useful to vulnerable youths to enhance resilience and decrease the probability of poor outcomes. Social support protects individuals against adversity throughout the lifespan and is especially salient during times of intense social change, such as during the transition to adulthood (Lee & Goldstein, 2015). Researchers have only recently started to explore the role and meaning of social support in the lives of foster youth leaving care (Curry & Abrams, 2014), and according to Lee and Goldstein (2015) the knowledge about social support for youths transitioning out of the child welfare system has only been examined to a small degree. They state that little attention has been given to these youths' source of support (support derived from a specific relationship), and that such research is essential to understand its meanings and mechanisms, as well as its changing implications throughout development.

According to Curry and Abrams (2014) the struggle for many emancipated foster youth are that they are drawn between the desire to maintain and create connections with family and peers and the desire to be self-sufficient. The youths in the study conducted by Cunningham and Diversi (2013) described an intense pressure to achieve self-reliance immediately upon emancipation and were told by their relatives that achieving adulthood entailed being independent of support from others. Samuels and Pryce (2008) argue that the rigid self-reliance many aged-out youths have can be a source of resilience, but on the other hand it may prevent them from creating connections with people who could provide positive support.

2. Methods

The study is based on qualitative interviews with 43 adolescents between the ages of 17 and 26 years, 13 girls and 30 boys. We have used a combination of focus group interviews (5 groups with 23 youths in total) and individual qualitative in-depth interviews (with 22 youths). Two of the youths have attended both focus group interview and individual interview at their own wish. At the time of the interview 21 of the youths had no assistance from the Child Welfare Service. Most of these had ended the contact with the Child Welfare Service around the age of 18 and the rest around the age of 20.³

³ In Norway the legislation states that youths that receive support from the child welfare service before turning 18 years has the *possibility* to receive support until the age of 23, if the youth consent to this. The Child Welfare Service has no duty to give support until 23, but the decision to end before his shall be made “in the best interest of the child”. The child welfare services are also required to provide a written decision if they refuse to offer measures to the youths in this period, and then the youths have the opportunity to complain this decision (Fransson & Storø, 2011; Paulsen, 2016a).

The youths are recruited to interviews through employees in two different measures in the child welfare service, that both follows up youths with different challenges in their transition to adulthood. We wanted to interview youths that was currently receiving or had received assistance in transition to adulthood, and based on this we chose a “strategic sample” (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010). When recruiting the youths the employees were asked to communicate the information to all youths in the target group, receiving support from the measure at the point of the recruiting (if there was not ethical reasons not to ask). They also contacted youths that previously have received support from the two measures. In all 80 youths were asked to participate, and 59 responded positively. The youths that didn’t want to participate had different reasons for this: some said that they didn’t want to look back, some had bad experiences from earlier interviews and some just didn’t want to. Out of the sample of 59 some changed their mind, some of them didn’t respond when they were contacted by the researcher and some didn’t show up for the interview. In all 45 youths participated in the interviews, but two of the interviews are not being used in this article because they were 16 years. This means that the group of informants consists of 43 youths. 9 of the youths have minority background; two of them are born in Norway and the rest have moved to Norway together with their parents at a young age.

The youths in this study have had different challenges throughout childhood and adolescence, but they all have in common that they (and their family) have been in need of close follow-up from the Child Welfare Service in periods of their childhood and adolescence, often for a long period of time. Most of the youths have received several different assistance measures (*hjelpetiltak*) throughout childhood and adolescence. For 15 of the youths (that was part of focus group interviews) we don’t know if they have been taken into care, but of the remaining 28 youths; 25 of them have been taken into care (*omsorgstiltak*) in foster homes, child welfare institutions or both. Some have been into care for a short time and some have been in foster home since they were in the preschool-age. Many of the youths have moved many times, both together with their parents and within the Child Welfare Services. One of the youths has been to 8 different institutions, but most of them have moved 2–3 times within the Child Welfare System.

2.1. Conducting the interviews

The individual interviews focused on each youth’s life story, personal experiences and thoughts, inspired by narrative methods (Creswell, 2012). With an open approach to their experiences and story, they talked about their contact with the Child Welfare Service both at the time of the interview and throughout childhood and adolescence, which gives us both a snapshot and a retrospective look at their childhood, adolescence and transition to adulthood.

In the focus group interviews the youths were at the beginning of the interview informed about the themes we were interested in, but was also given space to discuss the themes they found important. While the individual interviews focused mainly on the life story and personal experiences, the focus group interviews had a general focus on the youths’ experiences of contact with the Child Welfare Service. This gave insight in their general experiences, but less insight in their life story and personal challenges. However: In two of the focus group interviews they talked a lot about their life story, their childhood and their contact with the child welfare services which gave insight in what measures they have received throughout childhood and adolescence.

2.2. Ethical considerations

The research was approved by the Norwegian Social Science Data Service (NSD)⁴ and carried out in line with ethical guidelines for

research in social science and guidelines for inclusion of children in social science. Children and youths are a group with whom researchers need to take distinct ethical considerations. It is stated that vulnerable groups of informants shall only be involved when the knowledge can’t be found elsewhere (Kvale, 1997). However, in order to collect the youths’ own voices and perspectives, it was necessary to interview them directly. In the data collection we were conscious about the fact that the themes addressed could raise questions, reactions and feelings in the youths afterwards. It was therefore clarified that employees who knew the youths and had relationships with them were available for the youths if they wanted to talk to them after the interviews. In addition, the youths received the interviewer’s contact information in case they wanted to make contact.

2.3. Analyses

In qualitative analysis, knowledge is developed from experiences by interpreting and summarizing the organized empirical data (Malterud, 2012). All interviews have been transcribed and read several times in order to get an overview and really get to *know the data*, which is important when analyzing qualitative data. After this each of the individual interviews were analyzed to get insight into each youth’s individual life story, doing an initial longitudinal analysis. We also looked for turning points in their life and how they talked about the need for support. In addition to this, all the interviews were analyzed with inspiration from the main structure in systematic text condensation (STC) (Malterud, 2012). This is a descriptive approach that presents the experiences of the participants as expressed by them rather than exploring the possible underlying meaning of what the youths said. It is a good method for cross-case analyses and aims for thematic analyses of meaning and content of data across cases (Malterud, 2012). When presenting the data we use quotations⁵ from the youths to illustrate examples or underline points of special importance. It also gives the reader the opportunity to get insight into some of the data and better understand the findings.

The limitation of STC can be that cross-case line and thematic analyses may imply decontextualizing data in a way where the individual contexts get lost. By combining cross-case analysis with the initial longitudinal analysis of each individual interview, we mean that the individual context may be better preserved. But summaries of the individual participants’ accounts also imply reduction, interpretation, and comparisons with the other accounts in some way or other. So, information is always lost during the multiple steps of reducing information as part of analysis.

Parallel to the analyzing process, we read previous research from the field, which gave us inspiration and input on useful codes and categories for the different phases (Alvesson & Sköldberg, 2007). The analyses and interpretation were therefore largely done as parallel processes, as Repstad (2007) describes is often the case. In this matter the work of Langford, Bowsher, Maloney, and Lillis (1997 pp. 96–97) was of special importance and gave us inspiration on useful categories for further work. They have done a conceptual analysis and highlight four attributes of social support: instrumental support, emotional support, informational support and appraisal support. They describe that *instrumental support* can be defined as the provision of tangible goods, services and aid (House, 1981) or “concrete assistance” such as financial assistance (Langford et al., 1997). They further describes that although the provision of instrumental support may suggest caring and love for an individual, it is distinguishable from *emotional support*, which involves caring, empathy, love and trust. *Informational support* refers to the information provided to another during times of stress (House, 1981). *Appraisal support*, on the other hand, involves the communication of information that is relevant to self-evaluation, rather than problem-solving (House,

⁴ For further information, see: <http://www.nsd.uib.no/personvem/en/index.html>.

⁵ The interviews are done in a Norwegian context and the quotes from the youths are translated.

1981), and is also referred to as affirmational support (Kahn & Antonucci, 1980). Langford et al. (1997) argues that each of the four attributes of social support is helpful and protective to the person receiving the support. Through our analysis we saw that even if the study of Langford and colleagues are in a different field of work, the attributes highlighted were useful as inspiration as they were similar to what the youths talked about in our study. By using Langford et al. (1997) highlighted attributes of social support as an inspiration we see many similarities, but also that the needs of social support can vary between different context and different groups.

3. Empirical finding

In this study, all the adolescents were engaged on the issue of leaving the child welfare service and their transition to adulthood. This was the case for both those who had already left the child welfare service and those who were still receiving assistance. A variety of perspectives were expressed, but two main themes emerged from the analysis: 1) The need for social support in the transition to adulthood and 2) the urge for independency and autonomy. The youths expressed the need for support and independency at the same time, and one of the youths explains this balance like this:

As a person I feel like I'm independent and so, but I still need help. But it's important not to get too much help, because it can destroy things also... That they are actively interested and are there for you is important, but not TOO much (Boy, 19 years).

Even if the youths, their stories and their needs are different, most of the youths expressed a need for support after turning 18 and further into adulthood. The youths described a need for someone who can assist them in the transition to adulthood, but the assistance needs to match their needs and age, as also underlined in this quotation from one of the youths:

When you are 18 years you are "an adult" and should really get to do as you want, and then it's maybe not right to make demands like you do with a 14- or 15-years-old. But it's still important to get follow-up and help, because you are really not able to be independent when you are 18 years (Boy, 22 years).

The content and frequency of the need varied between the youths, from needing stable meeting points every week and assistance in contact with school, for example, to just knowing they have someone they can contact when they need advice or someone to talk to, as illustrated in the quotation below:

To know that there is someone who can help you if you need it. And that you have that safety if you have any questions - they can help you, they can be there for you. If you get in a real mess where you struggle, they are there. It's just about knowing that you are not alone if anything happens. I find that important. As when I moved out from (name of institution); just having that feeling of security when you know you can call and ask for help, it's a good feeling (Girl, 18 years).

3.1. Categorizing social support

We have analyzed the youths' need for social support and categorized the needs into practical support, emotional support, empowerment support and guidance support. By naming, exemplifying and specifying the content in each category, the needs appear more clear and can be used as a tool for the employees in the child welfare service when exploring the youths' needs in the transition to adulthood and which assistance to give according to this. It's important to note that most youths don't need "either-or," but they may need different types of support from the listed categories at the same time. It is also important to stress that their needs changes over time. This illustrates the need of identifying "holes" in the support (Singer et al., 2013), which requires that we know what social support the youths need.

3.1.1. Practical support

The need that first comes to light in the interviews is the youths' need for *practical support*. Many of the youths express a need for practical support like economic guidance, financial support, housing and other "practicalities" in everyday life. The need for practical support was especially evident at the starting point of the interviews, when the youths were talking about what they had been struggling with and what sort of assistance they had gained from the child welfare service in the transition to adulthood. The youths also describe that to gain practical support and get all practical things "in order" is important for being able to concentrate on other things, for example school, because worries and uncertainty about such things takes a lot of energy and focus.

The analyses indicate that youths who need practical support often receive this kind of support, either in the form of direct support from the Child Welfare Service or as support in contacting the social welfare services for adults and the possibility of receiving such support from them. However: they often find the support from the adult services less supportive, and they often relate this to that they don't have a good relation to the employees in the social services.

3.1.2. Emotional support

Emotional support is also important for the youths in the study, here understood as having someone who loves you and cares for you. Especially the youths, who have limited support from the informal support network of adults, wants to continue the contact with the employees in the child welfare service. Several of the youths then underline the importance of the relation *in itself* and knowing that they have someone who cares for them and *is always there if they need them*. It was this removal of emotional support (more than practical support or advice) that the young people associated with an absence of "care" (Rogers, 2011). One of the youths, who are receiving economic support from the adult service, says this about the importance of still receiving emotional support from the child welfare service:

What they give me means so much to me because I don't get it from anyone else. THEY are the ones that support me, I don't have no one else (...) They believe in me and they help me. ... They help me with everything. (Girl, 19 years).

The analyses show that the youths often receive practical support when it is needed, but emotional support is more difficult to get access to. It is clear that youths who keep/have control over all practicalities themselves find it more difficult to get access to the other categories of social support, as also pointed out in (Paulsen, 2016a). However: for several of the youths, the emotional support seems to be the most important support, as also underlines by (House, 1981).

3.1.3. Affirmational guidance support

In addition to the emotional support (here referred to as having someone who loves you and cares for you), the youths also emphasize the opportunity to receive guidance, advice and feedback in order to both self-evaluate and to make well-considered choices. We have interpreted this kind of support into *affirmational guidance support*. The need of such support becomes most evident when the youths describe what has been important to them in their relation to child service employees, as both affirmational guidance support and the importance of being met in an encouraging way are emphasized. Some of the youths also stress the importance of getting feedback that makes them think twice and learn from what they have done, without being met with a "pointing finger," as illustrated in these quotations from one of the youths:

They try to find out why things have ended up like this (...) They find out what the problem is and try to work together with you to solve it. (Girl, 21 years).

They give you the choice, you can go right or you can go left. They tell you what's there, and then you can choose for yourself. Then they are there to support you (...) And when you manage, you get the feeling of coping with

something yourself, and you think “ok, it’s not that bad after all, I’m a good guy,” so you get the faith in yourself, (...) instead of everybody running down on you and you start believing that you can’t do it. (Boy, 22 years).

Many of the youths describe that they often in life have been met by people who don’t think they can manage, making some of them feel doubtful of what they can accomplish in the future. An important part of the affirmational guidance support is therefore to have faith in the youths and support them, thus giving the youth faith in themselves, as also pointed out in the quotation above. Part of a positive and guiding support is to provide hope and faith in their ability to manage their future.

3.1.4. Participation support

In addition to guidance and advice, the youths also talk about the importance of having the opportunity to make their own decisions, having control over their own lives and the need to be independent. They describe a wish to make choices regarding their own lives, and they want to show the ability to manage *on their own* at the same time as they need someone to assist them and guide them in such choices. We have interpreted this into “participation support,” meaning that the youth should not only give input but also be a part of the decision-making process (Lansdown, 2010; Paulsen, 2016b), play significant roles in the processes (Nesmith & Christophersen, 2014) and receive the information and support necessary to take greater control over their own lives. One of the adolescents who had received such support explained:

They give you the options, and then it’s up to you. Because at the end of the day it’s your own choice what you do. No one can live the life for you or tell you how you shall live your life (...) They give you the opportunity and then it’s up to you to choose if you will take it or not. (Boy, 21 years).

An important element in participation support is first of all that the youths receive *information* that gives them an opportunity to make decisions that are well informed and also experience that their voices are being listened to and taken seriously. Despite a large focus on the importance of participation, several studies show that only to a limited degree are youths informed and included by the child welfare service (Jensen, 2014; Vis, 2015). The importance of *participation* in the transition from adolescence to adulthood is underlined in previous research (Paulsen, 2016b) and is important in the sense of making the youths feel appreciated (Bessell, 2011; Horwath, Kalyva, & Spyru, 2012), included and recognized as human beings (Thomas, 2002). To make their own decisions is a learning process in which the youths need to be supported and trained in meaning-making (Gulbrandsen, Seim, & Ulvik, 2012), and participation support is therefore a crucial form of support. In line with this, Storø (2008) argues that young people in the transition to adulthood need to be supported in making their own decisions and that the concept of *empowerment* seems appropriate for guiding child welfare workers working with young people in the transition to an independent life.

3.2. The sources of social support

The source from whom the youths seek support in the transition differs, but many youths in our study describe that they lack an informal network of adults who can support them in the transition to adulthood. Many youths underlined that living together with their parents or getting support from them is difficult or sometimes impossible. Some experienced that the support was the other way around, meaning that the youths had to be a support to their parents. Some youths told that the parents have enough trouble managing their own lives, and the youths didn’t want to bother them with their own problems or be an extra burden. As one of the youths said:

My parents have more than enough managing their own life you know (...) When I have tried to explain - they don’t understand, because they think that my problems are minor compared to theirs, and they tell me to pull myself together... So, I keep it to myself (Boy, 19 years).

Some youths described a good and/or close relation to their parents, but state that they still need support from the child welfare service

because its support is *different*. In this matter it is important to note that many of the parents have had severe challenges throughout the youths’ childhood and adolescence, which can affect the parents’ ability to be supportive and also the relations between the parents and the youths. This does not necessarily mean that they have a poor relationship, but they still have a feeling of not getting the support they need, for example in the forms of information, guidance and affirmation.

So: It became evident through the interviews that having a social network of adults does not automatically give access to the necessary social support, as also pointed out in other research. The findings are in line with Höjer and Sjöblom (2010) who describe that the youths in their study only have a limited degree of social support from their own family, first of all because they have little contact with their biological parents, but also because many of the parents have challenges themselves. According to Montserrat (2014), the dilemma for the youths is often whether they need to show responsibility toward their family (financial support, emotional or practical support) or to end the relationship, which generally leaves them feeling alone. This may lead to a feeling that the only one to rely on is themselves.

The analysis shows that youths gain social support from different sources, but for most of the youths the employees in different measures in the child welfare service seems to represent a crucial source of support. Many of them described that they don’t have anyone else to ask for guidance and advice, and for many youths the employees are a substitute for the limited support from family and other informal networks. However, several of the youths experienced that employees believe the youths have more support in their informal networks than they have. Similar findings are also pointed out by Höjer and Sjöblom (2010), who find little recognition from social services concerning the lack of support from birth parents and the informal network and the need for continued access to support and advice.

Employees’ expectation regarding support from the informal networks seems to be more evident for the youths receiving assistance measures than for those who have been in care. Since most of the research on transitions from child welfare service focuses on youths’ transition out of care (institutions and foster home) and less on youths’ transition out of assistance measures (and are living alone or with their parents) (Paulsen, 2016a), this may be based on an assumption that the latter group has more support from their family and does not need the same extent of support. Among the youths in our study, this is not the case. Youth that have received assistance measures before turning 18, express similar need for support from the child welfare service as the youths transitioning out of care, but they seem to get less support. This is also the case for those youths that have been placed out of home earlier in childhood. One of the youths that earlier have been placed in foster home and moved back to her mother in her adolescence, told that the Child Welfare Service decided when she was 20 years that she didn’t need more follow-up from them, and says:

They thought that I didn’t need their support anymore... maybe because I lived with my mother and they assumed that she could help me figure out things. But I really needed someone to talk to about my own stuff and the things I struggled with (Girl, 22 years).

Because of the limited support from the informal network, many of the youths described a feeling of being “left alone” when they exit the child welfare service, also when they had chosen to end the contact themselves. Several of the youths stand practically alone when they end contact with the child welfare service. Many of them therefore experienced the exit from the child welfare service as uncertain, scary and partly unfair. Some of the youths know that they can contact the previous contact person in the child welfare service and feel this as a support even when the contact is formally ended:

It is probably three or four years since I was part of (name of measure in the child welfare service), but I can still call them. (Boy, 24 years).

However, several of the youths expressed that they find it more difficult to contact the employees when the contact is formally ended, even when they had a good relation to the employees. Many of the

youths expressed that seeking such support when the contact was ended is a personal disappointment because they wanted to show that they can manage on their own. A consequence is that many youths feel left alone with their challenges.

4. An overall focus on interdependency

The analyses show that the youths are dependent and independent at the same time. Providing assistance in this period of life is therefore a balance between supporting, encouraging and having expectations at the same time as letting the youths be in control of the process and their own lives. The need for support and autonomy emerge at the same time and can be understood not as separate needs, but rather as calls for a “both-and” approach, where the adults supporting them recognize this balance between “independency” and “dependency.”

Many of the youths talk about the desire to be “independent,” but going deeper into how the youths describe the need for “independency,” it appears that in reality they talk about the need to have control over their own lives and to have the opportunity to make decisions regarding their own lives, as described in “participation support.” In the child welfare system there seems to be a main focus on the youths’ *independency* in adulthood, rather than a focus on *interdependence*. The expectations of being an independent adult in contrast to a dependent child can make the youths leave the child welfare system too early. The interviews show that the youths seem to have adopted a goal of being *independent* when they leave the child welfare system. This may lead to a situation in which they don’t make contact when they feel the need for support. According to Curry and Abrams (2014) the literature still lacks an understanding of how the norms around independency among aged-out foster youth (focusing on self-sufficiency and self-reliance) may pose conflicts with obtaining or using social support.

Our findings make it relevant to ask whether focusing on exit from the child welfare service and the importance of independency can be a burden to the youths, making them feel like they fail when they need support, seek assistance or meet challenges when facing adulthood. In line with this, Goodkind et al. (2011) argue that reframing the youths’ goal of “making it on their own” may help many youths 1) realize that they do not need to be fully independent to be adults and 2) make it more likely that they remain in care beyond age 18, as well as willing to return to care (where this is possible). When the balance between support and participation is not sufficient, there is a risk that the youths will refuse further assistance from the child welfare service, even if they need it. Because youth involved with child welfare are formally labeled “dependent,” it is understandable that young people might feel they have to leave the system in order to become adults (Goodkind et al., 2011) if the process is not giving the possibility for *both* assistance and autonomy.

It becomes clear from the analyses that in order to meet the complex task of assisting youth in transition to adulthood in a good way, there is a need for an overall focus on interdependency. Propp et al. (2003) argue that redefining the concept of independent living by moving away from self-sufficiency to interdependency calls for a restructuring of caseworkers’ philosophy and programming for youth aging out of care. The focus on interdependency emphasizes the importance of connections and social relations as not only normal but also necessary for providing the context of healthy growth and development. An important question is whether the child welfare service is capable of facilitating such transitions and what has to be done to enable the child welfare system to manage this.

This underlines the need to see these youths as interdependent in the transition to adulthood, which calls for more flexibility and a gradual independency, as also pointed out by Bakketeig and Backe-Hansen (2008). Often the youths transitioning out of child welfare seem to experience “sudden adulthood” (Rogers, 2011) and are not given the same opportunities as other youths. Their transitions are more definite, meaning they are not given the same flexibility as other youths. This

means that youths transitioning out of the child welfare system potentially have a more challenging transition, with less support, despite the fact that they are youths with a challenging background that calls for *more* support, not less.

5. Concluding discussion

Through this article and previous research it is pointed out that youths transitioning out of the child welfare system often are given less support than youths who are not in the child welfare system, although they often struggle and probably are in need of more support. It is important to note that many youths will cope with the transition from adolescence to adulthood in a good way, but many of them will need assistance, support and measures to ensure the best possible transition. In order to arrange relevant measures the child welfare service needs to know what types of support the youths need.

In this article we have presented four different categories of social support to show that youths need different types of support. We have also stressed that being independent and capable in some arenas does not mean they don’t need support on other arenas. The most evident example is that youths that have all the practical things in order often don’t get other types of support, even though they need it. One reason for this could be that the practical issues are the easiest needs to catch sight of and also the easiest needs for the youths to talk about – because they are so concrete. Getting sight of the less concrete needs may be more time-consuming and is more dependent on the relation between youth and child service employee, because youth often find it easier to talk about their challenges when they have a good relationship with the employees (Bessell, 2011; Gallagher, Smith, Hardy, & Wilkinson, 2012; Paulsen, 2016b), and establishing such a relation takes time. Another explanation may be that other needs are less focused on. In this matter the concretizing may raise the consciousness of the different categories of social support and may be useful for social workers when working with youths in the transition to adulthood.

The Child Welfare Service also need to know what types of social support the youths already have in their informal network, and what types they need from the formal network. In this matter it can be useful to look at *natural mentoring* (Thompson, Greeson, & Brunsink, 2016) as this has emerged as a promising approach to promote positive outcomes for youth in foster care.

However, to succeed in providing the youths the assistance they need, it is important to facilitate their participation. The youths have to get information, be listened to and be given the opportunity to be in control of the processes. Only by facilitating collaborative participation processes in which the youths are taken seriously and are empowered can the youths’ own thoughts and needs take the front seat in the child welfare services’ decisions. This means that not only is participation useful for the youths (and for meeting the demands of the law), but it is also necessary for the child welfare service to get insight into each youth’s needs.

Acknowledgement

The authors would like to thank the youths who participated in the interviews for sharing their stories and bringing new insight.

References

- Alvesson, M., & Sköldböck, K. (2007). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod: Studentlitteratur AB*.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L. B., & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010: En longitudinell studie*. Oslo: NOVA.
- Bakketeig, E., & Backe-Hansen, E. (2008). *Forskningskunnskap om ettervern*. Oslo: NOVA.
- Barry, M. (2010). Youth transitions: From offending to desistance. *Journal of Youth Studies*, 13(1), 121–136.
- Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496–501.

- Biggart, A., & Walther, A. (2012). Coping with yo-yo-transitions. Young adults' struggle for support. *A new youth?: Young people, generations and family life* (pp. 41).
- Blakeslee, J. (2012). Expanding the scope of research with transition-age foster youth: Applications of the social network perspective. *Child & Family Social Work, 17*(3), 326–336.
- Bynner, J. (2005). Rethinking the youth phase of the life-course: The case for emerging adulthood? *Journal of Youth Studies, 8*(4), 367–384.
- Cashmore, J., & Paxman, M. (2006). Predicting after-care outcomes: The importance of 'felt' security. *Child & Family Social Work, 11*(3), 232–241.
- Clausen, S. -E., & Kristoffersen, L. B. (2008). *Barnevernsklienter i Norge*. Oslo: NOVA.
- Collins, M. E., Spencer, R., & Ward, R. (2010). Supporting youth in the transition from foster care: Formal and informal connections. *Child Welfare, 89*(1), 125.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Cunningham, M. J., & Diversi, M. (2013). Aging out: Youths' perspectives on foster care and the transition to independence. *Qualitative Social Work, 12*(5), 587–602.
- Curry, S. R., & Abrams, L. S. (2014). Housing and social support for youth aging out of foster care: State of the research literature and directions for future inquiry. *Child and Adolescent Social Work Journal, 32*(2), 143–153.
- Fransson, E., & Storø, J. (2011). Dealing with the past in the transition from care. A post-structural analysis of young people's accounts. *Children and Youth Services Review, 33*(12), 2519–2525. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.021>.
- Furlong, A., Cartmel, F., Biggart, A., Sweeting, H., & West, P. (2003). *Youth transitions: Patterns of vulnerability and processes of social inclusion*. Scottish Executive Social Research Edinburgh.
- Gallagher, M., Smith, M., Hardy, M., & Wilkinson, H. (2012). Children and families' involvement in social work decision making. *Children and Society, 26*(1), 74–85.
- Geenen, S., & Powers, L. E. (2007). "Tomorrow is another problem": The experiences of youth in foster care during their transition into adulthood. *Children and Youth Services Review, 29*(8), 1085–1101.
- Goodkind, S., Schelbe, L. A., & Shook, J. J. (2011). Why youth leave care: Understandings of adulthood and transition successes and challenges among youth aging out of child welfare. *Children and Youth Services Review, 33*(6), 1039–1048.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S., & Ulvik, O. S. (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag, 42*(3–4).
- Hedin, L. (2016). Support and challenges in the process of leaving care: A Swedish qualitative follow-up study of foster youths' lived experiences. *Qualitative Social Work, 1–15*. <http://dx.doi.org/10.1177/1473325015627384>.
- Hellevik, T. (2005). Ungdoms etablering, og ulike velferdsregimer. *Tidsskrift for ungdomsforskning, 5*(1), 89–110.
- Höjer, I., & Sjöblom, Y. (2010). Young people leaving care in Sweden. *Child & Family Social Work, 15*(1), 118–127.
- Höjer, I., & Sjöblom, Y. (2014). Voices of 65 young people leaving care in Sweden: "There is so much I need to know!". *Australian Social Work, 67*(1), 71–87.
- Horwath, J., Kalyva, E., & Spyru, S. (2012). "I want my experiences to make a difference" promoting participation in policy-making and service development by young people who have experienced violence. *Children and Youth Services Review, 34*(1), 155–162.
- House, J. S. (1981). *Work stress and social support*.
- Jensen, B. S. (2014). *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde-reel inddragelse eller symbolsk retorik? (PhD)*. Aalborg Universitet.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Kahn, R. L., & Antonucci, T. C. (1980). Convoys over the life course: Attachment, roles, and social support. In P. B. Baltes, & O. Brim (Eds.), *Life-span development and behavior* (pp. 253–286). New York: Academic Press.
- Kristoffersen, L. (2009). *Barnevern og ettervern. Hjelpeiltak for 16–22 åringer og levekår for unge voksne*.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju: Gyldendal akademisk*.
- Langford, C. P. H., Bowsher, J., Maloney, J. P., & Lillis, P. P. (1997). Social support: A conceptual analysis. *Journal of Advanced Nursing, 25*(1), 95–100.
- Lansdown, G. (2010). The realisation of children's participation rights. In B. Percy-Smith, & N. Thomas (Eds.), *A handbook of children and young people's participation*. Routledge.
- Lee, C. -Y. S., & Goldstein, S. E. (2015). Loneliness, stress, and social support in young adulthood: Does the source of support matter? *Journal of Youth and Adolescence, 1–13*.
- Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Public Health, 40*(8), 795–805.
- Mendes, P., & Moslehuddin, B. (2006). From dependence to interdependence: Towards better outcomes for young people leaving state care. *Child Abuse Review, 15*(2), 110–126.
- Montserrat, C. (2014). The child protection system from the perspective of young people: Messages from 3 studies. *Social Science, 3*(4), 687–704.
- Nesmith, A., & Christophersen, K. (2014). Smoothing the transition to adulthood: Creating ongoing supportive relationships among foster youth. *Children and Youth Services Review, 37*, 1–8.
- Paulsen, V. (2016a). Ungdom på vei ut av barnevernet: - Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges Barnevern, 92*(01), 36–51.
- Paulsen, V. (2016b). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene Forskning, 1*(2016), 4–15.
- Pinkerton, J., & Dolan, P. (2007). Family support, social capital, resilience and adolescent coping. *Child & Family Social Work, 12*(3), 219–228.
- Propp, J., Ortega, D., & NewHeart, F. (2003). Independence or interdependence: Rethinking the transition from ward of the court to adulthood. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services, 84*(2), 259–266.
- Repstad, P. (2007). Mellom nærhet og distanse. *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rogers, R. (2011). "I remember thinking, why isn't there someone to help me? Why isn't there someone who can help me make sense of what I'm going through?" Instant adulthood and the transition of young people out of state care. *Journal of Sociology, 47*(4), 411–426.
- Samuels, G. M., & Pryce, J. M. (2008). "What doesn't kill you makes you stronger": Survivor self-reliance as resilience and risk among young adults aging out of foster care. *Children and Youth Services Review, 30*(10), 1198–1210.
- Singer, E. R., Berzin, S. C., & Hokanson, K. (2013). Voices of former foster youth: Supportive relationships in the transition to adulthood. *Children and Youth Services Review, 35*(12), 2110–2117.
- Stein, M. (2006). Young people aging out of care: The poverty of theory. *Children and Youth Services Review, 28*(4), 422–434. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2005.05.005>.
- Stein, M. (2008). *Young people's transitions from care to adulthood: International research and practice*. Jessica Kingsley Publishers.
- Stein, M. (2012). *Young people leaving care: Supporting pathways to adulthood*. Jessica Kingsley Publishers.
- Stein, M., & Munro, E. (2008). *Young people's transitions from care to adulthood: International research and practice*. Jessica Kingsley Publishers.
- Storø, J. (2008). Exit from care—Developing a perspective. *Journal of Comparative Social Welfare, 24*(1), 13–21.
- Storø, J. (2012). *Ettervern og overgang*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stott, T. (2013). Transitioning youth: Policies and outcomes. *Children and Youth Services Review, 35*(2), 218–227.
- Thomas, N. (2002). *Children, family and the state: Decision-making and child participation*. MIT Press.
- Thomas, N. (2007). Towards a theory of children's participation. *International Journal of Children's Rights, 15*(2), 199–218.
- Thompson, A. E., Greeson, J. K., & Brunsink, A. M. (2016). Natural mentoring among older youth in and aging out of foster care: A systematic review. *Children and Youth Services Review, 61*, 40–50.
- Tysnes, I. B. (2014). *Ungdommens opplevelse av plassering, opphold og ettervern: En studie av institusjonsplasseringer etter lov om barneverntjenester § 4.24. (PhD)*. Trondheim: NTNU.
- Tysnes, I. B., & Kiik, R. (2015). Forlenget barndom og forlenget foreldreskap. *Fontene Forskning, 1*, 4–16.
- Vis, S. A. (2015). *Factors that determine children's participation in child welfare decision making. (PhD)* Tromsø: University of Tromsø.

Artikkel 4:

Paulsen, Veronika og Thomas, Nigel (in review). The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child and Family Social Work*.

The transition to adulthood from care as a struggle for recognition

Introduction

In this article we focus on young people transitioning to adulthood from child welfare services, and how the concept of recognition can be useful for understanding the complexity of young people's needs in this transition. We draw upon Honneth's (1996) theory of intersubjective recognition as a way of understanding young people's experiences of their contact with child welfare services.

We ask how recognition theory can help us to understand young people's experiences and needs in their transition to adulthood from child welfare services, and what are the practical implications. We focus on relationships, participation and social support as the three components highlighted by the young people who participated in interviews. Previous research also indicates that young people leaving care often face challenges related to creating and maintaining good relationships (Marion *et al.*, 2017; Rutman & Hubberstey, 2016), participating effectively in decisions (Paulsen, 2016b) and receiving good quality social support (Barry, 2010; Höjer & Sjöblom, 2010; Marion & Paulsen, 2017; Paulsen & Berg, 2016; Thomas, 2005). We argue that Honneth's theory is potentially useful, in that these three elements appear to depend on, and imply, the kinds of recognition that he identifies. This theoretical framework provides us with an analytical tool that enables us to understand the young people's negative stories as experiences of *misrecognition*, and to show the complexity of the dynamics that shape recognition and misrecognition for this group (Warming, 2015).

Honneth's theory of recognition

Honneth (1995) has built a theory of social progress that is founded on the concept of recognition as a fundamental element in human interaction and individual and group identity (Thomas, 2012). The basis of Honneth's theory is the connection between the self-relationship and the self-other relationship, and this is also the foundation for thinking of the personal along with the public and for the moral requirement of recognition (Warming, 2015). Honneth claimed that the conditions for self-realisation rest on three forms of recognition within day-to-day relationships, which he and other scholars refer to variously as 'love, rights and solidarity', 'care, respect and esteem', or 'emotional, legal and social recognition'. He further argues that recognition as love grounds self-confidence, that recognition of rights is a foundation of self-respect, and that social recognition is the basis of self-esteem.

Honneth argues that love represents the first stage of reciprocal recognition, and regards *emotional recognition* during early childhood as essential to the formation of a person's core identity. Love relationships are understood here as referring to primary relationships insofar as they are constituted by strong emotional attachment among a small number of people, as in the case of friendships, parent-child relationships, or erotic relationships between lovers (Honneth, 1996).

Honneth focuses particularly on emotional recognition in childhood; he does not talk specifically about children's need for recognition except in the context of primary

relationships of love and care, appearing to regard children only as ‘adults in waiting’ (Thomas, 2012, p. 458). We follow here the work of Thomas (2012) and Warming (2015), who have shown that Honneth’s theory can be related in fuller terms to children and young people when children are seen as having agency, as in the more recent social study of childhood. Warming (2015) argues that the need for emotional recognition goes beyond early childhood, and that young people and adults also need caring and loving relationships to establish and maintain self-confidence and relationships characterized by mutuality. Thus relationships are dependent on a delicate balance between independence and attachment (Honneth, 1996). This is highly relevant to young people’s transition to adulthood, where the struggle between being independent and at the same time needing support is evident (Paulsen & Berg, 2016; Rogers, 2011). This is often referred to as ‘interdependence’ (Propp *et al.*, 2003), which can be a particular challenge for care leavers as their transition is frequently sudden, with less possibility of gradual and in(ter)dependent transitions to adulthood. Independence, or even interdependence, has to be supported by an affective confidence in the continuity of shared concern. Without the felt assurance that the loved one will continue to care after one becomes independent, it is impossible for the loving subject to achieve that independence (Honneth, 1996).

The second form of recognition is *legal recognition*, which is where ‘subjects reciprocally recognize each other with regard to their status as morally responsible’ (Honneth, 1995: 110). This means that one is recognised as a member of a community of rights-bearing individuals, entitled to respect as a person. But this form of recognition goes beyond legal rights and formal acknowledgement, to realisation and active support in practice (Warming, 2015, p. 4). Honneth argues that self-respect comes from legal recognition, just as basic self-confidence comes from the love relationship. For young people moving on from the care system, being respected as having rights as persons to participate in decisions about their own lives, and being supported to exercise those rights, can be of critical importance.

The third form of recognition, *social recognition*, is characterised by solidarity and shapes both the social values and norms and the individual’s feelings of belonging to a community. Social recognition is based on our need for a form of social esteem that allows us to relate positively to our specific traits, abilities and accomplishments. Persons can feel themselves to be ‘valuable’ only when they know that they are ‘recognised for accomplishments that they precisely do not share in an undifferentiated manner with others’ (Honneth, 1996, p. 125). Rossiter (2014) argues that the outcome of this kind of recognition is self-esteem, and that lack of self-esteem, and uncertainty about one’s own worth, can jeopardise one’s sense of agency. We see in what follows that this kind of recognition, or its absence, features strongly in young people’s accounts of their experiences.

Our aim in this paper is to explore some of the ways in which concepts of recognition, as articulated by Honneth, can help us to understand young people’s experiences of transitional support from care. In particular we want to identify some of the factors that distinguish positive from negative experiences of the process, and successful from unsuccessful outcomes.

Methodological approach

Recruitment and sample

The study is based on conversations with 43 adolescents between the ages of 17 and 26 years (13 young women and 30 young men), through a combination of focus group interviews (five groups with 23 young people in total) and individual interviews with 22 young people. Two young people chose to attend both focus group and individual interviews. At the time of the interview 21 young people had no assistance from the child welfare service; most had ended contact around age 18, and the rest around age 20.¹

Young people were recruited via workers in two departments of the child welfare service which support young people facing challenges in their transition to adulthood. The aim was to interview young people who were currently receiving or had received assistance in transition to adulthood, and based on this we chose a 'strategic sample' (Johannessen *et al.*, 2010). When recruiting young people, workers were asked to communicate information to all young people in the target group who were receiving support at that time, provided there were no ethical reasons not to ask them. They also contacted young people who had previously received support from the two services. In all 80 young people were invited to participate, of whom 59 responded positively². Of the 59, some changed their minds later, some did not respond when they were contacted by the researcher and some failed to show up for the interview. In all, 45 young people participated in the interviews. Two interviews are not used in this article because the young people were only 16 years at the time of the interview and therefore not regarded as in transition to adulthood. Of the remaining 43 young people, nine had a minority ethnic background: two of these were born in Norway, and the others had moved to Norway with their families at an early age.

These young people had faced a variety of challenges through their childhood and adolescence. They had in common that they and their families had been in need of close follow-up from the child welfare service during parts of their childhood and adolescence, mostly for an extended period. The young people had received a range of different support services (*hjelpetiltak*) throughout childhood and adolescence. For 15 of the young people who participated in focus groups, it is not known whether they were taken into care; of the remaining 28, 25 had been taken into care (*omsorgstiltak*) and accommodated in foster homes or residential institutions. Some had been in care for only a short time, whilst others had been in care since they were of pre-school age. Many of the young people had experienced situations of misrecognition in child-parent relations; violence, neglect and alcohol – and/or

¹ In Norway legislation provides that young people who receive support from the child welfare service before turning 18 years have the possibility to receive support until the age of 23, if the young person consents to this. The child welfare service has no automatic duty to give support until this age, but the decision has to be made 'in the best interest of the child'. The child welfare services are also required to provide a written decision if they refuse to offer support to young people in this period, and a young person then has the opportunity to complain about this decision (Fransson & Storø, 2011; Paulsen, 2016a).

² Young people who did not want to participate gave different reasons: some said that they didn't want to look back, some had bad experiences from earlier interviews and some simply said that they preferred not to.

substance abuse. Many had experienced multiple moves, with their families and also within child welfare services. One young person had lived in eight different institutions; most had moved two or three times within the child welfare system. This means that many of the young people had experienced lives of instability, with many relocations and disrupted relationships, both in their informal and formal networks.

Conducting the interviews

Individual interviews focused on each young person's life story, personal experiences and thoughts, inspired by narrative methods (Creswell, 2012). With an open approach to their experiences and story, young people talked about their contact with the child welfare service both at the time of the interview and throughout their childhood and adolescence, which gave both a snapshot and a retrospective look.

In focus group discussions, young people were at the beginning of the interview informed about the themes we were interested in, but were also given space to discuss the themes they found important. Whilst individual interviews centred on life stories and personal experiences, focus group discussions gave more insight into their general experiences; although in two focus groups participants did talk more personally.

Ethical considerations

The research was approved by the Norwegian Social Science Data Service (NSD) and carried out in line with ethical guidelines for research in social science and guidelines for inclusion of children in social science. Children and young people are a group with whom researchers need to take particular care with ethical considerations. In the data collection we were conscious that the themes addressed could raise questions, reactions and feelings in participants during or after the interviews and discussions, as underlined by Keller *et al.* (2016). It was therefore clarified that employees who knew the young people and had relationships with them would be available for the participants if they wanted to talk to them after the interviews. In addition, participants were given the interviewer's contact information in case they wanted to make contact afterwards.

Analysis

In qualitative research, knowledge is developed from experiences by interpreting and summarizing the organised empirical data (Malterud, 2012). All interviews were transcribed and read several times in order to get an overview and really get to 'know the data'. The analysis focused on how participants talked about their needs in transition to adulthood, how these needs were met by the child welfare services, and how they talked about their contact with the employees in child welfare services. Participants often spoke of the difference between the *caseworker*, who makes the decisions on what support services young people can have in their transition to adulthood, and their contact worker in transition, referred to below as the *social worker*. Both caseworkers and social workers are employed in the child welfare service, but their roles are distinct.

Each individual interview was analysed separately, to gain insight into each young person's individual life story through an initial longitudinal analysis. Following this, all the interviews were analysed together, drawing on the approach of *systematic text condensation* (STC). This is a descriptive approach that presents the experiences of participants as expressed by them, rather than exploring the possible underlying meaning of what is said. It is a good method for cross-case analysis and aims for thematic analysis of meaning and content of data across cases (Malterud, 2012). When presenting the data we use quotations from the young people in order to illustrate examples or to underline points of special importance, to give a deeper insight into some of the data and to better understand the findings.

A limitation of STC can be that the individual stories are decontextualised. By combining this cross-case analysis with the initial longitudinal analysis of each individual interview, the individual context may be better preserved. However, summaries of individual participants' accounts also imply reduction, interpretation, and comparison with the other accounts in some way or other. In this way, some information is always lost during the multiple steps of reducing information as part of analysis.

Empirical findings

In what follows we show what young people talked about as important in their transition to adulthood related to their contact with the child welfare services in this period of their life, and how their struggle for recognition comes into view through these narratives. Through the analysis there were three themes in particular that emerged as important in young people's experiences of their contact with the child welfare services in transition to adulthood: having good relationships to caring adults, being listened to and able to influence their own lives, and receiving support and encouragement. These themes ran through all of the interviews, and we did not find any systematic differences based on gender, age and ethnicity. These three themes clearly relate to Honneth's modes of recognition, as reflected in the following three sections.

The importance of good relationships – emotional recognition

We start by looking at the importance of good relationships. Young people talked a lot about the importance of having caring and affectional relationships that give them emotional support in transition to adulthood. This can be seen in terms of Honneth's account of the need for emotional recognition through caring relationships, and also Warming's (2015) idea that the need for emotional recognition goes beyond early childhood, and that young people and young adults also need caring and loving relationships.

Several participants told us that they did not have such caring relationships during their transition to adulthood. They said that they had limited emotional support from the informal network of parents, some because they did not have contact with them and some because their parents were preoccupied with managing their own lives, as illustrated in this comment:

At a very young age I saw that mum was struggling, so I tried to do stuff that made her forget about the difficult things (...) I have always been very understanding and my mum have talked to me about everything. So I have always taken on a lot of

responsibility and made sure that mum is OK. So it is more like I support her than the other way around... (Young woman, 19 years).

The limited emotional support and care from the informal network makes the support from the formal network even more important and many of the youth therefore turn to the employees in the Child Welfare services for such support. Through the interviews it gets clear that this also includes the emotional support and the wish and expectation of being “cared for” in formal relations, which came to light both when they talked about the caseworker and the social worker.

One young person said this about the importance of caring, in relation to the social workers that had worked with her:

I think it is important how they show that they really care. That they really try to understand the situation and they really try everything to help you succeed (...) I wish more of the caseworkers also were like that. That is the most important thing, that they care (Young woman, 19 years).

When talking about the caseworker, this was often related to the lack of such support/recognition. Many described feeling that the caseworker did not have time for them and did not really care about them, was difficult to contact and not there when they needed support. They felt that they were treated like ‘cases, not human beings’ and they referred to the worker not respecting them, not listening to them and appearing uninterested in really getting to know them. When a young person calls their caseworker repeatedly without getting a response, this reinforces their feeling that the caseworker does not care and cannot be relied on. One of the youths said about his caseworker:

I have tried to call her again and again, and also left a message for her. Last time we met we discussed something that she should look into, and she said she would call me to let me know what she found out. But she hasn't called me yet; they never do... You can't really trust them (Young man, 18 years).

When the young people described good and caring relationships, these were more often with the social workers who support young people in transition to adulthood. They then talked of being met with respect from people who were interested in *getting to know* them, *recognised* them through listening to their meanings and taking them seriously, showed that they cared about them, in contrast to the distant and formal approach that they often met with other helpers, as illustrated in this quotation:

For me, when they have helped me, they have been a bit more personal. They haven't like, used their leisure time on it, but they have had a more personal role over a professional role... So for me it feels easier to talk to them as human beings, instead of a “system”. I get to be myself. (Young man, 21 years)

When young people talked about adults with whom they had good relationships, they seemed to know something about the workers – their families, lives and interests. They said this was an important element in having trust in the workers, because they felt that the workers also showed trust in them by telling about themselves. This seems to indicate the importance of mutuality in the relationship – that both parties have to give and receive in order to build relationships based on mutual recognition. When describing their relationships with social workers, young people used terms such as *almost like my family, a big brother, weird uncle and aunts, my second dad, like a big brother*, showing that ‘formal’ relationships can be perceived as informal by the young people.

Young people who had limited support from their informal support network of adults often wanted to continue the contact with social workers, and several participants spoke of the importance of the relationship *in itself*, and of knowing that they have someone who cares for them and *is always there if they need them*. One challenge for these young people is that many of these supportive relationships end in their transition to adulthood, when they leave the child welfare system. Many of them lose the contact with their former foster parents and with the staff at the institutions/residential care units and at the same time with the social workers who have supported them in transition to adulthood and from whom they have had important emotional support. One participant said:

It would have been good if they tried to have more contact with the youth after the support is formally ended, I think that would have been smart. And not just throw people out immediately when they turn 18 years... Many are not ready, at least I wasn't. It was difficult... that the people you had relied on suddenly... you know... wasn't there anymore (Young woman, 24 years)

Participants said that in some cases their social workers told them that they could still contact them, but that they find this difficult once the contact is formally ended. This removal of the relationship and its emotional support are often associated by the young people with an *absence of care*.

Participation – recognition as respect for rights

One of the main concerns expressed by young people when talking about their contact with caseworkers was the lack of information, participation and collaboration. This can be seen in terms of Honneth’s account of the need for legal recognition, which according to Warming (2015) goes beyond legal rights and formal acknowledgement, to realisation and active support in practice. The young people talked about feeling that they were not listened to, and did not have their opinions taken into consideration. They said that a lack of participation had been an ongoing issue in their contact with the child welfare service through their childhood. When they were in their early school years they were seldom or never invited to meetings, and therefore did not get the chance to participate. When they got older, they were more often invited to meetings, but still felt that their opinions were given little attention, often describing the meetings as ‘informational’ or ‘consultative’, as in this example:

I haven't really talked much to my caseworkers. I just remember the last one, but I don't even remember her name. I haven't had very much contact with them, it is just maybe... what shall I say... summary meetings. It has been a lot of them over the last years, because I was about to become an adult (Young woman, 21 years).

This participant added that she did not feel listened to, and that support from the child welfare system was ended when she was aged 19, even though she felt that she needed continuing support and had tried to say so in meetings. Several participants related similar experiences, and many described feeling overruled by their caseworker in the child welfare service and their opinion not being taken into consideration, as in this example:

They never listened to what I said, so I gave up (...) It is not any point in being there, when I am not listened to after all ... (Young woman, 22 years)

This illustrates young people's struggle to be heard and to influence decisions, and shows how such continued struggle can end in the young person giving up on trying to participate and be heard, of which we find several examples in our data. When young people attend meetings and are not listened to, some say that after a while they do not bother to show up, because it does not seem to matter whether they are there or not. This of course results in them having even less opportunity to participate and influence decisions, and makes it easier for support to be ended regardless of their wishes and feelings. Just before a young person turns 18, there is a change in their opportunity to make decisions, because they now have a legal right to decide whether they want to continue receiving support. Some young people are not sufficiently informed of the possibilities of aftercare and support into adulthood, and so are not given a real choice. Others are told by their caseworkers that when they turn 18 and 'become adults' they can choose for themselves. The challenge is, however, that young people often receive insufficient information to make well-informed choices.

Young people seldom describe a collaborative participation in contact with the caseworkers, either before or after they reached the age of majority, so they are not given the active support that Warming (2015) is pointing at. What seems to happen is that workers suddenly switch from making choices on behalf of young people to expecting them to make big decisions themselves, without a gradual approach and often without enough support and guidance, or as one of the youth put it with a smile: *they expected me to know everything, like I suddenly became an oracle (Young man, 23 years)*. This means that the delicate balance between autonomy and support, which is crucial in this phase of life, is not achieved, so jeopardising the young person's ability to achieve agency.

The relationship with the worker seems to have an impact on young people's participation. Young people say that a good relationship makes it easier for them to ask questions and express their opinion, and makes them *want* to meet with adults, attend meetings and participate.

It is much easier to talk to people when you know them, and they know you (Young man, 24 years).

In connection with this, there seems to be a correlation between how many caseworkers the young person has had and how much he or she has participated. Young people who have had several caseworkers appear to have participated less, because they did not regularly meet their caseworker, or sometimes even did not know who their caseworker was. The more caseworkers a child has had, the more difficult it seems to develop a good relationship, which again will affect the possibilities of legal recognition through participation. This reinforces the importance of continuity and stability for children and young people in the child welfare service.

Their narratives indicate that these young people are not given the equal possibilities of participation that are necessary for experiencing legal recognition and self-respect. The limited information they receive does not give the young people realistic choices, as they do not really know what their options are. In addition, they are not part of planning and forming the support, both because of the limited information and because the meetings are often adult-led and initiated and do not give sufficient place to young people's perspectives and contributions.

Social support – recognition as esteem and solidarity

Through the conversations with young people it was clear that most of them struggle in their transition to adulthood because they have limited social support. Many of them have limited informal networks when they leave the child welfare services, and some have challenging relationships with their parents. In these circumstances the social worker that follows them in their transition to adulthood seems to represent a crucial source of support for those who have it.

Young people emphasised the need for different forms of social support in transition to adulthood, which we may distinguish as emotional, practical, affirmational guidance and participation support (Paulsen & Berg, 2016). Of special importance for social recognition is the need for *affirmational guidance*, which may be seen in terms of Honneth's "solidarity". The need for such support becomes most evident when young people describe what has been helpful for them in building faith in themselves and what they can accomplish in the future, where they often highlight affirmational guidance and the importance of being met in an encouraging way. One young person still in contact with the child welfare service said this about their contact with social workers:

When I talk to them, they always believed in me. If I have done something that wasn't very smart we talked and found out why things had turned out to be like this and how I could learn from this till next time (...) They always look ahead and focus on the positive... it gives me hope (Young man, 17 years).

This experience was in contrast to how he was treated in other meetings or institutional settings. He and other participants described how often in life they meet adults, in school and in the child welfare system, who have low expectations of what they can achieve and who do not seem to think that they can manage their lives. This can leave them feeling doubtful about what they can accomplish in the future. Young people also related that *caseworkers* too often focus on their challenges and failings, while *social workers* are more likely to see their potential and focus on their strengths. One said:

In every meeting with my case worker, I was told what I should not do... Not drink too much, not get into a fight, avoid getting into trouble. Always focus on the negative you know...But when I talked to [social worker] we focused on how I should get to school, my plans for the future and how I should deal with obstacles I met [...] They believed in me, and they helped my find my own way (Young man, 22 years).

Being met with only negative responses can be seen as an experience of *misrecognition*. Honneth claims that humans need a form of social esteem that allows them to relate positively to their concrete traits and abilities. This cannot be merely based on a set of trivial or negative characteristics – what distinguishes oneself from others must be something valuable. Absence of ‘achievement recognition’ can promote uncertainty about one’s own worth because it negatively affects the young person’s self-esteem (Rossiter, 2014). One young person said:

It is hard to explain... But when you always get the feeling that they do not believe you can manage, you start believing so yourself (Young woman, 23 years)

As social recognition is closely linked to one’s accomplishments and contributions, affirmational guidance and a focus on positive contributions and the ability to manage is crucial. An important part of affirmational guidance is therefore to have faith in the young person, thus enabling them to have faith in themselves. Without such support they may not have the self-esteem they need in order to see the worth of their own contributions in society, which may also influence their feeling of belonging in the community.

Discussion

It is clear from the evidence presented here that the quality and content of relationships is central to young people’s experiences of support (or lack of it) in their transition from care. This is not in itself a new insight, but it confirms what other research has found. For example, Scannapieco *et al.* (2007) showed how stable relationships and social support are crucial in providing a foundation for new, trusting relationships and replacing feelings of isolation and disconnection that young people may have once felt while in the foster care system. Being engaged in positive relationships can assist young people in developing the skills and knowledge necessary to live and function independently after ‘ageing out’ of foster care (Marion *et al.* 2017).

What is more striking is how often ideas of *recognition* feature in the stories of these 43 young people, and how the thematic categories that emerged relate to Honneth’s categories of

intersubjective recognition. When reflecting on these findings in the light of Honneth's theory, we see an immediate correspondence of the need for a good relationship to emotional recognition, the need for participation to legal recognition and the need for affirmational support to social recognition. This is not an exact correspondence, because the categories tend to overlap and the three modes of recognition interweave with each other, so that each component is important for the realisation of the others. For example, the need for social support also relates to emotional support and to good participation processes. As Thomas (2012: 463) argues and also is clear in this research, all three modes of recognition (love, rights and solidarity) are essential for children and young people's full participation: children do not engage fully if 'they do not feel a sense of warmth and affection; they cannot participate equally if they are not respected as right-holders; and they will not have a real impact unless there is mutual esteem and solidarity, and a sense of shared purpose.'

It is clear from the findings here that young people in the child welfare system face a struggle to obtain recognition in transition to adulthood, especially due to limited social support, limited participation and the challenges of 'sudden adulthood'. The composition of their social network seems to be one of the challenges for young people leaving care as many young people in this study experienced limited support in their informal network of adults and so turned to the social worker who followed them in transition to adulthood for various types of support, including emotional and affirmational support. Similar findings are also pointed out by Singer, Berzin, and Hokanson (2013) who found that young people expressed an extensive reliance on child welfare professionals for various types of support.

The challenge for these young people is that also this supportive relationship comes to an end, often in early adulthood, and the young person then feels left alone when they exit the child welfare system. This 'sudden onset adulthood' not only removes the young person's emotional support and recognition, as we have already seen: it also does not promote the balance between independence and attachment which Honneth claims that sound relationships depend on. So the sudden adulthood that these young people experience not only removes their source of care and emotional recognition, it also removes them from people who could have motivated them, focused on their positive contributions to the society and helped them find resources and support into adult life. Without such support there is a risk that they will struggle to be included in full terms in society. Partly because they do not have the necessary believe in their concrete traits and contributions to society and also because lasting relationships have been shown to be a predictor of successful functioning subsequently (Curry & Abrams, 2014; Marion & Paulsen, 2017; Marion et al., 2017; Refaeli *et al.*, 2016).

Aside from what we can learn here about the salience of issues of recognition in the young people's relationships with caseworkers and social workers, there is also a question of how young people are recognised, or misrecognised, by institutions (the child welfare service) and by the State. The 'new accountability approach' tends to construct children as objects rather than 'morally sane citizens' (Warming, 2015, p. 12), which may be one of the reasons why the child welfare service struggle to include children and young people in collaborative participation processes. The denial of social support, the expectations of independence and

‘instant adulthood’ can also be seen as a failure of legal recognition, as it means that the same opportunities are not extended to these young people in their transition to adulthood as to their peers. They are not supported in the way that good parents support their children in transition to adult life (as also underlined by Mendes and Moslehuddin (2006). Such limited possibilities of interdependent transitions remove the young people from emotional support and emotional recognition, and fail to ensure the delicate balance between independence and attachment which characterizes relationships of mutual recognition (Honneth, 1996).

Conclusion – implications for social work practice

We have shown that the theory of recognition can help us understand and unfold the challenges for young people leaving state care, and in particular how experiences of misrecognition can threaten the foundations of self-confidence, self-respect and self-esteem. Young people reported that positive experiences of transitional support involved: (i) a relationship with a worker that expressed genuine care and mutual affection; (ii) respect for their views and wishes, to the extent of keeping them fully informed and involving them actively in decision-making; and (iii) support based on recognition of their personal strengths and a belief in their ability to succeed in the world. Where these things were not present, the experience was of being unsupported and left to founder, or at best to flounder.

This gives direction to social works practice and show how the transitional support needs to focus broadly on the youths life situation and have a holistic approach where youths feel cared for and loved in key helping relationships (Munson et al., 2015). It also point at the need for an strength-based approach. Another key element in providing the necessary support is facilitating good participation processes where youth are seen as a collaborative partners and where their voices are valued. The findings in this article also underline the need for creating and maintaining supportive relations of consistency and continuity, as also pointed out in previous research (Munson et al., 2015; Paulsen & Berg, 2016; Rutman & Hubberstey, 2016). Such support can be found in both formal and informal relations. However: a relevant question in this matter is if and how ‘formal’ relations can be compared to family-like relations and if such relations can fulfill the need for emotional recognition. When we know that such relations are often ended at some point, it is also important to work with informal network relations (Marion et al., 2017).

By facilitating transitions where youth are given emotional recognition, are respected as rightholders and given believe in themselves through affirmational support, they can be given possibilities of realizing their potential and being fully included in society.

Honneth argues that it is the experience of misrecognition that provokes the *struggle* for recognition; so a final question is what this research can tell us about that process. In this research we do not find particular examples of young people reflecting on, or reacting to, their negative experiences and attempting to achieve more positive recognition, either individually or collectively. Other research (O’Kelly, 2016) suggests that coming together in groups to share their experiences can provide a space in which young people can make common cause and take action to assert their claims to be recognised as valuable persons. The absence of

such examples here may be related to the limited focus on group interventions and empowerment in the Norwegian child welfare system. Be that as it may, further research should explore whether stories of individual frustrations can give a clue to the conditions that enable young people to engage in this struggle, rather than subside into forms of hopelessness.

References

- Barry, M. (2010). Youth transitions: From offending to desistance. *Journal of Youth Studies*, 13(1), 121-136.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*: Sage.
- Curry, S. R., & Abrams, L. S. (2014). Housing and Social Support for Youth Aging Out of Foster Care: State of the Research Literature and Directions for Future Inquiry. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 32(2), 143-153. doi:10.1007/s10560-014-0346-4
- Fransson, E., & Storø, J. (2011). Dealing with the past in the transition from care. A post-structural analysis of young people's accounts. *Children and Youth Services Review*, 33(12), 2519-2525. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.021
- Honneth, A. (1996). *The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts*: Mit Press.
- Höjer, I., & Sjöblom, Y. (2010). Young people leaving care in Sweden. *Child & family social work*, 15(1), 118-127.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Keller, S., Strahl, B., Refaeli, T., & Zhao, C. T. (2016). Researching Care Leavers in an Ethical Manner in Switzerland, Germany, Israel and China. *Young People Transitioning from Out-of-Home Care* (pp. 241-261): Springer.
- Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: a strategy for qualitative analysis. *Scandinavian journal of public health*, 40(8), 795-805.
- Marion, É., & Paulsen, V. (2017, in press). Current knowledge on transition to adulthood from care and future research needs. *Leaving Care and the Transition to Adulthood: International Contributions to Theory, Research and Practice*. Oxford University Press.
- Marion, É., Paulsen, V., & Goyette, M. (2017). Relationships matter: Understanding the role and impact of social networks at the edge of transition to adulthood from care. . *Child and Adolescent Social Work Review*, In review.
- Mendes, P., & Moslehuddin, B. (2006). From dependence to interdependence: Towards better outcomes for young people leaving state care. *Child Abuse Review*, 15(2), 110-126.
- Munson, M. R., Brown, S., Spencer, R., Edguer, M., & Tracy, E. (2015). Supportive Relationships Among Former System Youth With Mental Health Challenges. *Journal of Adolescent Research*, 30(4), 501-529.
- O'Kelly, A. (2017) How do children and young people in Ireland experience the process of their parents' separation and divorce and subsequent changed family life? Giving recognition to children's experiences. Unpublished PhD thesis, NUI Galway.
- Paulsen, V. (2016a). Ungdom på vei ut av barnevernet: - Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(01).
- Paulsen, V. (2016b). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. . *Fontene Forskning*(1/2016), 4-15.
- Paulsen, V., & Berg, B. (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 68, 125-131. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.07.006

- Propp, J., Ortega, D., & NewHeart, F. (2003). Independence or interdependence: Rethinking the transition from ward of the court to adulthood. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 84(2), 259-266.
- Refaeli, T., Mangold, K., Zeira, A., & Köngeter, S. (2016). Continuity and Discontinuity in the Transition from Care to Adulthood. *British Journal of Social Work*, bcw016.
- Rogers, R. (2011). 'I remember thinking, why isn't there someone to help me? Why isn't there someone who can help me make sense of what I'm going through?' 'Instant adulthood' and the transition of young people out of state care. *Journal of Sociology*, 47(4), 411-426.
- Rossiter, A. (2014). Axel Honneth's theory of recognition and its potential for aligning social work with social justice. *Critical and Radical Social Work*, 2(1), 93-108.
- Rutman, D., & Hubberstey, C. (2016). Is anybody there? Informal supports accessed and sought by youth from foster care. *Children and Youth Services Review*, 63, 21-27.
- Scannapieco, M., Schagrín, J., & Scannapieco, T. (1995). Independent living programs: Do they make a difference? *Child and Adolescent Social Work Journal*, 12(5), 381-389.
- Singer, E. R., Berzin, S. C., & Hokanson, K. (2013). Voices of former foster youth: Supportive relationships in the transition to adulthood. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 2110-2117.
- Thomas, N. (2005). *Social work with young people in care: Looking after children in theory and practice*: Palgrave Macmillan.
- Thomas, N. (2012). Love, rights and solidarity: Studying children's participation using Honneth's theory of recognition. *Childhood*, 19(4), 453-466.
- Warming, H. (2015). The life of children in care in Denmark: A struggle over recognition. *Childhood*, 22(2), 248-262.

Artikkel 5:

Marion, Élodie og Paulsen, Veronika (in review). The transition to adulthood from care: A review of current research. In Mann-Feder, Varda og Goyette, Martin (eds): *Leaving care and the Transition to Adulthood – International contributions to Theory, Research and Practice*. Oxford University Press, USA.

Is not included due to copyright

6. Komplekse overganger til voksenlivet

Overgangen til voksenlivet for ungdom i barnevernet er kompleks. Kompleksiteten gjør det nødvendig å ta i bruk ulike teoretiske perspektiver, konsepter og begreper for å forstå denne overgangen. Min studie synliggjør at mange ungdommer som har vært i barnevernet har en utfordrende overgang til voksenlivet. Dette er en gruppe ungdommer som har flere risikofaktorer i oppveksten, for eksempel gjentatte flyttinger, ustabilitet hos omsorgspersoner, overgrep, rusmisbruk og gjentatte brudd i nære relasjoner. Dette gjør at de er mer sårbare. I tillegg har flere av dem utfordringer i hverdagen, blant annet knyttet til bolig, økonomi, psykiske vansker, konfliktfulle relasjoner og få personer å støtte seg til. Dette gjør at de ofte vil ha behov for *mer* oppfølging i overgangen til voksenlivet enn andre ungdommer. Likevel viser min studie at de ser ut til å få *mindre* oppfølging, ikke minst fordi de har begrenset støtte i det uformelle nettverket.

For ungdom som har vært i barnevernet vil overgangen til voksenlivet både være en individuell overgang som alle ungdommer går gjennom på ulike måter, og en overgang fra å ha tiltak fra barnevernet til å ikke ha tiltak. Funnene i denne avhandlingen viser at barnevernet sliter med å møte ungdommenes behov og det ungdommene opplever som viktig i overgangen i til voksenlivet. Ungdommenes erfaringer er ofte knyttet til den enkelte ansatte i barnevernet og hvorvidt den ansatte møter dem med respekt, viser omsorg, tilrettelegger for gode medvirkningsprosesser osv. Dette aktualiserer spørsmålet om hvordan barnevernet som *system* er tilrettelagt for å ivareta ungdom i overgangen til voksenlivet og de behovene som skisseres, og hva som gis prioritet og fokus. Jeg vil i dette kapitlet, med bakgrunn i mine funn, diskutere noen av de utfordringene og mulighetene som er relevante, og hvordan ungdommenes overgang til voksenlivet påvirkes av omliggende strukturer.

6.1 Veksling mellom selvstendighet og støtte

Ungdomstiden er en livsfase hvor ungdom veksler mellom å klare seg selv på noen områder og få både praktisk og emosjonell støtte hjemmefra på andre områder. De fleste opplever at de også har en fleksibilitet i form av at de vet at de kan komme hjem igjen, for kortere eller lengre perioder, dersom de får behov for det. De har altså et sikkerhetsnett som de kan bruke ved behov.

Ungdommer som går ut av barnevernet opplever imidlertid at de har begrenset mulighet for slik veksling mellom selvstendighet og støtte når tiltak fra barnevernet avsluttes. Mange av ungdommene som går ut av barnevernet opplever en brå overgang til voksenlivet, hvor de opplever at de blir overlatt til seg selv og har få voksne å støtte seg på i en vanskelig periode av livet. Dette gjelder både de som har vært under omsorg og de som har hatt hjelpetiltak. Den brå overgangen handler på den ene siden om at de har begrenset tilgang på ressurser i sitt uformelle nettverk, men også at de støttende relasjonene de har hatt i barnevernssystemet avsluttes på et

sårbart tidspunkt i livet. Ungdommer som går ut av barnevernet opplever ofte at de heller ikke har den fleksibiliteten som ligger i å kunne ombestemme seg etter en stund, selv om disse mulighetene i formelt sett finnes i loven. Funnene i denne studien viser altså at barnevernssystemet i for liten grad legger til rette for fleksible og gradvise overganger, som er både det vanlige for ungdom flest og det anbefalte.

Studien viser at ungdommene opplever en forventning om «selvstendighet» fra barnevernets side. I følge Propp et al. (2003) refererer selvstendighet (independence) til at en person ikke er avhengig av, påvirkes av, er kontrollert av eller har behov for støtte fra andre, altså at selvstendighet betyr å klare seg helt alene. Gitt denne definisjonen tilsier både erfaringer, forskning og fornuft at det å være «selvstendig» ikke er et realistisk mål. Likevel oppfattes dette som en målsetting fra barnevernets side når de skal forberede ungdommene på voksenlivet. Dette synet gjenspeiles i ungdommenes oppfatning ved at de oppfatter målet om selvstendighet som at de skal klare seg selv, noe som gjør at de synes det er vanskelig å ta kontakt igjen når tiltak formelt er avsluttet, som vist i artikkel 2. En slik forståelse av selvstendighet innebærer at det å bli voksen oppfattes som å være «uavhengig» Dette kan forklare behovet for å bryte med barnevernet for å vise at de er «voksne», hvis relasjonen ikke gir mulighet for *både* autonomi og støtte som vist i artikkel 3.

Ungdommenes opplevelse av autonomi henger tett sammen med deres opplevelse av medvirkning. Selv om barnevernet har vært opptatt av medvirkning i mange år og at medvirkning er et uttalt mål i barnevernet, kommer det frem i både denne avhandlingen og i tidligere forskning (Juul, 2010; Vis, 2015) at barnevernet sliter med å tilrettelegge for gode medvirkningsprosesser hvor de unge inkluderes som aktive samarbeidspartnere (artikkel 1 og 2). Disse utfordringene knyttes først og fremst til forvaltningsnivået i barnevernet, altså saksbehandlerne, mens de som jobber i tiltak som er tettere på ungdommene i større grad involverer ungdommene og legger til rette for en samarbeidsrelasjon. I møter med forvaltning kommer det frem at ungdommene ofte beskriver at de var tilstede, men at det var lite spørsmål om deres egne tanker, meninger, ønsker og behov (artikkel 1). En slik «symbolsk» (Jensen, 2014) eller konsulterende medvirkning, i motsetning til en samarbeidsrelasjon hvor ungdommene gis mulighet til reell medvirkning, kan føre til at ungdommene opplever at behovet for selvbestemmelse og autonomi ikke blir ivaretatt. Det å ha kontroll over eget liv og mulighet til å bestemme selv er en naturlig del av det å bli voksen og hvis det ikke gis rom for dette innenfor barnevernssystemet kan dette være en medvirkende årsak til at ungdommene bryter kontakten med barnevernet selv om de fortsatt har behov for oppfølging.

Når ungdommene tar til seg slike forventninger om selvstendighet, fører det også til at ungdommene ikke søker hjelp når de har behov for det, at de vegrer seg mot å be om hjelp og at det å be om hjelp oppfattes som et nederlag, som vist i artikkel 3. Altså ser det ut til at målet om selvstendighet slik det oppfattes av ungdommene også kan komme i veien for å søke støtte i situasjoner hvor ungdommene trenger dette, som også er påpekt av Curry and Abrams (2014). Dette gjør at en omdefinering av målet om selvstendighet mot et mål om interdependency

(Propp et al., 2003) – eller et godt voksenliv hvor man har støttende relasjoner – kan gjøre at det skjer en endring i bevisstheten. Dette gjelder både hos de ansatte i barnevernet om hvilken oppfølging som trengs, og hos ungdommene om at det å ha behov for støtte er det vanlige. Denne retningen tar inn at overgangen til voksenlivet ikke først og fremst må fokusere på å bli «selvstendig» i betydningen å bli «uavhengig av andre», men heller være en overgang hvor ungdommene gis mulighet for autonomi samtidig som de får støtte på nødvendige områder.

Gjennom en slik tilnærming kan også det å spørre om hjelp bli sett på som en ferdighet (Storø, 2012, 2016) og det normale, heller enn et nederlag. Dette kan gjøre det lettere for ungdommene å søke støtte fra andre i nettverket, men også å ta kontakt med barnevernet igjen når tiltak er avsluttet. Dette vil være spesielt viktig for disse ungdommene da tidligere opplevelser av manglende støtte, brutte relasjoner og tillitsbrudd kombinert med utviklingen av en ny identitet, gjør at disse ungdommene strever med å spørre om hjelp (Hiles et al., 2013, p. 2066), slik det også fremgår spesielt i artikkel 2.

6.2 Fremtidsfokus og medborgerskap som grunnlag for sosial inkludering

Ungdomstiden og tidlig voksenliv representerer en livsfase for identitetsutforskning og muligheter (Arnett, 2000). I denne fasen av livet tar man utdanning, finner ut av hva man vil bli, kanskje ombestemmer man seg og det er vanlig å prøve og feile mange ganger før man kommer frem til hva man vil med livet sitt og hvem man er. Dette er en fase i livet hvor man utvikler seg og legger et viktig grunnlag for identitetsutvikling, fremtiden og voksenlivet. Dette gjelder også ungdommer som har vært i barnevernet, men utfordringer i hverdagen kan gjøre at de i større grad er nødt til å fokusere på *her og nå*, i stedet for å planlegge og jobbe med fremtidsmål og identitetsutvikling.

Altså kan utfordringer og bekymringer, for eksempel knyttet til bolig som vi så i artikkel 3, føre til at de blir forhindret i å fokusere på fremtidige muligheter, noe som også understrekes i nyere forskning (Sulimani-Aidan, 2017). Dette gjør at det å ha samtaler og støtte fra noen som bekrefter, oppmuntrer og som bryr seg vil være av ekstra stor betydning for denne ungdomsgruppa, fordi nettopp slik støtte kan hjelpe dem både til å «rydde» i bekymringer og til å fokusere på fremtid. I artikkel 3 beskriver jeg ulike former for sosial støtte som praktisk støtte, emosjonell støtte, bekreftende/oppmuntrende støtte og medvirkningsstøtte. De to første formene for støtte, praktisk og emosjonell, har vært mye tematisert og belyst i tidligere forskning. Det har imidlertid vært mindre fokus på den bekreftende/oppmuntrende støtten (affirmational support) i praksisfeltet og forskningen, noe som illustrerer at nettopp fremtidsfokus og samfunnsdeltakelse har fått mindre fokus enn omsorg og dagligliv. Barnevernet har blitt kritisert for at de har et individualisert og psykologisk fokus på barn og barndom. Dette kan til dels gjenkjennes i min studie, hvor det kommer frem at det er lite fokus på inkludering og medborgerskap, og de unges bidrag til samfunnet.

Som jeg argumenterer for i artikkel 4 er det å gi de unge tro på egne bidrag til samfunnet viktig for å oppnå full inkludering, da det å ha tro på egne ferdigheter og unike bidrag er nødvendig for å oppnå anerkjennelse. Hvordan ungdommene blir møtt av ansatte og hvilken støtte de har rundt seg i overgangen er derfor av betydning for hvordan de tenker rundt egne bidrag og muligheter. Dette gjør at det kan være nyttig å fokusere mer på fremtid og jobbe med fremtidsmål og å ha større fokus på de unges inkludering i samfunnet. Det samme gjelder medvirkningsstøtte, hvor fokuset på medvirkning og meningsarbeid kan bidra til å styrke den enkelte ungdoms mulighet for medborgerskap og dermed deltakelse i samfunnet.

Utfordringen er imidlertid at når barnevernsvedtak avsluttes mister ungdommene kontakten med voksne som kunne fortsatt å motivert dem, som kunne fokusert på deres fremtidige positive bidrag i samfunnet og hjulpet dem å finne ressurser og støtte videre inn i voksenlivet. Uten slik støtte er det en fare for at de vil streve med å bli fullt ut inkludert i samfunnet, delvis fordi de ikke har tro nok på egne bidrag (artikkel 4). Dette synliggjør betydningen av medvirkningsstøtte og meningsarbeid. I et sosiokulturelt perspektiv legges det til grunn at man alltid vil påvirkes av den gjeldende situasjonen og konteksten man er en del av – og de relasjoner man inngår i (Ulvik, 2009). Utvikling og danning av meninger og synspunkter inngår i sosiale prosesser og i slike prosesser dannes, formes og uttrykkes den enkeltes ønsker og intensjoner (Gulbrandsen et al., 2012). Også den enkeltes identitet formes i relasjoner med andre (Honneth, 1995). Meningsutveksling og meningsdanning i fellesskap med andre vil være av stor betydning når det handler om ungdommer i overgangen til voksenlivet, men som jeg har vist vil mange av ungdommene i denne fasen ikke får muligheten til denne typen dialog og støtte.

Det å ikke bli inkludert og få slik mulighet til å delta i utviklende medvirkningsprosesser kan føre til at ungdommene får mindre selvspekt, slik jeg har vist i artikkel 4. Warming (2011) beskriver at manglende anerkjennelse i form av begrenset mulighet til medvirkning, vil påvirke ungdommenes tillit og forpliktelse overfor samfunnet da nettopp slik deltakelse er grunnleggende i demokratiske samfunn. Dette inkluderer barn og unges deltakelse og medvirkning som «rettighet», men også at medvirkning er en forutsetning for barn og unges utvikling av mening, deres muligheter for medborgerskap og deltakelse i samfunnet, som vist i artikkel 4.

6.3 Barnevernets foreldreskap

Både funnene i denne avhandlingen og tidligere forskning gir grunnlag for å stille spørsmål ved måten barnevernet håndterer sitt foreldreansvar på i overgangen til voksenlivet. Når vi snakker om barnevernets foreldreansvar, tematiseres sjelden at rammene for slikt «foreldreskap» kan være helt annerledes enn i en «vanlig» familie. Det er i liten grad fokus på at det å vokse opp i et fosterhjem eller institusjon er noe annet enn å vokse opp i en vanlig familie, noe som gir grunn til å spørre om det legges nok vekt på hvordan strukturelle rammer legger føringer for barnevernets foreldreskap. En av utfordringene med å være innenfor et system er nettopp at de innebygde strukturene i stor grad påvirker hvilken oppfølging man får. Det er blant annet

mindre mulighet for fleksibilitet og veksling mellom selvstendighet og støtte, som vist tidligere i kapitlet.

Vi ser både i denne studien og tidligere forskning at alder er styrende for hvilket tilbud ungdommene får. Selv om det ikke nødvendigvis skjer noen stor endring i den enkeltes fungering og/eller behov på 18- eller 20- årsdagen, slik ungdommene beskriver godt selv, så skjer det for mange en endring i støtten fra barnevernet. For noen avsluttes støtten fra barnevernet, for noen endres type tiltak og/eller støtte, noen blir henvist til en annen instans og andre igjen opprettholder samme oppfølging en stund til. Slik det fremgår av mine funn er dette en viktig forskjell mellom det å bli voksen i en familie kontra det å bli voksen i et system. Man er omgitt av strukturer som gir andre forventninger og en annerledes overgang. I et familieliv er det å bli voksen ofte en prosess som er naturlig og som ikke tematiseres som et brudd eller en tydelig overgang. Men for ungdom i barnevernet blir dette tematisert og det kan gjennom dette skapes en forventning om selvstendighet.

De betalte relasjonene

Et annet viktig moment som skiller barnevernets foreldreskap fra det private foreldreskapet er *de betalte relasjonene*, som ofte er midlertidige og ikke i samme grad bygger på gjensidig avhengighet og omsorg. Et viktig spørsmål i forlengelsen av dette er hvorvidt betalte eller offentlige relasjoner kan sammenlignes med ubetalte familierelasjoner. Funn i denne studiens artikkel 2 og 3 viser at ungdommene mener at ansatte kan fylle noen roller til en viss grad, og ungdommene beskriver at de ofte er en viktig støtte for dem og til dels kompenserer for manglede støttende relasjoner i det private nettverket. Støtten har likevel noen begrensninger i form av at både ansatte og ungdommer vet at relasjonene (i de aller fleste tilfeller) er midlertidige. Dette betyr ikke at ungdommene ikke kan bli møtt av omsorgsfulle ansatte når de er i tiltak, men det ligger ikke den samme forpliktelsen til å bry seg og vise omsorg inn i voksenlivet og det bygger ikke i samme grad på gjensidighet. Og når disse relasjonene brytes på et tidspunkt, og det er nettopp dette som blir en vesentlig forskjell mellom de som er i barnevernet og andre ungdommer. Slike brudd i relasjoner kan gjøre at ungdommene strever i overgangen til voksenlivet, da varige relasjoner er vist å være en viktig faktor for å lykkes i voksenlivet (artikkel 5) (Marion et al., 2017).

Funnene i avhandlingen aktualiserer spørsmålet om barnevernet som en offentlig instans egentlig har muligheter for å være gode foreldre, og eventuelt på hvilken måte. Kan de for eksempel bidra med den nødvendige omsorg som er en forutsetning for anerkjennelse? Kan de gi den nødvendige muligheten for fleksibilitet og balanse mellom selvstendighet og støtte? Og hvilke rammer og arbeidsmetoder skal til for å eventuelt klare å oppfylle forventningene til foreldreskap innenfor en offentlig ramme? Funnene i min avhandling gir ikke uttømmende svar på dette, men viser at en god overgang til voksenlivet vil kreve dynamiske systemer som gir mulighet for skreddersøm, fleksibilitet og fokus på å bygge relasjoner som kan vare inn i voksenlivet.

Standardisering av menneskelige behov

Den fleksibiliteten som kreves for å legge til rette for gode overganger kan utfordre et system som blir stadig mer standardisert og preget av rutiner. Barnevernet har, i likhet med andre velferdsorganisasjoner, blitt mer rutinepreget. En økt rutinisering av barnevernets arbeid innebærer i følge Angel (2010) at den profesjonelle kompetansen blir materialisert, noe som kan innebære at det blir mindre personlig. Dette kan sees i sammenheng med det at ungdommene sier om at de blir møtt som *saker, ikke personer* som er et uttrykk for det samme – at de opplever at de blir møtt ut fra en standardisert fremgangsmåte.

Nygren (2017) beskriver at standardisering og utvikling av manualbaserte arbeidsmåter har en tendens til å føre til forenkling av problemdefinisjoner og tiltak, og at sosiale problemer oversettes og omformuleres slik at de skal passe inn i utrednings – og tiltaksstrukturene. Med et stadig større fokus på medvirkning og en forståelse av barn som subjekt og medborgere, er det grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt også noe av den nyere fagutviklingen og metodene som det satses på i barnevernet i tilstrekkelig grad ivaretar barn og unges medvirkning. Flere manualbaserte og standardiserte metoder har blitt kritisert for at de i for liten grad tar hensyn til barn og unges perspektiver (Hasle, 2013; Juul, 2010; Martinsen, 2012; Sagatun, 2008). Det å legge til rette for god medvirkning krever prosessjobbing, men i følge Ulvik (2009) gir økt formalisering mindre prosessperspektiv. Den økende standardiseringen og teknologiseringen av barnevernets praksis synes heller å ha bidratt til en større avstand mellom barneverntjenesten og barnet (Juul, 2010). Dette kan påvirke barn og unges mulighet for medvirkning og autonomi, da det å ha kontakt med den som fatter beslutninger og bygge en god relasjon vil være avgjørende for å skape gode medvirkningsprosesser (artikkel 1) og en forutsetning for anerkjennelse (artikkel 4).

Både tidligere forskning og min studie stiller altså kritiske spørsmål ved standardiseringen som skjer i barnevernets praksis, og hvordan dette ivaretar barn og unges medvirkning og muligheten for skreddersøm. For å møte disse ungdommenes behov er det essensielt å ha en fleksibilitet som gir mulighet for de unges påvirkning, deres forskjellighet og variasjoner i behov. Dette betyr ikke at standardiserte metoder ikke kan fungere, men man må ruste systemet på en måte som gjør at det er *variasjon* i tiltak og at det er tiltakene som passer til ungdommene – ikke motsatt.

6.5 Implikasjoner for praksis

Selv om det har skjedd en utvikling på ettervernsfeltet i form av at flere ungdommer får ettervern og det går bedre med flere av ungdommene, er det grunn til å påpeke at ettervern i liten grad har vært et satsningsområde fra myndighetenes side. Dette ble også tydelig da forslaget til ny barnevernlov ble lagt frem i 2016 (NOU 2016:16), hvor oppfølging av ungdom i alderen 18- 23 år ikke var tematisert. Det er bemerkelsesverdig at lovutvalget ikke gikk inn i dette, da overgangen fra ungdomstid til voksenliv har endret seg mye på disse årene. Aldergrensen for ettervern har vært den samme i nærmere 20 år, på tross av at det er en generell

erkjennelse av at ungdomstiden blir stadig «lengre» og at de fleste ungdommer får støtte fra foreldrene langt inn i voksenlivet. I tillegg antydes det at den «psykologiske» ungdomstiden strekker seg til 25 år. Det er også sannsynliggjort i annen forskning at avslutning av tiltak har sammenheng med Bufetats refusjonsordning, hvor aldergrensen er 20 år. Denne aldergrensen kan være med på å underbygge en begrensning av barnevernets ansvar for denne ungdomsgruppa. Med støtte i funn fra avhandlingen er det vanskelig å finne gode argumenter for slike aldersbegrensninger, gitt at det er i statens interesse at disse ungdommene skal inkluderes og bli aktive medborgere og bidragsyttere til samfunnet. Det bør derfor vurderes en utvidelse av disse aldergrensene, slik at ungdom som har vært i barnevernet også kan gis mulighet for fleksibilitet i overgangen til voksenlivet.

Det har også vært lite satsning på å utvikle nye tiltak rettet mot denne gruppa, og det har i liten grad vært fokusert på tiltak som utvikler ungdommenes ferdigheter, tro på egne ferdigheter, målsetninger for fremtiden og inkludering i samfunnet (artikkel 5). Det er også satset lite på gruppetiltak, selv om dette påpekes å være en nyttig tilnærming hvor ungdommene kan finne sosial støtte i hverandre (Paulsen, 2014; Tysnes, 2014). Dette gir implikasjoner for praksis og det bør utvikles både gruppetiltak og tiltak som i større grad også fokuserer på samfunnsperspektivet.

Behov for økt fokus på sosial støtte og nettverksarbeid

I barnevernet generelt har det vært et økende fokus på nettverksarbeid, men samtidig er det mindre synlig i ungdomsarbeid og ettervernsarbeid enn i annet barnevernsarbeid. Når vi vet at dette er ungdommer som er i risiko for sosial ekskludering og lavere deltakelse i samfunnet, er nettopp fokuset på nettverk og støttende relasjoner essensielt. Støttende relasjoner gjør at ungdommene opplever en bedre hverdag, mens brudd i støttende relasjoner fører til ensomhet og usikkerhet (artikkel 2 og 3). Sosial støtte ser ut til å være avgjørende for hvordan det går med ungdommene, både når det gjelder deres opplevelse av hvordan de har det og hvorvidt de blir inkludert i samfunnet gjennom å fullføre utdanning, ha tilknytning til arbeidslivet og ha en stabil bosituasjon (Collins et al., 2010; Marion et al., 2017; Strolin-Goltzman et al., 2016).

Hvis vi ser nærmere på hva sosial støtte representerer, ser vi at det er snakk om *ulike typer støtte* og behovet for *ulike typer støttende relasjoner*. For eksempel kommer det frem at flere av ungdommene kan oppleve at de får emosjonell støtte fra det uformelle nettverket i form av noen som bryr seg om dem og gir dem omsorg, men at de mangler noen som kan veilede dem, hjelpe dem til å ta egne valg eller ha noen som oppmuntrer dem og motiverer dem til å sette seg mål for fremtiden. Gjennom å konkretisere ulike former for støtte kan man få bedre innsikt i hvilken støtte som finnes, hvilken støtte som trengs og hvem som kan bidra med hvilke former for støtte. En slik konkretisering kan være nyttig for de ansatte i barnevernet for å finne ut sammen med ungdommen hvilken støtte det er behov for og hva som finnes i det private nettverket.

Støttende nettverk kan bestå av både uformelle og formelle relasjoner. De fleste av ungdommene i denne studien formidler at de har begrenset uformelt nettverk. Dette kan være

fordi de har et konfliktfylt forhold til foreldre, at de ikke har kontakt med dem eller at de opplever at foreldre ikke har mulighet til å gi den støtten som ungdommene opplever at de trenger. For noen representerer nettverket en tilleggsbelastning for ungdommene hvor de må være en støtte for foreldrene heller enn motsatt (artikkel 3). Når støtten er begrenset i det uformelle familienettverket, er det større behov for det formelle nettverket (Stein, 2012). Avhandlingen viser at de ansatte representerer en viktig støtte for mange av ungdommene (artikkel 3 og 4). For noen er støtten fra det formelle nettverket et viktig supplement til det øvrige uformelle nettverket de har fordi de ansatte kan bidra med noe som er *annerledes*. For andre kan det formelle nettverket til dels kompensere for manglende støtte i det uformelle nettverket eller fravær av uformelt nettverk.

For å få innsikt i hvorvidt det finnes ressurser og eventuelt hvilke ressurser som finnes i nettverket, må ungdommene selv være med i identifiseringen av nettverk og støttende relasjoner. Dette fordrer at det legges til rette for medvirkning fra de unge selv. Også Hiles et al. (2013) understreker at ungdommer må involveres i å identifisere nøkkelrelasjoner. Noen av ungdommene, spesielt de som har hatt hjelpetiltak, beskriver at de ansatte bare antar at de har støtte fordi de *har* et nettverk (artikkel 2). Dette tydeliggjør behovet for både å kartlegge nettverket og konkretisere hvilke former for støtte som finnes i nettverket.

Behov for bevisst begrepsbruk

Hvilke begreper vi bruker både avslører hvordan vi tenker, og begrepene vi bruker påvirker tekningen vår – og i neste omgang handlingene våre. I diskusjonen om ungdommer i barnevernet og deres overgang til voksenlivet brukes ofte begrepet «ettervern» om den oppfølgingen som gis fra barnevernets side, og «overgang» om det å gå fra ungdomstid til voksenliv. Hvilke begreper vi bruker vil også påvirke hvordan både ansatte, ungdommer og forskere oppfatter fenomener, og i begreper ligger det også noen forventninger. Ett eksempel på dette er begrepet «selvstendighet» som ble tematisert tidligere i kapitlet, og et annet er «ettervern». «Ettervern» kan intuitivt forstås som at det er noe eller noen som har behov for å vernes fra eller mot noe, og kan bidra til en begrenset forståelse av hva ungdommene vil ha behov for i denne livsfasen. Et vern kan oppfattes som å «passe på at ungdommene ikke faller utenfor», heller enn utvikling og fokus på å bli aktive medborgere som er fullt ut inkludert i samfunnet.

På samme måte kan «overgang» bidra til en statisk forståelse av at man går fra en fase og over til noe annet og dermed at det er noe som skal avsluttes, selv om all forskning og erfaring tilsier at både ungdomstiden og det å bli voksen handler om en stadig veksling mellom å klare seg selv og ha behov for støtte inn i voksenlivet. Begrepet «overgang» kan ved en statisk oppfatning også forstås som at det er noe som gjøres ferdig, heller enn en forståelse av at overgangen er starten på noe nytt. Storø (2016) diskuterer begrepet «transition» og viser til at overgang ofte blir ansett som en individualisert prosess. En slik forståelse kan gjøre at fokuset på omliggende strukturer blir mindre synlig. For ungdom i barnevernet vil imidlertid strukturer ha stor

innvirkning på deres overgang, noe som gjør at det vil kunne være nyttig å se på overgang som noe mer aktivt og et samspill mellom ungdom og omgivelser.

Økt fokus på ungdom med hjelpetiltak

Funnene indikerer også at det er behov for å fokusere mer på ungdom som har hatt hjelpetiltak. I artikkel 2 og 3 kommer det frem at disse ungdommene opplever å få mindre informasjon om mulighetene for ettervern og de får ofte oppfølging i kortere tid enn de som har vært under omsorg. I tillegg beskriver flere at de opplever at de ansatte *antar* at de har støttende nettverk. Dette på tross av at ungdommene ofte har hatt omfattende hjelpetiltak, flere har vært under omsorg i perioder og de fleste har med seg erfaringer fra tidligere i livet som tilsier at de kan ha like stort behov for oppfølging som andre ungdommer som har vært i barnevernet. At de har utfordringer i overgangen kommer også frem i noe av den tidligere forskningen på feltet (Clausen & Kristofersen, 2008; Ryan, Perron, & Huang, 2016), men forskningen er begrenset (artikkel 5). Fokuset har i hovedsak vært på de under omsorg, noe som kan henge sammen med at barnevernet i større grad tar «foreldreansvar» for denne gruppa. Med bakgrunn i dette er det behov for mer fokus på denne gruppen ungdommer, både i praksisfeltet og i forskningen. Spesielt med tanke på at dette er en stor gruppe i barnevernet.

Fremtidige forskningsbehov

Forskningen på overgangen til voksenlivet er omfattende og det pågår kontinuerlig forskning fra ulike perspektiver og med ulike metodiske tilnærminger. I tillegg til fremtidig forskningsbehov som påpekt i artikkel 5 har det i arbeidet med denne avhandlingen kommet frem flere relevante forskningstemaer på dette feltet. Blant annet vil det være interessant å studere hvilke oppfølgingstiltak som fungerer, og hva som skal til for å bidra til medborgerskap og inkludering i samfunnet. Et annet viktig forskningsområde er hvordan utfordringer i det daglige påvirker ungdommenes overgang. Det vil også være interessant å se nærmere på hvordan barnevernet jobber med ungdommenes motivasjon, og mer inngående om hva som påvirker ungdommenes motivasjon til å ta i mot tiltak. I tillegg vil det å studere vennenettverk i overgangen til voksenlivet være av betydning, da det kommer frem at flere av ungdommene i denne studien opplever å ha et begrenset vennenettverk, blant annet på grunn av gjentatte flyttinger.

6.6 Konklusjon

Denne avhandlingen fokuserer på overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet, og studeres fra ungdommenes eget perspektiv. Hovedproblemstillingen er: Hva er viktig for ungdom i overgangen til voksenlivet? Funnene viser at det ungdommene opplever som viktig i overgangen til voksenlivet er medvirkningsprosesser preget av samarbeid og som gir mulighet for autonomi og utvikling. I tillegg har de behov for nettverk og relasjoner som kan gi støtte i overgangen, både praktisk støtte, emosjonell støtte, oppmuntrende og bekreftende støtte og medvirkningsstøtte. Det fremstår som viktig å klare å skape en fleksibel og gradvis overgang som gir mulighet for en balanse mellom autonomi og støtte, og mulighet for å prøve og feile –

og å ombestemme seg dersom de opplever at de har behov for støtte etter de har sagt nei til videre støtte fra barnevernet. Samlet kan ungdommenes behov forstås som et behov for anerkjennelse, hvor overgangsstøtten består av 1) relasjoner med voksne som uttrykker genuin støtte, 2) respekt for deres synspunkter og ønsker – samt å bli informert og involvert aktivt i beslutninger som omhandler eget liv og 3) støtte basert på anerkjennelse av deres personlige styrke og tro på deres muligheter til å lykkes i verden. Hvis det legges til grunn at anerkjennelse er et grunnleggende behov hos alle mennesker, og at dette er en forutsetning for trygg identitetsutvikling og full inkludering i samfunnet kan dette være et nyttig teoretisk perspektiv å ta i bruk i barnevernets praksis.

Hovedfokus har i mange år vært tidlig innsats, som innebærer å komme tidligst mulig inn med tiltak og mer fokus mot de yngste barna. Dette er både nødvendig og bra, men må ikke stå i motsetning til fagutvikling og fokus på ungdom og oppfølging av dem i overgangen til voksenlivet. Det hjelper lite med tidlig innsats hvis man ikke følger dem helt gjennom, og barnevernets oppfølging bør legges til rette på en måte som gjør at det er et springbrett både til voksenlivet og til deltakelse i samfunnet. Dette innebærer en helhetlig tilnærming hvor man har fokus på den enkeltes behov, men også fokuserer på muligheter, fremtidsmål og inkludering i samfunnet. Altså må man bevege seg fra å fokusere på kun individ til også å fokusere på samfunn og deltakelse.

Lovverk og offentlige dokumenter

Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet (2011): *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*. Rundskriv Q 13/2011.

Barne- og likestillingsdepartementet (1997-1998). *Ot.prp. nr. 61. Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester*.

Barne – og likestillingsdepartementet (2008-2009). *Ot.prp.nr 69. Om lov om endringer i barnevernloven*.

Barne – og liksetillingsdepartementet (2016). *NOU 2016:16. Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*.

FNs barnekonvensjon om barns rettigheter.

Lov om barneverntjenester (1992)

Referanser

- Aadland, E. (2002). "Og eg ser på deg...": vitenskapsteori og metode i helse-og sosialfag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aamodt, L. G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 23(03), 154-161.
- Abrams, L. S., Curry, S. R., Lalayants, M., & Montero, L. (2016). The Influence of Policy Context on Transition Age Foster Youths' Views of Self-Sufficiency. *Journal of Social Service Research*, 1-15.
- Alderson, P., & Morrow, V. (2011). *The ethics of research with children and young people: A practical handbook*: Sage Publications Ltd.
- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2007). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur AB.
- Andersen, P. L. (2014). Maginalisering blant ungdom og unge voksne - hva sier forskningen? In E. Backe-Hansen, C. Madsen, L. B. Kristofersen, & B. Hvinden (Eds.), *Barnevern i Norge 1990-2010*. Oslo: NOVA.
- Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer – en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(03), 141-151.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469.
- Arnett, J. J. (2006). Emerging adulthood in Europe: A response to Bynner. *Journal of Youth Studies*, 9(1), 111-123.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child development perspectives*, 1(2), 68-73.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- Backe-Hansen, E., & Frønes, I. (2012). *Metoder og perspektiver i barne-og ungdomsforskning*. Gyldendal Forlag, Oslo.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L. B., & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010: En Longitudinell Studie*. NOVA rapport 9/14, Oslo.
- Bakketeig, E., & Backe-Hansen, E. (2008). *Forskningskunnskap om ettervern*. NOVA rapport 17/08, Oslo.
- Barry, M. (2010). Youth transitions: From offending to desistance. *Journal of Youth Studies*, 13(1), 121-136.
- Benbenishty, R., & Schiff, M. (2009). Perceptions of readiness to leave care among adolescents in foster care in Israel. *Children and Youth Services Review*, 31(6), 662-669.
- Bender, K., Yang, J., Ferguson, K., & Thompson, S. (2015). Experiences and needs of homeless youth with a history of foster care. *Children and Youth Services Review*, 55, 222-231.
- Bendiksen, L. R., & Haugli, T. (2015). *Sentrale emner i barneretten*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Bennwik, I.-H. B., & Oterholm, I. (2017). *Kunnskapsoppsummering. NAV-kontoret og den kommunale barneverntjenestens oppfølging av unge med barnevernserfaring*. VID, Oslo. vitenskapelige høyskole.
- Berg, B. (2010). *Eksilets stoppesteder: Fra flukt og asyl til integrering og transnasjonale liv*. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G. M. D., Garvik, M., & Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter. Innvandreres møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Garden City, NY: First Anchor.
- Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496-501.
- Biggart, A., & Walther, A. (2012). Coping with Yo-Yo-Transitions. Young Adults' Struggle for Support. *A New Youth?: Young People, Generations and Family Life*, 41.
- Blakeslee, J. (2012). Expanding the scope of research with transition-age foster youth: applications of the social network perspective. *Child & family social work*, 17(3), 326-336.
- Bogen, H., & Nadim, M. (2009). *Et flerkulturelt ettervern*. Fafo-rapport 2009:5, Oslo.
- Breimo, J. P., Sandvin, J. T., & Thommesen, H. (2015). Trøblete overganger i et aldersdelt hjelpeapparat. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 91(01), 29-44.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. Routledge: London.
- Bynner, J. (2005). Rethinking the youth phase of the life-course: the case for emerging adulthood? *Journal of Youth Studies*, 8(4), 367-384.
- Clausen, S.-E., & Kristofersen, L. B. (2008). *Barnevernsklienter i Norge*. NOVA, Oslo.
- Collins, M. E., Spencer, R., & Ward, R. (2010). Supporting youth in the transition from foster care: Formal and informal connections. *Child Welfare*, 89(1), 125.
- Corsaro, W. A. (1997). *The sociology of childhood*: Wiley Online Library.
- Courtney, M. E., & Dworsky, A. (2006). Early outcomes for young adults transitioning from out-of-home care in the USA. *Child & family social work*, 11(3), 209-219.
- Courtney, M. E., Hook, J. L., & Lee, J. S. (2012). Distinct subgroups of former foster youth during young adulthood: Implications for policy and practice. *Child Care in Practice*, 18(4), 409-418.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*: Sage.
- Curry, S. R., & Abrams, L. S. (2014). Housing and social support for youth aging out of foster care: State of the research literature and directions for future inquiry. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 32(2), 143-153.
- Dinisman, T., & Zeira, A. (2011). The Contribution of Individual, Social Support and Institutional Characteristics to Perceived Readiness to Leave Care in Israel: An Ecological Perspective. *British Journal of Social Work*, 41(8), 1442-1458. doi:10.1093/bjsw/bcr034
- Dixon, J. (2008). Young people leaving care: health, well-being and outcomes. *Child & family social work*, 13(2), 207-217.
- Everson-Hock, E., Jones, R., Guillaume, L., Clapton, J., Duenas, A., Goyder, E., Sheppard, L. (2011). Supporting the transition of looked-after young people to independent living: a systematic review of interventions and adult outcomes. *Child: care, health and development*, 37(6), 767-779.
- Follesø, R. (2010). Ungdom, risiko og anerkjennelse. Hvordan støtte vilje til endring? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 10(1).
- Fransson, E., & Storø, J. (2011). Dealing with the past in the transition from care. A post-structural analysis of young people's accounts. *Children and Youth Services Review*, 33(12), 2519-2525. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.021
- Fraser, N. (2003). Distorted beyond all recognition: a rejoinder to Axel Honneth. *Redistribution or recognition*, 198-236.
- Fraser, N., & Honneth, A. (2003). *Redistribution or recognition?: a political-philosophical exchange*. Verso, London.
- Freundlich, M., Avery, R. J., & Padgett, D. (2007). Preparation of youth in congregate care for independent living. *Child & family social work*, 12(1), 64-72.

- Furlong, A. (2009). Revisiting transitional metaphors: reproducing inequalities under the conditions of late modernity *Journal of Education and Work*, 22(5), 343-353.
- Furlong, A., Cartmel, F., Biggart, A., Sweeting, H., & West, P. (2003). *Youth transitions: Patterns of vulnerability and processes of social inclusion*. Scottish Executive Social Research Edinburgh.
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R., & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet - En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(02), 81-96.
- Garsjø, O. (2002). *Sosiologisk tenkemåte*. Gyldendal, Oslo.
- Garvik, M., Paulsen, V., & Berg, B. (2016). *Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Geenen, S., & Powers, L. E. (2007). "Tomorrow is another problem": The experiences of youth in foster care during their transition into adulthood. *Children and Youth Services Review*, 29(8), 1085-1101.
- Geenen, S., Powers, L. E., Phillips, L. A., Nelson, M., McKenna, J., Wings-Yanez, N., . . . Salazar, A. (2015). Better Futures: A randomized field test of a model for supporting young people in foster care with mental health challenges to participate in higher education. *The journal of behavioral health services & research*, 42(2), 150-171.
- Gergen, K. J. (1999). *An invitation to social construction*. Sage, USA.
- Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Goodkind, S., Schelbe, L. A., & Shook, J. J. (2011). Why youth leave care: Understandings of adulthood and transition successes and challenges among youth aging out of child welfare. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 1039-1048.
- Greeson, J. K., Thompson, A. E., Ali, S., & Wenger, R. S. (2015). It's good to know that you got somebody that's not going anywhere: Attitudes and beliefs of older youth in foster care about child welfare-based natural mentoring. *Children and Youth Services Review*, 48, 140-149.
- Greeson, J. K., Thompson, A. E., Evans-Chase, M., & Ali, S. (2015). Child welfare professionals' attitudes and beliefs about child welfare-based natural mentoring for older youth in foster care. *Journal of Social Service Research*, 41(1), 93-112.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S., & Ulvik, O. S. (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, 42 (3-4).
- Hart, R. A. (2013). *Children's participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. Routledge.
- Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Barn*, 31(3), 69-82.
- Haugen, G. M. D. (2007). *Divorce and post-divorce family practice: the perspective of children and young people*. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Havnen, K. J. S., & Christiansen, Ø. (2014). *Kunnskapsstatus om familieråd. Erfaringer og effekter*. UNI Research, Bergen.
- Hedin, L. (2016). Support and challenges in the process of leaving care: A Swedish qualitative follow-up study of foster youths' lived experiences. *Qualitative Social Work*, [10.1177/1473325015627384](https://doi.org/10.1177/1473325015627384)
- Heerde, J. A., Hemphill, S. A., & Scholes-Balog, K. E. (2016). The impact of transitional programmes on post-transition outcomes for youth leaving out-of-home care: a meta-analysis. *Health & social care in the community*. Doi: 10.1111/hsc.12348
- Hellevik, T. (2005). *På egne ben. Unges etableringsfase i Norge*. NOVA rapport, 22/05, Oslo.
- Hess, D. J. (1997). *Science studies: An advanced introduction*. New York University Press.
- Hesse-Biber, S. N., & Leavy, P. (2010). *The practice of qualitative research*. Sage.

- Hiles, D., Moss, D., Wright, J., & Dallos, R. (2013). Young people's experience of social support during the process of leaving care: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 2059-2071.
- Hillestad, T. M. (2006). *Normalitet og avvik: forutsetninger for et objektivt psykopatologisk avviksbegrep: en psykologisk, sosial, erkjennelsesteoretisk og teorihistorisk framstilling*. (Dr.philos), Universitetet i Bergen.
- Hjort, J. L., & Backe-Hansen, E. (2008). Forskningsstatus. In E. Bakketeig & E. Backe-Hansen (Eds.), *Forskningkunnskap om ettervern*. Oslo: NOVA.
- Honneth, A. (1995). *The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts*: MIT Press.
- Horverak, S. (2006). *Hvordan opplever ungdom å delta i familieråd? Et bidrag til arbeidet med barnevernets etikk og diskusjonen om barnevernets rolle i samfunnet*. (Dr.polit), NTNU, Trondheim.
- Horwath, J., Kalyva, E., & Spyru, S. (2012). "I want my experiences to make a difference" promoting participation in policy-making and service development by young people who have experienced violence. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 155-162.
- House, J. S. (1981). Work stress and social support. (PhD). Addison-Wesley Series.
- Houston, S., & Dolan, P. (2008). Conceptualising child and family support: the contribution of Honneth's critical theory of recognition. *Children & Society*, 22(6), 458-469.
- Höjer, I., & Sjöblom, Y. (2010). Young people leaving care in Sweden. *Child & family social work*, 15(1), 118-127.
- Höjer, I., & Sjöblom, Y. (2014). Voices of 65 Young People Leaving Care in Sweden: "There is so much I need to know!". *Australian Social Work*, 67(1), 71-87.
- Jensen, B. S. (2014). *Inndragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde-reel inddragelse eller symbolsk retorik?* (PhD), Aalborg Universitet.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger: Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Kalve, T., & Dyrhaug, T. (2011). *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2009*. Retrieved from: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barn-og-unge-med-innvandrerbakgrunn-i-barnevernet-2009>
- Kermit, P. S. (2010). *Etikk etter cochleaimplantering av døve barn: En undersøkelse med fokus på anerkjennelse, identitet og språk*. (PhD), NTNU, Trondheim.
- King, N., & Horrocks, C. (2010). *Interviews in qualitative research*: Sage.
- Kjørholt, A. T. (2010). Barn som samfunnsborgere: til barnets beste? In A. T. Kjørholt (Ed.), *Barn som samfunnsborgere: Til barnets beste?* (pp. 11-29). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kojar, B. H. (2011). *Klasseblikk på et barnevern i vekst*. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Korkiamäki, R., & Ellonen, N. (2008). Social capital, social work and young lives. *Nordisk Socialt Arbeid*, 28, 82-99.
- Kristofersen, L. (2009). *Barnevern og ettervern. Hjelpetiltak for 16-22 åringer og levekår for unge voksne, 16-22*. NOVA rapport 10/09, Oslo.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk.
- Langford, C. P. H., Bowsher, J., Maloney, J. P., & Lillis, P. P. (1997). Social support: a conceptual analysis. *Journal of advanced nursing*, 25(1), 95-100.
- Lansdown, G. (2010). The realisation of children's participation rights' in Percy-Smith og Thomas (Eds). *A handbook of children and young people's participation*. Routledge London.
- Laverty, S. M. (2008). Hermeneutic phenomenology and phenomenology: A comparison of historical and methodological considerations. *International journal of qualitative methods*, 2(3), 21-35.

- Lee, C.-Y. S., & Goldstein, S. E. (2015). Loneliness, Stress, and Social Support in Young Adulthood: Does the Source of Support Matter? *Journal of youth and adolescence*, 1-13.
- Liamputtong, P. (2011). *Focus group methodology: Principle and practice*: Sage Publications.
- Lindseth, A., & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian journal of caring sciences*, 18(2), 145-153.
- Lloyd-Evans, S. (2006). Focus groups. *Doing development research*, 153-163.
- Lo, A., Roben, C. K., Maier, C., Fabian, K., Shauffer, C., & Dozier, M. (2015). "I want to be there when he graduates:" Foster parents show higher levels of commitment than group care providers. *Children and youth services review*, 51, 95-100.
- Lo, C., Olsen, T., & Anvik, C. H. (2016). *Mellom linjene? En kunnskapsstatus om ungdom med sammensatte behov for offentlige velferdstjenester*. Nordlandsforskning, Bodø.
- Malterud, K. (2003). Kvalitative metoder i medisinsk forskning—en innføring, 2. utg. *Nordic Journal of Nursing Research*, 23(2), 50-50.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning—en innføring*, 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marion, É., Paulsen, V., & Goyette, M. (2017). Relationships Matter: Understanding the Role and Impact of Social Networks at the Edge of Transition to Adulthood from Care. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 1-10.
- Martinsen, J. T. (2012). Et kritisk blikk på evidensbaseringen i det statlige barnevernet: – Hva virker og hvorfor? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(01-02), 58-69.
- Mendes, P., & Moslehuddin, B. (2006). From dependence to interdependence: Towards better outcomes for young people leaving state care. *Child Abuse Review*, 15(2), 110-126.
- Montserrat, C. (2014). The child protection system from the perspective of young people: messages from 3 studies. *Social Sciences*, 3(4), 687-704.
- Nielsen, H. B. (1994). Forførende tekster med alvorlige hensikter. *Tidsskrift for Velferdsforskning* (2), 190-217.
- Nygren, L. (2017). Bortenfor forenklingen—om kompleksiteten i barnevernet. I Rugkåsa, Ylvisaker og Eide (Eds) *Barnevern i et minoritetsperspektiv*. Gyldendal akademisk, Oslo.
- Paulsen, V. (2014). *Ungdom i risiko. Relasjonsarbeid og medvirkning i barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Paulsen, V., Aune, J.-A., Melting, J. K., Stormyr, O., & Berg, B. (2017). Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet. *Norges Barnevern*, 94(2), 84-95.
- Paulsen, V., Thorshaug, K., & Berg, B. (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet : Kunnskapsstatus*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Phillips, L. A., Powers, L. E., Geenen, S., Schmidt, J., Wings-Yanez, N., McNeely, I. C., Zweben, H. (2015). Better Futures: A validated model for increasing postsecondary preparation and participation of youth in foster care with mental health challenges. *Children and Youth Services Review*, 57, 50-59.
- Pinkerton, J., & Dolan, P. (2007). Family support, social capital, resilience and adolescent coping. *Child & family social work*, 12(3), 219-228.
- Propp, J., Ortega, D., & NewHeart, F. (2003). Independence or interdependence: Rethinking the transition from ward of the court to adulthood. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 84(2), 259-266.
- Radey, M., Schelbe, L., McWey, L. M., Holtrop, K., & Canto, A. I. (2016). "It's really overwhelming": Parent and service provider perspectives of parents aging out of foster care. *Children and Youth Services Review*, 67, 1-10.

- Reddy, N., & Ratna, R. (2002). *A journey in childrens participation*. Retrieved from Bangalore, India: <http://www.pronats.de/assets/Uploads/reddy-ratna-a-journey-in-childrens-participation.pdf>.
- Refaeli, T., Benbenishty, R., & Eliel-Gev, M. (2013). Youth aging out of residential care in Israel: Readiness for independent living and need for help. *Children and Youth Services Review, 35*(9), 1601-1607.
- Refaeli, T., & Strahl, B. (2014). Turning point processes to higher education among care leavers. *Social Work & Society, 12*(1).
- Reime, M. A. (2017). Mellom uansvarlig og kompetent-Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner. *Tidsskriftet Norges Barnevern, 94*(01), 22-39.
- Repstad, P. (2007). Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag: Oslo: Universitetsforlaget.
- Rogers, R. (2011). 'I remember thinking, why isn't there someone to help me? Why isn't there someone who can help me make sense of what I'm going through?' 'Instant adulthood' and the transition of young people out of state care. *Journal of Sociology, 47*(4), 411-426.
- Rutman, D., & Hubberstey, C. (2016). Is anybody there? Informal supports accessed and sought by youth from foster care. *Children and Youth Services Review, 63*, 21-27.
- Ryan, J. P., Perron, B. E., & Huang, H. (2016). Child welfare and the transition to adulthood: investigating placement status and subsequent arrests. *Journal of youth and adolescence, 45*(1), 172-182.
- Sagatun, S. (2008). Kunnskapsforståelser i hjemmebaserte barneverntiltak. *Nordisk sosialt arbeid, 28*(1), 28-41.
- Salazar, A. M., Roe, S. S., Ullrich, J. S., & Haggerty, K. P. (2016). Professional and youth perspectives on higher education-focused interventions for youth transitioning from foster care. *Children and Youth Services Review, 64*, 23-34.
- Sandberg, K. (2012). Barns rett til å bli hørt. In N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt, & K. Sandberg (Eds.): *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seim, S., & Slettebø, T. (2011). Collective participation in child protection services: Partnership or tokenism? *European Journal of Social Work, 14*(4), 497-512.
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society, 15*(2), 107-117.
- Singer, E. R., Berzin, S. C., & Hokanson, K. (2013). Voices of former foster youth: Supportive relationships in the transition to adulthood. *Children and Youth Services Review, 35*(12), 2110-2117.
- Skivenes, M. (2015). Handlingsrommet for barns deltagelse i barnevernssaker. *Tidsskrift for Velferdsforskning, 18*(1), 48-60.
- Skjefstad, N. S. (2015). Sosialt arbeid i overgangen til NAV-utfordringer for en anerkjennende praksis. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Sohlberg, P., & Sohlberg, B.-M. (2008). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. Liber förlag, Malmö.
- Stein, M. (2006). Young people aging out of care: The poverty of theory. *Children and Youth Services Review, 28*(4), 422-434.
doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2005.05.005>
- Stein, M. (2008). *Young people's transitions from care to adulthood: international research and practice*: Jessica Kingsley Publishers.
- Stein, M. (2012). *Young people leaving care: Supporting pathways to adulthood*. Jessica Kingsley Publishers.

- Stein, M., & Munro, E. (2008). *Young people's transitions from care to adulthood: international research and practice*: Jessica Kingsley Publishers.
- Storhaug, A. S. (2015). *Barnevernets forståelse av farskap*. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Storø, J. (2008). Exit from care—developing a perspective. *Journal of comparative social welfare*, 24(1), 13-21.
- Storø, J. (2012). *Ettervern og overganger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Storø, J. (2015). From Superintendence to Transition and Self-determination. Historic View on Policies and Practice towards Norwegian Care-leavers. *Practice*, 27(1), 5-20.
- Storø, J. (2016). Which transition concept is useful for describing the process of young people leaving state care? A reflection on research and language. *European Journal of Social Work*, 1-12.
- Stott, T. (2013). Transitioning youth: Policies and outcomes. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 218-227.
- Strandbu, A. (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*.: Universitetet i Tromsø.
- Strolin-Goltzman, J., Woodhouse, V., Suter, J., & Werrbach, M. (2016). A mixed method study on educational well-being and resilience among youth in foster care. *Children and Youth Services Review*, 70, 30-36.
- Sulimani-Aidan, Y. (2015). Do they get what they expect?: The connection between young adults' future expectations before leaving care and outcomes after leaving care. *Children and Youth Services Review*, 55, 193-200.
doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.06.006>
- Sulimani-Aidan, Y. (2017). Barriers and resources in transition to adulthood among at-risk young adults. *Children and Youth Services Review*. Vol 77, p. 147-152.
- Sulimani-Aidan, Y. (2016). 'She was like a mother and a father to me': searching for the ideal mentor for youth in care. *Child & family social work*. Vol 22, issue 2, p. 862-870.
- Söderqvist, Å. (2014). Leaving care with "cultural baggage": The development of an identity within a transnational space. *Australian Social Work*, 67(1), 39-54.
- Söderqvist, Å., Bülow, P. H., & Sjöblom, Y. (2015). "In Sweden work is more important than the culture, actually!" The care leaving process for unaccompanied youths from the perspective of social workers. *Transnational Social Review*, 5(3), 241-257.
- Tam, C. C., Freisthler, B., Curry, S. R., & Abrams, L. S. (2016). Where Are the Beds? Housing Locations for Transition Age Youth Exiting Public Systems. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 97(2), 111-119.
- Thagaard, T. (2008). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (Vol. 3). Fagbokforlaget Bergen.
- Thomas, N. (2002). *Children, family and the state: Decision-making and child participation*: MIT Press.
- Thomas, N. (2012). Love, rights and solidarity: Studying children's participation using Honneth's theory of recognition. *Childhood*, 19(4), 453-466.
- Thomas, N., & O'Kane, C. (2000). Discovering what children think: connections between research and practice. *The British Journal of Social Work*, 30, 819-835.
- Thrana, H. M. (2013). Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(01), 5-17.
- Thrana, H. M. (2014). Kjærlighet- en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom. *Fontene Forskning*, 01/14, 4-17.
- Thrana, H. M. (2015). *Kjærlighet og sosialt arbeid: en studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis*. (PhD), Lillehammer University College, Lillehammer.

- Tysnes, I. B. (2014). Ungdommenes opplevelse av plassering, opphold og ettervern: En studie av institusjonsplasseringer etter lov om barneverntjenester § 4-24. (PhD), NTNU, Trondheim.
- Ulvik, O. S. (2009). Barns rett til deltakelse-teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn. *Tidsskrift for Norsk Psykologiforening*, 12, 1148-1154.
- Vis, S. A. (2015). *Factors that determine children's participation in child welfare decision making*. (PhD), University of Tromsø, Tromsø.
- Vis, S. A., & Fossum, S. (2013). Organizational factors and child participation in decision-making: Differences between two child welfare organizations. *Child & family social work*, 20(3), 277-287.
- Vis, S. A., & Thomas, N. (2009). Beyond talking—children's participation in Norwegian care and protection cases. *European Journal of Social Work*, 12(2), 155-168.
- Wade, J., & Dixon, J. (2006). Making a home, finding a job: investigating early housing and employment outcomes for young people leaving care. *Child & family social work*, 11(3), 199-208.
- Warming, H. (2011). Childrens Participation and Citizenship in a Global Age. Empowerment, Tokenism or Discriminatory Disciplining? *Social Work & Society*, 9(1), 119-134.
- Warming, H. (2014). The life of children in care in Denmark: A struggle over recognition. *Childhood*, doi: 0907568214522838.
- Zinn, A., & Courtney, M. (2015). Helping foster youth find a job: a random-assignment evaluation of an employment assistance programme for emancipating youth. *Child & family social work*.

Veronika Paulsen
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap NTNU

7491 TRONDHEIM

Vår dato: 23.10.2013

Vår ref: 35646 / 2 / HIT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 25.09.2013. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 21.10.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

35646 *Ungdom, barnevern og medvirkning.*
Behandlingsansvarlig *NTNU, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig *Veronika Paulsen*

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Hildur Thorarensen

Kontaktperson: Hildur Thorarensen tlf: 55 58 26 54

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVE, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 35646

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskriv mottatt 21.10.2013 tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Det vil i prosjektet bli registrert sensitive personopplysninger om helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 c).

Prosjektet skal avsluttes 31.12.2017 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

